

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

**BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR YÜKSEK OKULLARINDA
KÜRESELLEŞMENİN BEKLENEN ve GÖZLENEN ETKİLERİ**

DOKTORA TEZİ

İbrahim Ümran AKDAĞCIK

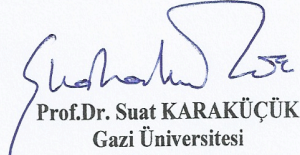
Tez Danışmanı
Prof.Dr. Suat KARAKÜÇÜK

ANKARA
Ocak 2013

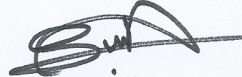
T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dahil Doktora Programı
çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından
Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi : **23/01/2013**

Prof. Dr. Suat KARAKÜÇÜK
Gazi Üniversitesi
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Güner EKENCİ
Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Sema ALAY
Gazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Fatih YENEL
Gazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Velittin BALCI
Ankara Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay.....	I
İçindekiler.....	II
Resimler	V
Tablolar.....	V
Kısaltmalar.....	VI
1.GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİLER	1
2.1. Küreselleşme Kavramı.....	1
2.1.1. Küreselleşmenin Tanımı ve Kapsamı.....	4
2.1.2. Küreselleşmenin Tarihçesi ve Evreleri.....	10
2.1.3. Küreselleşmenin Felsefi Temelleri	14
2.1.4. Küreselleşmenin Temel Dinamikleri.....	18
2.1.5. Küreselleşmenin Eleştirisi.....	20
2.1.6. Küreselleşme Yanlısı Eğilimler.....	21
2.1.7. Küreselleşme Karşıtı Eğilimler.....	23
2.1.8. Dönüşümcüler.....	25
2.2. Küreselleşmenin Etkileri.....	28
2.3. Küreselleşmenin Boyutları.....	30
2.3.1. Ekonomik Boyutu.....	32
2.3.2. Siyasi Boyutu.....	32
2.3.3. Kültürel ve Sosyal (Sosyo-Kültürel) Boyutu.....	33
2.3.4. Küreselleşmenin Kültürel Boyutu.....	34
2.4. Küreselleşme ve Ulus-Devlet (Egemenlik ve Sosyal Devlet bakışıyla)...	38
2.4.1. Küreselleşme ve Türkiye.....	42
2.5. Küreselleşme, Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk.....	47
2.6. Küreselleşme ve Gönüllü Kuruluşlar.....	51
2.7. Küreselleşme ve Din.....	53
2.8. Küreselleşme ve Medeniyetler İttifakı.....	55

2.9. Küreselleşme ve Eğitim.....	60
2.9.1 Küreselleşme ve Spor.....	62
2.9.2. Küreselleşme ve Eğitim Kurumları.....	65
2.9.3. Küreselleşme ve Üniversite.....	68
2.9.3.1. Bologna Süreci.....	69
2.9.3.1.1. Bologna Deklarasyonu.....	70
2.9.3.1.2. Salamanka Kongresi.....	71
2.9.3.1.3. Prag Konferansı.....	72
2.9.3.1.4. Berlin Konferansı.....	72
2.9.3.1.5. Bergen Konferansı.....	73
2.9.3.1.6. Londra Bildirgesi.....	74
2.9.3.1.7. Leuven Bildirgesi.....	77
2.9.3.1.8. Budapeşte - Viyana Deklarasyonu.....	80
2.9.3.1.9. Bükreş Bildirgesi.....	82
2.9.4. Küreselleşme ve Eğitim Yönetimi.....	85
2.9.5. Küreselleşmenin Eğitim Programlarına Etkisi.....	86
3. GEREÇ ve YÖNTEM.....	91
3.1. Araştırmanın Modeli.....	91
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	91
3.3. Ölçme Aracı.....	91
3.4. Ölçme Aracının Uygulanması.....	92
3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	92
4. BULGULAR.....	94
5. TARTIŞMA.....	101
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	110
7. ÖZET.....	113
8. SUMMARY.....	114
9. KAYNAKLAR.....	115
10. EKLER.....	126

EK 1. Anket Formu.....	126
EK 2. Teşekkür.....	129
11. ÖZGEÇMİŞ.....	130

RESİMLER

- Resim 1.** 1920'li yıllarda, Batı tarafından kolonileştirilen dünyanın haritası.....57
- Resim 2.** 1960'lı yıllardaki ABD ve SSCB etrafında kümelenen ülkelerin haritası.....58
- Resim 3.** 1989 yılında SSCB'nin çözülmesiyle ortaya çıkan ve 1990'lı yılları resmeden harita.....59

TABLolar

- Tablo 1.** Küreselleşmenin mukayese tablosu.....27
- Tablo 2.** Küreselleşmenin Alt Boyutları ve Boyutlarla İlgili Maddeler ile Madde Yükleri.....92
- Tablo 3.** Ortalamaların Değerlendirme Aralığı.....93
- Tablo 4.** Ünvanlarına Göre Örneklemeye Alınan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında Görev Yapan Öğretim Elemanlarının Sayısı.....94
- Tablo 5.** Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri.....95
- Tablo 6.** Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Görüşlere Ait Farklar (B: Beklenen, G: Gözlenen)99

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği (European Union - EU)

ABD : Amerika Birleşik Devletleri (United States of America - USA)

BESYO: Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

BM : Birleşmiş Milletler (United Nations - UN)

FAO : Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)

GATT : The General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)

GSMH : Gayri Safi Milli Hasılat

ILO : International Labour Organisation (Uluslararası Çalışma Örgütü)

IMF : The International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı

NATO : North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı)

NDU : The National Defense University (Amerikan Ulusal Savunma Üniversitesi)

OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

T.D. : Tebliğler Dergisi

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

UNICEF : United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

WHO : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

WTO : World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)

1. GİRİŞ

Bir toplumsal kurum olarak sporun, ekonomik ve kültürel örgütlenmeler içerisinde her geçen gün giderek büyüyen bir yapısının bulunması, bu toplumsal olgunun, dünyanın değişen ekonomik ve sosyal koşulları göz önüne alınarak yeniden değerlendirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Spor özelinde yaşanan değişiklikleri, dünyada yaşanan ekonomik ve kültürel değişikliklerden soyutlayamayız çünkü; hiçbir şey doğada ya da toplumsal hayatta varolan başka şeylerden bağımsız değildir.

Bu araştırmada küreselleşme olgusuna; evreleri, etkileri ve tarihi seyri bakımından açıklık getirilmiş, farklı görüş açılarından tanımlamaları ortaya konulmaya çalışılmış ve tüm boyutlarına değinilmekte birlikte sosyal ve kültürel (sosyo-kültürel) boyutu ekseninde irdelenmiştir.

Bu araştırma, küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları üzerinde, beklenen ve gözlenen etkilerini, öğretim elemanlarının görüşlerine dayanarak açıklamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla araştırmada iki alt sorun belirlenmiştir: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanlarının, küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları üzerindeki yönetim, finansman, teknoloji, araştırma, öğrenme/öğretme süreci boyutlarında beklenen ve gözlenen etkilerine ilişkin görüşleri nelerdir? Beklenen ve gözlenen etkilerine ilişkin görüşleri arasında fark var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Küreselleşme Kavramı

20. yüzyılın son çeyreğine belirgin bir biçimde damgasını vuran küreselleşmenin günlük hayatın temel unsurlarını önemli ölçüde etkilemekte olduğu gözlenmektedir. Küresel toplum olgusunun kabul

görmesi amacıyla kapitalizmin (ki küreselleşmenin en önemli değişkenini oluşturmaktadır) alternatifsiz olduğu tezini öne süren; post-modernizmi ortaya çıktığı alanların dışında bir anlamda küreselleşme olgusunun felsefik temeline yerleştiren bir yaklaşıma tanık olunmaktadır. Bu durumun bir yansıması olarak sosyal bilimlerin her alanında, tartışma ve değerlendirmelerde, küreselleşme teorileri veya dinamikleriyle karşı karşıya kalınmaktadır¹.

Bu çerçevede refah seviyesinin yükseldiği ve yaygınlaştığı iddia edilirken, diğer taraftan da bu sürecin bir bakıma siyasi zemine yansıyan, *yenidünya düzeni, evrensel barış ve çok partili demokratik sistem ve insan hakları* anlamını taşıdığı öne sürüldüğüne tanık oluyoruz. Küreselleşme sadece ekonomik bir olgu değil; kültürel, siyasi, sosyal, hukuki ve uluslar arası boyutları da olan bir olgudur. Sosyal ve kültürel faktörleri dışlayarak sadece ekonomik verilerle izah edilecek bir *küreselleşme* eksik kalacaktır. Ekonomik, sosyal ve siyasi boyutları sürekli tartışılan küreselleşmenin halen netleşmeyen daha birçok boyutundan söz edilebilir. Bunun en önemli nedeni ise henüz kesin bir tanımının dahi yapılamamış olmasıdır. Belirsizlik, dinamizm ve çelişkilerin iç içe olduğu, böylesine geniş kapsamlı bir olguyla insanlığın bugüne kadar hiç karşılaşmadığı göz önüne alındığında küreselleşmeyle ilgili yapılan tüm tanımların biraz eksik, biraz muğlak olması olağan karşılanması gereken bir durumdur^{2, 3}.

Küreselleşme (globalization) kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda kullanılmaya ve 1980'li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlamış olup 1990'lara gelindiğinde bilimsel çevrelerce de kabul edilen bir anahtar sözcük haline gelmiştir. Küreselleşme üzerine gerek teorisyenler gerekse uygulamacılar tarafından oldukça fazla tanım yapılmıştır. Özellikle *Berlin Duvarı*'nın 1989 yılında çöküşünün ardından, hemen her alanda sıkça karşılaştığımız küreselleşme sözcüğü, günümüzde sadece ekonomik bir

kavram olarak değil, içinde bulunduğumuz uluslararası sistemi tanımlamak için de kullanılmaktadır.

Küreselleşme olarak tanımlayabileceğimiz son yirmi yıllık dönem (1982-2002), bizi geleneksel toplum yapısından tamamen ayırmış bulunmaktadır. Bu yeni düzenin getirdiğı dönüşüm, birçok yönden kafa karıştıracı niteliktedir. Her şeyden önce, evrensel bir benzerlik vardır. Toplumlar arası bağlantı görülmedik ölçüde artmıştır. Kişilerin yaşam tarzları toplumun yaşam tarzının değişmesiyle birlikte değişmiştir. Toplumsal hareketlilikten çok, bireysel hareketler öne çıkmaya başlamıştır. Yoksulluk ve zenginlik arasında geniş bir uçurum oluşmuştur. Bu en gelişmiş ülkede de böyledir. Değişim hızının fazlalılığı da bugünün toplumunu geleneksel toplumlardan ayıran bir diğer özelliktir. Teknolojinin etkisi ve onun gelişim hızı burada karşımıza çıkmaktadır. İletişimin hızı da toplumsal yapının dünya ölçeğinde değişimini ve benzerlikler göstermesini sağlamaktadır. Ulus-devlet yapısı üzerindeki değişim ise, bu son yirmi yılı açıklamaya çalışırken tartışılan en önemli maddelerden biridir ⁴.

Modern dönemde üniversiteler, ulus-devletin en önemli savunucuları olmuşlardır. Ancak küreselleşmeyle beraber ulus-devletin statüsü de tartışılır hale gelmiştir. Bu durum üniversiteleri de tartışılır kılmıştır. Küreselleşmenin doğrudan etkilediğı kurumların başında eğitim kurumları gelmektedir. Bunun temel nedeni küreselleşmenin modern üniversitenin var oluş sebebi sayılan ulus-devlet ve refah devleti desteğini zayıflatmasıdır ⁴.

Küreselleşme iki evreden geçmiştir; birinci evre on dokuzuncu yüzyılın başlarından 1914'e, yani Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine dek geçen süreyi kapsar; ikincisi ise 1980'den başlayıp günümüze dek devam eden evredir. Aradaki döneme ulusal kapitalist ekonomiler damgasını vurmuştur: bu dönemde devlet müdahaleciliği

önemli bir düzeye ulaşmış, uluslararası ekonomi –ticaret ve sermaye akışı konularında- katı sınırlamalarla karşılaşmıştır. Piyasa üzerindeki bu iç ve dış sınırlamalar –bunlar, ülke içindeki sınıf çatışması ile uluslararası düzlemde kapitalistler arasındaki rekabet dinamiklerinin yarattığı sınırlamalardır– neoliberaler tarafından, tahrifatlara yol açan etkenler olarak betimlenmiştir (bunlar, kapital ekonomilerle küresel ekonominin 1970’lerin sonu ve 1980’lerin başında yaşadığı durgunluğun ortak müsebbibi olarak görülmektedir).

Küreselleşmenin birinci evresinde olduğu gibi ikinci evresinde de neoliberal ideolojinin hegemonyasının gelişine tanık olduk; neoliberalizm; hızlı bir özelleştirme, deregülasyon (devletin karar alanını daraltan düzenlemelerin, azaltılması veya kaldırılması, kamuya ait olduğu varsayılan iradenin özel sektöre ve sermayeye devredilmesi yönünde yapılan yasal düzenlemelerdir. uygulanışındaki temel amaç, ekonominin üzerindeki siyaset baskısını azaltmak ve siyasi rant arayışını zorlaştırmaktır) ve serbest ticaret yoluyla “piyasayı serbestleştirme” üzerine yoğunlaştı. Neoliberal ideolojinin, kabaca iki versiyonu vardı: “sert” (Thatcher – Reagan) ve “yumuşak” (Blair – Soros). Fakat her iki versiyonun temelinde piyasa güçlerine hiçbir kısıt getirilmemesi, ulusötesi şirketlere emek, devlet ve toplum tarafından dayatılan sınırlamaların ortadan kaldırılması ya da aşındırılması vardı ⁵.

2.1.1. Küreselleşmenin Tanımı ve Kapsamı

Küreselleşme kavramının güncelliğine ve bu konudaki alanyazının genişliğine rağmen, kavramın kesin bir tanımının olduğu söylemek zordur. Küreselleşme konusundaki tartışmalar ve bu konudaki farklı yaklaşımlar sebebiyle farklı tanımların ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Küreselleşmenin çok boyutlu bir yapı arz etmesi, tanım konusunda da boyutları ekseninde tanımlamalar yapılmasına etken olmaktadır ⁶.

Küreselleşme son zamanlarda yaşanan toplumsal değişim ve dönüşümleri, dünyanın değişen ve niteliğini açıklamaya yönelik bir kavram olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla küreselleşme hem ekonomik ilişkiler ağının dünya çapında yaygınlaşmasını ifade etmekte hem de batılı siyasal, kültürel ve sosyal değerlerin dünyanın diğer toplumları tarafından kabul edilmesi gereken bir tercih olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu değerler tüketim kültüründen demokratik yönetim tarzına insan hakları anlayışından pozitif bilime kadar bir çok alanı kapsamaktadır⁷.

Küreselleşme, kökeni çok eski çağlara gitmesine rağmen, ileri teknolojik uygulamalar sayesinde bugünkü kadar yoğun ve hızlı işlememişti. Yüzyıl önce de küreselleşme söz konusuydu; ancak küreselleşmenin yeni olan yönü nitel ve nicel boyutlarındaki değişimdir. Nicelik olarak küreselleşme ticaret, sermaye akımları, yatırımlar ve insanların ülkeler arasındaki dolaşımından meydana gelen artışı ifade etmektedir. Küreselleşmenin bu boyutu bazen transnasyonalizm veya karşılıklı bağımlılık olarak da adlandırılmaktadır. Niteliksel olarak küreselleşme, politik, ekonomik ve sosyal süreçleri kapsar. Bugün küreselleşen dünya, en azından entelektüel düzeyde tek bir dünya görünümündedir⁸.

Bu kavramın isim babası olan Roland Robertson; “Dünyanın sıkıştırılması ve bir bütün olduğu şuurunun artması”; Malcolm Waters ise “toplumsal ve kültürel düzenlemeler üzerindeki coğrafya ile ilgili sınırların ortadan kalkma süreci ve insanların da bu sürecin farkında olmaları” şeklinde tanımlamaktadırlar⁹.

Günümüzde küreselleşme konusunda çok geniş bir literatür oluşmuştur; ancak sosyal bilimlerin bir çok alanında görüldüğü şekilde, küreselleşmeye ilişkin birbirinden tümüyle farklı yaklaşımlar ortaya

çıkmiştir. Bir diğer ifade ile küreselleşme konusunda, gerek teorisyenler, gerekse uygulamacılar arasında uzlaşmadan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü küreselleşme söz konusu olduğunda kazananlar olduğu kadar, kaybedenler de vardır.

Küreselleşme kavramının tanımlanmasındaki çeşitliliğe rağmen, küreselleşme anlayışının merkezinde, *ekonomik küreselleşme* fikri yatmaktadır. Bu kavramın, ulusal ekonomilerin ve dolayısıyla ulusal ekonomik yönetiminin yerli stratejilerin hızla geçerliliğini kaybettiği gerçeğini anlatmak için kullanılmakta olduğunu söylenebilir. Günümüzde ekonomiden siyasete, sosyal politikadan kültüre, hemen her alanda görülmeye başlanan bu değişim ve etkileri daha ziyade *küreselleşme* kavramı ile ifade edilmektedir ^{10, 11}.

Yukarıda belirtilen hususlar ışığında küreselleşmenin *ekonomik* yönünü ön plana çıkaran tanımlamalara bakacak olursak;

Şaylan'a göre küreselleşme; "*kumanda ekonomisinin küçülmesi, devletin bütün sosyal ve ekonomik işlevlerinden vazgeçmesidir. Bunun yanında bir de pazarın dünya ölçeğinde büyümesi, ulusal sınırların dışına çıkması, dünyanın tek pazar haline gelmesidir*"¹².

Çeçen, küreselleşmeyi dünya kapitalist sermaye birikimi sürecinde ortaya çıkan yeni bir aşama olarak nitelendirmektedir ¹³.

Manisalı, küreselleşmeyi ekonomik ve ticari olarak tanımlanırken; çok uluslu şirketlerin etkin güç olarak rol oynadığını dikkati çekmekte, egemen unsurların istediği biçimde ve yönde oluştuğunu vurgulamaktadır. Ona göre, az gelişmiş ülkeler bu süreçte gelişmiş ülkelere tamamen bağımlı duruma düşüyor. Ulusal bir sanayi ve ticaret politikası izleme olanağı kalmıyor ¹⁴.

Arıboğan çok daha kapsamlı tanımında, devletin artık esas aktör olmadığını belirterek "*sistem artık yalnızca devletlerden ve onların*

arasındaki ilişkilerden oluşan bir yapı olmaktan çıkarak, 20. yüzyılda güç ve etkileri gittikçe artan devletler arası örgütleri, şirketlerin gruplaşmaları ve başka devlet dışı birimleri de kapsayan küresel bir sistem haline gelmiştir. Bir başka deyişle, artık sistem ulus-devletler dışında pek çok devlet dışı aktörün de rol oynadığı ve bununda ötesinde, devletler arasında olduğu kadar ulusal düzeyde ve diğer aktörler arasında oluşan etkileşimi de analize dahil edilmesi gerektiği küresel bir sistemdir” demektedir ¹⁵.

Küreselleşmenin önemli bir aktörü olan ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) *“Küreselleşme, ticari serbestleşmenin, yatırım ve sermaye akışının teknolojik değişiminin ivmesiyle yönetilen ülkelerde hızlı ekonomik entegrasyon olarak tanımlanabilir”* tanımıyla küreselleşmenin sosyo-ekonomik yönünü öne çıkarmaktadır ¹⁶.

Yukarıdaki tanımlamaların dışında küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutuna ağırlık veren daha kapsamlı tanımlamalarda;

Erdoğan küreselleşmeyi: *“iletişim teknolojilerindeki gelişme sayesinde, ilişkiler açısından milli sınırların önemini yitirmesi ve giderek insanlar için gündem ve ilgilerin ölçeğinin dünyalaşması”* olarak tanımlarken¹⁷, Bozkurt, *“zaman ve mekân kavramlarının eski anlamını yitirmesi, sınırların ortadan kaybolmaya başlaması ve yeryüzündeki tüm insanların (ve ülkelerin) karşılıklı bağımlılığının artması”* şeklinde belirtmektedir¹¹.

Kavramın tanımlanma biçiminin karşı konulamaz ve zorunlu bir sürece gönderme yaptığı ve bu bağlamda, küreselleşmenin dünyanın tek bir mekan olarak algılanabilecek ölçüde sıkışıp küçülmesi anlamına gelen bir süreci ifade ettiği de söylenegelmiştir ³.

Amerikan Ulusal Savunma Üniversitesi (The National Defense University – NDU) küreselleşmeyi malların, hizmetlerin, paranın,

teknolojinin, fikirlerin, enformasyonun, kültürün ve halkların hızlı ve sürekli biçimde sınır ötesine akışı biçiminde tanımlanmaktadır¹⁸.

Giddens'a göre küreselleşme, bir ülkede meydana gelen olayların başka yerlerdeki olaylar üzerine etkiye sahip olması ya da ulusal sınırlar dışında meydana gelen olaylardan etkilenme açısından sosyal ilişkilerin dünya ölçeğinde yoğunluk kazanmasıdır. Bu açıdan bakıldığında daha önceden yaşanan ve yavaş yavaş seyreden bir çok ilişki ve etkileşim faktörlerinin, iletişim teknolojilerinin geldiği nokta itibariyle ve ulaşım vasıtalarının yaygınlaşıp ve gelişmesi nedeniyle yoğunlaşması olarak ta açıklanabilir. Bu yönde gelişen olayların yerel oluşumları bu şekilde küresel ölçekte etkilemesi sosyal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanmaktadır. Giddens, küreselleşmeyi dört boyutuyla ele almaktadır :

- Kapitalist dünya sistemi
- Ulus devlet sistemi
- Dünya askeri sistemi
- Uluslararası iş bölümü¹⁹

Akgüç'e göre; küreselleşme, geniş kapsamda, dünya insanların tek bir küresel toplumda bütünleşmesi sürecidir. Bu kapsamda küreselleşme, dünya çapında toplumsal bağların, ilişkilerin yaygınlaşması, yoğunlaşması, ülkelerin sahip oldukları maddi ve manevi değerlerin, bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırları aşarak dünyaya yayılması şeklinde ifade edilebilir²⁰.

Adda, küreselleşmeyi *“kapitalizm doğası ve geçmişte tercih edilen uluslararasılaşma tabirinden farklı olarak kapitalizmin evrensel zaferi değil kendi kendini düzenleyici küresel bir pazarın ortaya çıkışıdır”* şeklinde tanımlanmaktadır²¹.

Postmodern felsefenin kuramcılarında Bauman, küreselleşme ile yerelleşmenin birbirine bağlandığına, küresel zenginler ile yerel yoksullar arasında bir kutuplaşmanın varlığına dikkate çekmektedir. Küreselleşme ile zenginlerin daha baskın hale geldikleri, yoksulları düşünmediklerini, daha da zengin hale gelmeyi düşündüklerini vurgulamaktadır²².

Küreselleşmenin daha çok ekonomik bir süreç olarak algılanmasına karşın, durumun bütünüyle böyle olmayıp, özellikle siyasal boyutunun da çok önemli olduğunu belirten Kongar, 11 Eylül terörünün doğrudan doğruya bu küreselleşme olgusunun bir yansıması olduğunu belirtmektedir²³.

DPT raporundaki tanımda Türkiye Cumhuriyetinin küreselleşmeye bakış açısının ipuçlarını görmek mümkündür; *“küreselleşme, günümüz dünyasında yeni ortaya çıkan ve simdilerde daha da belirgin hale gelen çeşitli faktörlerin etkisi sonucunda insani varoluşun sosyal, kültürel ve iktisadi yönleri bakımından coğrafi sonuçların önemini yitirmeye başlaması ile birlikte toplumların da git gide bilincine varmaları sürecini ifade eden bir kavramdır”*²⁴.

Küreselleşme, belli bir kültür, ekonomi ya da siyaset normunun, değer yargısının ya da kurumsal yapının küresel ölçekte yaygınlık kazanarak o alanda geçerli tek norm, tek değer yargısı ya da tek kurumsal yapı haline gelmesini ifade eder²⁵.

Küreselleşme, ekonomik faaliyetlerin dünyanın bütünü ekseninde yeniden şekillenmesi anlamına gelen bir kavramdır. Fakat bu kavram aynı zamanda, yeni bir zihniyete de işaret etmektedir. İki değişim, yani toplumların dünya üzerinde ekonomik olarak yeniden entegre olması ve siyasi olarak toplumların parçalanması gibi iki yaklaşım; aslında

küreselleşmeyi tanımlayan bu iki yaklaşım onun nasıl bir paradoks olduğunu da gözler önüne seriyor.

Küreselleşme, bilgi ve iletişim sistemlerine dayanan bilgi toplumunun ulusal sorunları aşarak dünya coğrafyasının her köşesini etkilediği post-endüstriyel bilgi toplumunun oluşumu olarak da tanımlanmaktadır.

Küreselleşme iletişim ve insani etkileşimin dünya ölçeğinde hızla yayılmasıyla birlikte uluslar arasındaki coğrafi sınırların önemini yitirmeye başlaması sonucunda insani gündem ve ilgilerin dünyalaşması sürecidir. Bu süreci tahrik eden etkenlerin önemli bir kısmı yeni ortaya çıkmış olmakla beraber, önceden beri var olan bir grup etken de yenilerde etkili hale gelmeye başlamış ve hep birlikte insani varoluşun sosyal, kültürel ve iktisadi yönlerine ulus aşırı bir nitelik kazandırmışlardır. Küreselleşme kavramı, tüm bu farklı toplumsal, ekonomik ve politik süreçleri anlatmak için kullanılmaktadır. Zira her toplumsal olay ve süreç, zorunlu olarak ekonomik, politik ve kültürel ve bu süreçler, hiçbir zaman birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkmaz ve gelişmezler³.

2.1.2. Küreselleşmenin Tarihçesi ve Evreleri

Dünyada küreselleşme ve bölgesel bütünleşme hareketleri, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Siyasal sınırlarla ekonomik sınırların birbirinden ayrılması ve ekonomik sınırların giderek ortadan kalkması şeklinde tanımlanan küreselleşme olgusu, aslında ikiyüz yıldan fazla bir geçmişe sahip serbest ticaret savunucusunun bir uygulaması ya da sonucu sayılabilmektedir. Bu konudaki ilk somut adımlar, 1947 yılında GATT (Genel Gümrük Anlaşması) Anlaşmasıyla atılmıştır²⁶.

Küresel kavramı ilk defa, Marshall McLuhan'nın, *Komünikasyonda Patlamalar* (1960) adlı kitabında, bu yeni süreç için *küresel köy* terimini kullanmasıyla alanyazına girmiştir. Kavram, 1980'lere doğru Harvard, Stanford, Colombia gibi prestijli Amerikan İşletme okullarında kullanılmaya başlandı ve yine bu çevrelerden çıkmış bazı ekonomistler tarafından güncelleştirilmiştir. Aynı yıllarda uluslararası ekonomik kuruluşların yayınlarında ve raporlarında kullanılmaya başlanmıştır. Kavramın kendisi eski olmakla birlikte, ancak 1990'lı yıllarda uluslararası ekonomik, politik, sosyal ve siyasal süreçleri tanımlamak amacıyla, akademik dile girdi. Özellikle Ronald Robertson'nun *Küreselleşme* kitabı, terime kavramsal bir içerik kazandırmıştır. 1990'lı yıllarda kavram, gittikçe yaygın bir biçimde toplumsal değişim kuramlarını açıklamada anahtar bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kavramın uluslararası siyasi alanyazına girdiği tarih, 1970'li yılların başlarıdır ve bu yıllardan sonra "dünya sistemi"nin sadece devletlerden ve devletlerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenlemek amacıyla oluşturdukları kurumlardan ibaret olmaması düşüncesi, içlerinde devletleri, uluslararası kuruluşları ve şirketleri de içeren küresel bir yapıyı ortaya çıkarmıştır³.

Ekonomik olayların küreselleşmesinin ve bunun oluşturduğu yeni durumun, genellikle 1960'larda ortaya çıktığı düşünülür. 1960'lı yılların başında ve ortalarında Amerikan Şirketleri'nin deniz aşırı pazarlardaki hareketleriyle birlikte, küreselleşme çalışmaları görülmeye başlamıştır. Yerli pazarlarda yavaşlayan büyüme hızı, birçok şirketi Amerika'nın dışındaki zengin pazarlara yapmaya yöneltmiştir. Bu dönemde uluslararası pazarlara yayılmış işletmelerin pazarlardaki büyüme oranları iç pazardan çok fazla olmuştur. Örneğin; Coca Cola... Amerikan pazarındaki yavaşlamadan etkilenmiş, fakat uluslararası pazarlardaki hızla büyümüştür.

1960, bir taraftan küresel şirketlerin ortaya çıktığı ve küresel düzeyde faaliyetlerini sürdürdüğü, diğer taraftan da, ticari faaliyetlerin hızla geliştiği bir dönemdir. Ancak küresel faaliyetler, görece olarak eski olsa da, bu işleyiş biçimini ifade eden küreselleşme kavramı oldukça yenidir.

1970'lerden itibaren diğer gelişmiş ülkeler ve Uzak Doğu'daki sanayileşmiş ülkeler ile bazı Latin Amerika Ülkeleri ABD ile rekabete girmiştir. 1970'li yıllarda Japon firmaları Amerikan firmaları için tehlike oluşturmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda her türlü kaynak dağılımında var olan devlet - piyasa dengesi, piyasanın lehine değişmiştir.

1990'lı yılların başından itibaren dünyada geleneksel siyasi blokların ortadan kalktığı, liberal eğilimlerin güçlendiği, teknolojik gelişmelerin sınır tanımaz halde önemli değişmelere yol açtığı bir dönem başlamıştır. Bu dönemde, uluslararası mübadelelerde mal ve finans piyasaları milli sınırları sürekli zorlamakta ve ülkelerin kendi boyutlarını aşmaktadır. İletişim teknolojisindeki hızlı gelişme, hem başlayan sürecin ürünü ve öncüsü olmakta, hem de ekonomik, siyasal ve kültürel bir küreselleşmeyi zorunlu hale getirmektedir. İletişim teknolojisindeki gelişmeler, uluslararası siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerdeki zaman, mekan ve fayda kavramlarını geliştirmiştir. Haberleşme, iletişim ve ulaştırma teknolojilerindeki gelişmeler ayrıca karşılıklı etkileşimi arttırdığından, evrensel standartlarda bir tüketim kültürü ortaya çıkarmıştır. Hızlı sanayileşme sonucu ortaya çıkan çevrenin bozulması, hava, su, toprak kirlenmesi gibi olumsuz gelişmeler tüm ülkelerin ortak problemleri haline gelmiştir^{3, 25}.

Kapsamlı bir küresel durum kavramlaştırmasına duyulan ihtiyacı meşrulaştırmak amacıyla olduğunu belirten Roland Robertson, küreselleşmenin kapitalizmden ve moderniteden önce başlayan bir süreç olduğunu öne sürer. Ona göre bu süreç beş evreyle açıklanabilir⁶ :

Birinci Evre-Oluşum Evresi : Avrupa'da on beşinci yüzyılın başlarından onsekizinci yüzyılın ortalarına değin sürmüştür. Ulus ötesi sistemin çöküşü, ulus topluluklarının yavaş yavaş ortaya çıkışı. Birey anlayışının ve insanlığa ilişkin düşüncelerin öne çıkarılması. modern coğrafyanın başlaması, miladi takvimin yayılması bu döneme denk gelir.

İkinci Evre-Başlangıç Evresi : Onsekizinci yüzyılın ortasından 1870'lere değin sürdü. Ulus devlet anlayışının yerleşmesi. Uluslar arası temasın artması, insan hakları anlayışının yerleşmesi, Avrupalı olmayan ulusların uluslar arası topluma kabulü bu evrenin en gözde olayları olmuştur.

Üçüncü Evre-Yükseliş Evresi : 1870'lerden 1920 ortasına kadar sürmüştür. "Modernlik sorunun" temalaşması, ulusal ve kişisel kimliklere ilişkin temaların yerleşmesi göçe getirilen sınırlamaların küreselleşmesi, küresel iletişim biçimlerinin sayısı ve hızındaki aşırı artış, hıristiyan birliği hareketinin yükselişi, küresel yarışmaların (Olimpiyat-Nobel ödülleri vb.) gelişimi, dünya zamanın yürürlüğe konması ve Birinci Dünya Savaşı bu evreyi tanımlayan olaylardır.

Dördüncü Evre-Hegomanya İçin Mücadele Evresi : 1920'lerin ortalarında 1960'ların sonuna kadar sürmüştür. Milletler cemiyetinin ardından Birleşmiş Milletlerin kurulması, Ulusal Bağımsızlık ilkesinin kabulü, modernlik anlayışındaki çatışmalar ve ardından soğuk savaşın zirve yapması, atom bombasının kullanılması, soykırım uygulanması, üçüncü dünyanın ortaya çıkması (netleşmesi) bu evreyi tanımlar.

Beşinci Evre-Belirsizlik Evresi : 1960'larda başladı. 1990'ların başında kriz belirtileri gösterdi. Uzay çalışmaları ve Ay'a ayak basılması, soğuk savaşın sona ermesi, nükleer ve termonükleer silahların yaygınlaşması, küresel iletişim araçlarındaki hızlı artış, ulus devletlerin çok kültürlülük ve çok etkinlik sorunları ile daha fazla karşı karşıya kalması, insan haklarının küresel bir sorun halini alması, çevre sorunlarının ve bu

konudaki duyarlılığın artması, küresel medya sisteminin sağlamlştırılması, küreselleşme karşıtı hareketlerin artması, küreselleştiren bir hareket olarak islâm'ın yükselmesi bu evrenin en belirgin olayları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küreselleşme ile ilgili farklı görüşlerin çıkış noktasının; küreselleşmenin farklı boyutlarının tarihin seyri içinde aynı hızda ve aynı yönde yol almamış olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

2.1.3. Küreselleşmenin Felsefi Temelleri

Vietnam Savaşının ardından A.B.D.'nin izlediği politikanın kökleri acaba modern emperyalizme, yayılma amacı güden bir sistem olan kapitalizme dayanıyor olabilir miydi? Araştırmacılar bu noktada tekrar çıkmaza giriyorlardı; zira ihracaatın ve dış yatırımların tüm Amerikan ekonomisi içinde çok önemsiz bir yer işgal ettiği genellikle kabul edilen bir düşünceydi ve bu, emperyalizm varsayımına ters düşmekteydi. Küreselleşmenin felsefik temeline inmek gerekirse emperyalist düşüncenin tohumlarını görmekteyiz. İktisat tarihçisi Prof. David S. Landes şöyle der: “Bana öyle geliyor ki, emperyalizme, güç dengesizliğinden ötürü ortaya çıkan ortak olanaklara karşı çok çeşitli bir tepki olarak bakmak gerekir. Ne zaman ve nerede böyle bir dengesizlik mevcut olmuşsa, insanlar ve gruplar bundan yararlanmaya kalkmışlardır. Üzüntüyle belirtmek gerekir ki, diğer insanları ezmek (ya da iddia edildiği gibi, diğer insanları doğru yola getirmek veya “medenileştirmek”) insan denen canavarın tabiatında mevcuttur”²⁷.

Liberalizmin yeniden yorumlanışına paralel olarak, düşünce dünyasında da *postmodern* olarak isimlendirilen yaklaşım ve bu yaklaşımdan kaynaklanan toplumsal teoriler giderek güncellik kazanmaktadır. Bugün bilimde, sanatta, edebiyatta kısacası toplumsal hayatın her alanında yaşanan dönüşümler, ortaya çıkan yeni durum ya da

yapılar daha ziyade *postmodern* kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Küreselleşme sürecinde, dünyayı anlamlandırma çabalarının başında gelen postmodern düşünce kavramı üzerinde durmakta fayda vardır. 1990'lı yıllar, yeni bir dünya görüşünü gözler önüne sermiştir. Gelişen ve güncelliğini koruyan, yönetim düşünce ve yaklaşımlarını, üç genel bakış açısı içinde ele almak mümkündür. Bunlar; postmodernist bakış açısının gelişmesi, yönetim ve organizasyon konularına sosyolojik ve ekonomik açıdan bakan görüşlerin ortaya çıkması ve nihayetinde günümüzde, küreselleşme ve bilgi çağı çerçevesinde gelişen ve son derece güncel olan yaklaşımlardır. Küreselleşme sürecinin felsefi temellerini sorgularken, *küreselleşme* kavramı ile *postmodern* kavramı arasında bir ilişkinin varlığı göze çarpmakta ve küreselleşme sürecinin teorik çerçevesini belirlemede postmodern düşünce yaklaşımı önemli bir yer tutmaktadır.

Postmodern kavramının henüz üzerinde anlaşma sağlanmış bir tanımı yoktur. Sosyal bilimlerde bir düşünce kalıbı olarak postmodernizm; yerleşmiş düşünce kalıplarından kurtulmayı hedefleyen, her türlü bilimsel araştırma ve bilgi birikimini eleştiren ve yerleşik düzene baş kaldırmayı anlatan ve tüm değerleri izole gören, bir bakış açısını ifade etmektedir. Bunun başlıca nedeni; kavramın, hem bir dönemi hem de bir düşünceyi ifade etmesidir. Ayrıca sanat, mimari, politika, eğitim gibi toplumsal hayatın hemen her alanına yönelik oluşu, kavramın çerçevesini çizmeyi zorlaştırmaktadır²⁸. Ancak bir düşünce biçimi olarak Postmodernizmin hareket noktası yetmişli yıllarda insanlık açısından bir kırılma dönemi yaşandığının kabulüdür. Buradan hareketle modern toplumdan farklı yeni bir toplumsal yapının belirdiğini ileri süren bu kavramın; modernizme ait tüm değerleri eleştiren bir bakış açısı olduğu rahatlıkla ifade edilebilir²⁹.

Modernizmin sanayi toplumunun, post-modernizmin ise, bugünkü “sanayi sonrası toplumun” felsefi temelini oluşturduğu söylenebilir. Post-modernizmin, yönetim ve organizasyon düşüncesi açısından şunu ifade eder; farklılıklar yaratıcılığın dinamiğidir. Postmodern yaklaşımlara göre; bu yeni toplumsal yapının temelinde bilgi yatmaktadır ve bu husus; rekabete dayalı bir toplumsal yapılanmayı, iktidar paylaşımını zaruri hale getirmektedir. Bu bakımlardan, modern toplum yapısının, temel özellikleri itibarıyla yaşanan bu gelişmelere karşılık vermesi mümkün değildir. Dikkat edilirse, postmodern toplum teorilerinde dile getirilen değişiklikler ve öneriler neoliberal siyasal ve ekonomik ilkelerle paralellik arz etmektedir³⁰.

Postmodernizm tek ve mutlak gerçekliği kabul etmeyen bir yapıdadır. Bu yapı ise modernitedeki türdeşliğin ve farklılıkları homojenize etme yaklaşımının yerine parçalanmayı koymaktadır. Postmodernizmde toplum yerine birey merkez kabul edilmektedir³¹.

Postmodernizmin muhteviyat açısından uğradığı en büyük eleştiri henüz sağlam bir teorisinin oluşmadığıdır. Gerçekten de, modernitenin net bir şekilde homojenliğe dayalı bir toplumsal ve siyasi yapılanma biçimi önermiş olmasına mukabil özellikle siyasi açıdan netleşen, kabul edilen bir postmodern yaklaşımın olmadığı söylenebilir³⁰.

³².

Postmodernitenin bu belirsizliği, küreselleşmeye emperyalizm yakıştırmaları yapan şüpheci çevrelerin önemli bir kozudur. Şüphecilerce dile getirilen postmodernitenin yol açabileceği belirsizlik ve kargaşa ortamının ulusal bütünleşmesini sağlamış zengin toplumlar ile bunların içinden çıkan büyük sermaye çevrelerinden başka kimseye yaramayacağı görüşü günümüzde önemli bir tartışma zeminidir. Bu bağlamda, postmodernitenin alt aidiyet bağlarını canlandırıp kargaşa yaratmaktan başka bir işe yaramayacağı, binlerce mikro-ulustan oluşan

kaotik bir yapı ortaya çıkararak küresellik ile postmodernizm arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğu görülmektedir. Bütüncül yaklaşım ve politikaları aşındıran ekonomik gelişmeler, sınırları olmayan digitalleşmiş bir dünya, artan göç, cemaatleşme ve gettolaşmalar postmodern toplumsal yaklaşımları gündeme taşıırken; postmodernite de bireyselliği, yerelliği ve evrenselliği kapsayan esnek yapısıyla küreselliğe imkân vermektedir³⁰.

Modernizm sezgiyi ve metafiziği dışlayan, bireyi ikinci plana atan yapısıyla her dönemde yoğun eleştirilere uğramış, en azından *“modernlikten sonra gelen bir şeyler olmalı düşüncesi”* hiçbir zaman peşini bırakmamıştır⁶. Gerçekten de, postmodern düşüncede, modernizmin ne kadar özelliği varsa onlara karşı nesne, oluşum ve kavramlar görmek mümkündür. Atasayar'ın ifadesiyle postmodernizmin kapsamında: *“Modern çağın düzen fikrine karşı parçalanmışlık, ulus fikrine karşı etnik topluluklar, çözümlenmeye karşı bütünsel bakış açısı, akla karşı sezgi, bilime karşı inanç, güzel sanatlara karşı otantik sanat, yalına karşı karmaşa, determinizme karşı rastlantısallık”* mevcuttur³³. Postmodernizm ilk olarak, sanatta, edebiyatta ve resimde modern sanat biçimlerinden kopma şeklinde; keyfiliği, anarşiyi, nostaljiyi, serbestliği, parçalanmayı hatta ticari kaygıları ön plana alan bir sanat tarzı olarak kendini göstermiş olsa da; postmodern düşüncenin tanınması ve yerleşmesi, yetmişli yılların sonundan itibaren görülmeye başlayan postmodern toplumsal teoriler sayesinde olmuştur^{34, 35}.

Tarihteki felsefi düşünce akımları açısından bakıldığında; küreselleşme, stoa felsefesinden evrenselliği, pragmatizmden değişmeyi, yeniden yapılanmayı, göreceliği, Hegel'den liberal devlet anlayışını, Feyerabend'ten yerelleşmeyi, alt kültürleri, her şey uyan (anything goes), akla ve yöneme hayırı almıştır³⁶.

Görüldüğü üzere, küreselleşmenin düşünsel temelleri zıtlıkları ve çelişkileri bir arada barındıran sürece vurgu yapmaktadır.

2.1.4. Küreselleşmenin Temel Dinamikleri

Küreselleşme sürecinin sosyal boyutu açısından değerlendirildiğinde temelde üç önemli dinamiğinden bahsedilebilir. Aşağıda bunlara açıklamalarıyla birlikte yer verilmiştir.

Küreselleşmeyi hızlandıran en önemli -başat- unsur, *teknolojideki gelişmeler*, ve özel olarak da iletişim ve ulaşım teknolojisinin getirdiği yeni olanaklardır. Teknoloji alanındaki gelişmelerin en önemlisi bilgi teknolojisindeki gelişmelerdir. Küreselleşme hareketinin özünde yatan bu gelişim, bilginin dünya çapında kolayca ve ucuz bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. Bilgiye kolayca ulaşılması, bilginin idaresinde ve toplanmasında devletlerin tekeline kırmış, “aktörlerin sayısını çoğaltmıştır.” Bilgi teknolojisinin sağladığı hız ve karar alma-hareket etme özgürlüğü; insanların ulusal sınırları aşmasına ve istedikleri mali ve ticari piyasalara ulaşmasına imkan vermiştir. Teknoloji en genel anlamıyla bilginin ve bilgiye dayalı yöntemlerin herhangi bir işin yapılmasına uygulanması olarak tanımlanabilir. Bir işe uygulanan bilgi ve bilgiye dayalı yöntem o işin daha kısa zamanda yapılmasına olanak sağlıyorsa, bir teknolojik gelişmeden söz edilebilir ^{11, 23}.

Bilgi ve iletişim teknolojisinin birbirlerini tamamlayıcı ve bağımlı bir şekilde gelişmesi, bilginin üretilmesi, bilgi akışının daha etkili bir biçimde olması, devrim niteliğinde yenilikler ortaya çıkarmıştır. Bütün bu yenilikler, küreselleşmeye temel dinamik sağlamış ve sürecin hızlanmasına katalizör etkisi yapmıştır ¹⁰.

Küreselleşmenin ikinci önemli dinamiği, ülkeler arasındaki dengesiz gelişimin bir sonucu olarak, ülkeler arasındaki göçün yoğun biçimde artmasıdır. Göç, yeni bir olgu değildir. Ancak geçmiş dönemlerle kıyaslandığında günümüzde göç hem daha fazladır, hem de daha az kontrol altında tutulabilmektedir. Ülkelerindeki kötü ekonomik ve siyasi

koşullar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlar, gelişmiş toplumlarda ciddi bir orana ulaştılar¹⁰.

Göç olgusu, hem göç veren hem de göç alan ülkelerde önemli sorunların varlığına işaret eder. Göç veren ülkeler açısından düşünüldüğünde, yoğun göçün yaşanması, o ülkenin ekonomik ve siyasal açıdan başarısız olduğuna delalet eder. İnsanlar kendilerini güvende hissetmedikleri ve ekonomik bir gelecek görmedikleri için ülkelerini bırakıp gitmektedirler. Bu durum, göç veren ülke sistemin bir kriz içinde olduğunun somut bir göstergesidir. Göç alan ülkeler açısından ise temel sorun, göçmenlerin içinde buldukları kötü koşullar ve her türlü çabaya rağmen sisteme tam bir entegrasyon sağlamamalarıdır. Başlangıçta, gelişmiş toplumların düşük ücretli işçi ihtiyacını karşılayan göçmenler, zamanla artmaya ve kendi kültürlerini koruyarak yaşamaya başladılar. Bu durum, göç alan ülkelerin etnik yapısını ve milli dokularını değiştirmeye başladı; nüfusun homojenliğini ortadan kaldırdı. Artık dünya üzerinde hiçbir ülke, demografik açıdan “saf” olduğunu iddia edemez^{11, 37}.

Çağımızın en acil sorunlarının, bütün ulusları ilgilendiren küresel sorunlar niteliğini taşıması, küreselleşmenin bir diğer dinamiği olarak anılabilir. Ekolojik felaket tehdidi, finansal spekülasyonun denetlenmesi ve üçüncü dünya ülkelerinin borçları vb. sorunlardır ki, bunlar küresel sorunlardır ve çözümlenebilmeleri için küresel bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Dünyamızda artık hiçbir ülke, ne kadar güçlü olursa olsun, kendi hayatını direkt etkileyen bu tür sorunları, tek başına çözmeye yeteneğine sahip değildir. Dolayısıyla, küresel sorunlarla başedebilmek, küresel çözümler üretmekle mümkün olabilir. Bu durum, uluslar arasında bir işbirliği yapılmasını zorunlu kılmış ve küreselleşmenin etki alanını genişletmiştir³⁸.

Bu gün yaşamakta olduğumuz küresel değişim, çeşitli açılardan etki eden bir çok faktör vardır. Bunların en başta geleni dünya

ekonomisinin, üretim faktörleri boyutunda yaşana yapısal değişimlerdir. Faktör boyutunda yaşana değişimlerin en önemlisi “bilgi sektörü” diye yeni bir sektörün ortaya çıkması ve bu sektörün oluşturduğu “sembol ekonomisi” nin küresel ekonomide yeni dönüşümlere sebep olmasıdır. Sembol ekonomisini ortaya çıkaran ise, işlenmiş bilginin bu gün farklı bir içeriğe sahip olmasıyla, üretimin dördüncü bir faktörü olarak “entelektüel sermaye” diye adlandırılan yeni bir sermaye biçiminin gelişmesidir.

Bunların dışında, fakat bunlarla alakalı olarak, küresel işletmeler ve uluslararası kuruluşlardan bahsetmek mümkündür ³⁹.

Küresel işletmeler ve Uluslararası Kuruluşlar : Yapılan araştırmalara göre küreselleşme sürecinin en önemli dinamiği küresel işletmelerdir. Bugün bu işletmelerin sayıları 27 binin üzerindedir. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Komisyonu raporlarına göre, kendi ülkeleri dışında faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin satışları 1992 yılında 5,5 trilyon dolara varmıştır. Bu rakam 4 trilyon dolarlık toplam dünya ticaretini geçmektedir. Bu aynı zamanda, küresel işletmelerin, dünya özel sektör değerlerinin 1/3’ünü kontrol ettiği anlamına gelir. Bu şirketlerin dünya çapında dış yatırımları 2 trilyon dolara varmaktadır. Küresel şirketlerin en büyük grubunu 474 milyar dolarla ABD, 259 milyar dolarla İngiltere ve 251 milyar dolarla Japonya oluşturmaktadır * ⁴⁰.

2.1.5. Küreselleşmenin Eleştirisi

Küreselleşme bu gün bir belirleyici unsur olarak varlığını her alanda hissettirmektedir. Küreselleşmenin etkisi altında kalmayan toplumsal değerlerin varlığından bahsetmek günümüz koşullarında fazla

* Burada 1992 yılı verilerinin alınması küreselleşmenin dünya sahnesine tüm etkileriyle çıktığı zamanı anlatması açısından manidardır ve bu rakamlar-yaşıyor olduğumuz kriz süresinin öncesindeki rakamlarla- 1992 yılı rakamlarının birkaç katına ulaşmıştır

iyimser bir davranış olacaktır. Zira küreselleşme adeta “moda” haline gelmiştir. Bauman’ın ifadesiyle de küreselleşme “parolaya dönüşmüş moda bir deyim” olarak değerlendirilebilmektedir. Bu modanın yerküreye yayılıp etkisini göstermeye başlamasıyla beraber yandaşlarının olduğu gibi karsıtlarının da çoğaldığı ve bu ikilem arasında tereddütlü gruplarında hayli etkin olduğu görülmektedir²².

2.1.6. Küreselleşme Yanlısı Eğilimler

Küreselcilere göre, küreselleşme; ekonomik, sosyal, ve kültürel değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikmelerin ulusal sınırlar dışına taşarak dünya genelinde yayılması olup; ülkeler arasında fiziksel ve ekonomik egemenliklerin törpülenmesi anlamını taşımaktadır. Yani küreselleşme, ülkeler arasındaki toplumsal kültürlerin ve inançların daha yakından tanınması; ülkeler arasındaki her türlü ilişkinin yaygınlaşması ve yoğunlaşması; ideolojik ayrımlara dayalı kutupların ortadan kalkması sonuçlarını doğuran kaçınılmaz bir süreçtir^{41,42,43}.

Küreselleşmeyi radikal bir şekilde savunanlar ve süreci kaçınılmaz bir olgu olarak ima edenlere göre, bu olgudan dönüş ve kaçışın mümkün olmadığı ileri sürülmektedir^{11,31,44}. Bu söylemler şöyle sıralanabilir:

- Toplumlardaki eşitsizliğin kaynağı yapısal değil bireyseldir. Bireyin işsizliğinden ekonomik süreçler değil, değişime uyum sağlamayan birey sorumludur.

- Küreselleşen dünyaya uyum sağlamayan bireylerin gerçekte hak etmedikleri “sosyal refah hakları” savunulduğu sürece ekonomik girişimcilik engellenir. Bu durum adaletin sorunlu bir şekilde sürüp gitmesine kaynak oluşturmuştur.

- Devlet, toplumsal ve ekonomik yaşamı düzenleme işlevini ne ölçüde aza indirip, bunu büyük ölçüde bireysel fırsat eşitliğine dayalı ahlak ilkesinde değerlendirilirse o ölçüde demokratik olabilir. Böylece devlet daha çok “bireyci” ve özgürlük anlayışı ile daha az devlet müdahalesinin gerektirdiği özelliklere sahip olarak bireyler için daha fazla yararlar sağlayabilir.

- İnsanlığın ortak değerleri oluşmaya başlamış, insan ve onun eserleri, yani kültür ve uygarlık yeni baştan tanımlanmıştır.

- Dünyada olup biten her şey insanlığa mal edilmeye başlanmıştır. Uzay çalışmaları insanlığın eseri olarak tanımlanmaktadır.

- Her ülkede sadece seçkinlerin eğitim olmasının uygun olmadığı, kalkınma için tüm halkın öğrenerek kütleli olarak eğitilmiş nüfusa ihtiyaç olduğu gerçeği kavranılmış öğrenme ve eğitim alma hakkının temel haklar kapsamında değerlendirilmesi sağlanmıştır.

- Sağlık alanında birçok hastalık ülkelerin işbirliği ile yenilmiş, bebek ve çocuk ölümleri azalmış, insanların yaşam süreleri uzamış, sağlıklı yaşam imkanları genişlemiştir.

- Tedavi ve ilaç endüstrisindeki işbirliği ile ülkeler arasında yoğun iletişim neticesi tedavi ve ilaçlar konusunda bilgi paylaşımı yoğunlaşmıştır.

- İşgücünün serbest dolaşımı sağlanmış, üretim ve tüketimde rekabet artmış dünyanın neresinde olursa olsun insanlar birbirinin üretiminden faydalanmaya başlamıştır.

- Ortak Eğitim programlarıyla ülke yurttaşları arasında kavrayış ve anlayışlar gelişmiştir.

2.1.7. Küreselleşme Karşıtı Eğilimler

Küreselleşmeyi bir süreç olarak değil, bir kurgu olarak savunanlar kuşkucular olarak da tanımlanmaktadır. Küreselleşme sürecinin ekonomik ya da teknolojik gelişmenin sonucunda ortaya çıkan bir olgu olmaktan ziyade ideolojik tutum olduğunu iddia eden küreselleşme karşıtlarının söylemleri şöyle sıralanabilir^{10,45,46}.

- Küreselleşme sermaye ve serbest pazarın dünya üzerindeki egemenliğini pekiştirmeye yarayan ideolojik bir araçtır.

- Küreselleşmenin kültür boyutuna vurgu yapılarak, Hıristiyan batı değer ve yaşam biçimlerinin hakim olduğu tek bir dünya yaratarak, dünya ölçeğinde kültürel teklige gidilmesi hedeflenmektedir⁴⁷.

- Küreselleşmeyi “kaçınılmaz ve karşı konulmaz bir süreç” olarak görmek, küresel sermaye hegemonyasını karşı koymama ve aşınmış ulus devletin minimal yapısına onaylamak anlamını ifade eder.

- Küreselleşme ile güçlü devletlerle bütünleşmek zorunda kalan az gelişmiş ulus-devletler ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan büyük devletleri korumasız ve açık etkisine maruz kalmıştır. Bunun sonucunda bir tür bağımlılık durumu oluşmuş, ulusal sınırlar yok sayılmış, ulusal egemenlik ve bağımsızlık gibi kavramların içi boşaltılmış, sömürgeci amaçlar küreselleşme adı altında meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

- Küreselleşme toplumları birbirinden farklı ve hatta çelişkili iki zıt ayrı yöne doğru çekmeye başlamıştır. Bir tarafta toplumlar daha da yakınlaşıp bütünleşirken, öteki tarafta ise etnisite ve mikro milliyetçilik ile parçalanma sürecine sokulmuştur. Bu çelişkili durum aşınan ulus

devletinde, bir yandan küreselleşme sürecinin dışında kalmamak, öte yandan ulusal bütünlüğünü korumak gibi bir ikilem yaratmıştır.

- Dünyadaki ülkelerin gelişmişlik düzeyleri aynı değildir. Sanayileşmesini tamamlayan ülkeler avantajlı durumlarını sürdürürken, geri kalmış ulusların fakirlik ve sefalet sorunu artarak devam etmektedir.

- Eğitim sisteminin boyutu genişleyerek artarken, eğitim kurumlarının bilişim ve teknolojik kabiliyeti yükselmektedir. Buna karşılık eğitimden yararlanamayanların sayısında azalma değil artma olduğu ileri sürülmektedir.

Anti-küreselcilere göre ise küreselleşme; soğuk savaş döneminden sonra, batının zaferini yeni bir açılımla dünya geneline yaymasıdır. Uluslararası sermayenin egemenliği kayıtsız-şartsız hale gelmekte ve dünya ölçeğinde tekelleşmektedir. Dolayısıyla küreselleşmeyi “emperyalizmin yeni yüzü” olarak tanımlamak mümkündür^{10,11}.

Anti-küreselcilerin diğer iddiaları içinde şunları saymak mümkündür:

- Bugünün büyük ölçüde uluslararasılaşmış ekonomisi öncesiz değildir.

- Mevcut uluslar arası ekonomi, bazı yönleriyle, 1870-1914 yılları arasında hüküm süren rejimden daha az açıktır ve daha az bütünleşmiştir;

- Küresel ve gerçek anlamda ulus ötesi şirketlerin sayısı azdır ve en başarılı çok uluslu şirketler ulusal tabanlarına bağlı kalmaktadırlar.

- Sermaye hareketliliği gelişmiş ülkelere, gelişmekte olan ülkelere değil, yine gelişmiş ülkelere doğru olmaktadır. Dolayısıyla küresel

anlamda homojen ve bütünleştirici bir ekonomik yayılma söz konusu değildir.

- Küreselleşme taraftarların kabul ettiği gibi dünya ekonomisi gerçekten küresel olmaktan çok uzaktır. Ticaret yatırım ve finansal hareketler daha çok Avrupa, Japonya ve kuzey Amerika üçgeninde yoğunlaşmış durumdadır ve bu egemenlik süreceğe benzemektedir.

- Bilgi çağında bilginin tam bir serbestiyle dünyanın her ülkesine aynı ölçüde akması mümkün değildir. Sıkı kontrol edilen yeni teknolojilere ait bilgilerin akışı sınırlamalara tabi olacaktır. Dolayısıyla yeni yüzyılda toplumlar “bilgi veren ve bilgi alan” toplumlara dönüşecektir. Ar-ge çalışmalarına gereken önemi vermeyen, bilgi ve teknoloji üretmeyen toplumların kaderi, bunları başaran toplumlara bağlı kalmaya devam edecektir.

Bakış açısı ne olursa olsun, aslında temel sorun küreselleşme kavramının, içinde bulunduğumuz gelişmeleri veya yeni dünya düzeni olarak adlandırılan gidişi kapsayıcı bir biçimde tanımlayan, yaşadığımız süreci tek başına izah edebilen bir kavram olup olmadığıdır.

2.1.8. Dönüşümcüler

Küreselleşme yanlılarının ve karşıtlarının yanı sıra, küreselleşmeyi yeni süreç olmayıp, modernizm radikalleşmesi tanımını getiren “üçüncü yol” savunucuları olarak da adlandırılan “dönüşümcüler”; küreselleşmeyi, modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı sosyal, siyasal ve ekonomik değişmelerin arkasındaki ana siyasal güç olarak görmektedir ^{10,41}.

Dönüşümcüler ulus devletin otoritelerini ve güçlerini yeniden yapılandırıldığını kabul ettiği halde, küreselleşmecilerin “egemen ulus devletin sonunun geldiği” iddialarını hem de küreselleştirme karşıtı kuşkucuların “hiçbir şey değişmedi” tezini red etmektedir. Evrenselci aydınlanma düşüncesiyle modernitenin bir türevi olarak değerlendirilen küreselleşme süreci, ulusal hükümetlerin gücünü yeniden yapılandırıyor. Bu itibarıyla dönüşümcüler küreselleşme konusunda, küreselleşme yanlılarına daha yakın durmaktadırlar.

Küreselleşme karşıtlarının ifadesiyle bundan sonra ideolojik bölümlerden çok küreselleşme yanlılarıyla, ulus devleti savunanlar arasında siyasi ayırım olacaktır öngörüsü bulunmaktadır. Küreselleşmenin üç eğilimini tablo halinde ortaya koyan Mc. Crow; Goldblatt ve Perration eğilim sınıflaması ile küreselleşme tanımlarına önemli bir açılım getirmiştir ⁴⁸:

Tablo 1. Küreselleşmenin Mukayese Tablosu

	HİPER KÜRESELÇİLER	KARŞITLAR	DÖNÜŞÜMCÜLER
YENİ OLAN NE	Küresel bir çağ	Ticaret Blokları geçmiş dönemden daha zayıf jeo-yönetişim	Tarihsel olarak eşi görülmedik düzeyde küresel karşılıklı bağıllık
HAKİM ÖZELLİKLER	Küresel Kapitalizm Küresel Yönetişim Küresel sivil toplum	Dünya 1890'larda daha az karşılıklı bağlı	Yoğun ve derin (thick) küreselleşme
ULUSAL HÜKÜMETLERİN GÜCÜ	Geriliyor ve aşınıyor	Güçleniyor ve çoğalıyor	Yeniden inşa ediliyor Yeniden yapılıyor
KÜRESELLEŞME NİN İTİCİ GÜCÜ	Kapitalizm ve teknoloji	Devlet ve piyasalar	Modernitenin birleştirici güçleri
TABAKALAŞMA KALIPLARI	Eski hiyerarşilerin alınması	Giderek artan bir şekilde Güneynin marjinalleşmesi	Dünya düzeninin yeni mimarisi
HAKİM MOTİF	McDonalds, Madonna, vs.	Ulusal Çıkar	Siyasal topluluğun transformasyonu
KÜRESELLEŞME NİN KAVRAMLAŞTIRILMASI	İnsani eylemin çerçevesinin yeniden düzenlenmesiyle	Uluslararasılaşma ve bölgeselleşme	Belli mesafedeki eylemlerin ve bölgeler arası ilişkilerin yeniden düzenlenmesiyle
TARİHSEL YÖRÜNGE	Küresel uygarlık	Bölgesel bloklar Uygarlık Çatışması	Karşılıklı bağımlılık küresel bütünleşme ve parçalanma
ÖZET	Ulus Devletin Sonu	Uluslararasılaşma devletin kabulü ve desteğine bağlı	Küreselleşme devletin gücünü ve dünya siyasetini dönüştürüyor.

Bu tablo bize küreselleşme eğilimlerini mukayeseli olarak ortaya koymakta, küreselleşmenin genel çerçevede anlaşılmasına katkı sağlaması bakımından yararlı görünmektedir. Görüldüğü üzere, farklı algılamaların ve yorumların farklı eğilimleri ortaya çıkarması küreselleşmeye farklı anlamlar yüklenerek kullanılmasıyla birlikte zıtlıklar ve karşıtlar ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşme yanlısı eğilim taraftarlarının ileri sürdükleri ideolojilerin ve ideolojilerden kaynaklanan çatışmaların bittiği savını geçersiz kılacak, içinde farklı boyutları barındıran yeni çatışma ortamının başlayabileceği kanaatindeyiz. Zira küreselleşmeden medet umanlar olduğu gibi, nefret edenler de mevcuttur. Değişim ve gelişim her zaman bir gerçek olmuştur.

Küreselleşme radikal unsurlar barındırması bakımından eğilimler arasında gerilimlerin ortaya çıkmasına etken olmaktadır.

Değişimin ve gelişimin çatışma ortamı yaratarak ilerlemesi küreselleşme açısından en olumsuz etkenlerden olduğu söylenebilir. Eğilimlerin birbirine üstün olduğu kabulünü öne sürmek, gerçekleri yansıtmayacağı kanaatindeyiz. Toplumlar, karakteristik özellikleri ve toplumsal yapılarını bir güç olarak ortaya koyabildikleri ve teslimiyetçi olmadıkları takdirde, küreselleşmenin olumsuzluklarından etkilenmedikleri gibi, küreselleşmenin olumlu etkenlerinden yararlanma imkanlarına sahip olabilirler. Küreselliğin olumlu kabul görmesi için hassas dengeleri koruyup maksadı aşmaması gerektiği kanaatindeyiz. Dengelerin maksadı aşması durumun da ise eğilimler arası çatışmayı artıracığı ve olumsuzlukların felaket derecesinde zarar vereceği söylenebilir ⁴⁶.

2.2. Küreselleşmenin Etkileri

Küreselleşmenin ülkeler üzerinde değişik oranda da olsa doğrudan veya dolaylı bir şekilde ve mutlak surette etkisinin mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu etkinin hızı, içeriği, kuvveti ve sonuçları ülkeler için farklılık göstermektedir.

Bu durumun doğal sonucu olarak küreselleşme gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere denetimsiz ve engelsiz olarak etki edebilmektedir. Çok yönlü boyutları ile küreselleşmenin etkilerini şöyle sıralamak mümkündür ⁴⁸:

- Bilgi ve bilişim alanında yaşanan hızlı ve sürükleyici gelişmeler,
- Mal ve hizmet sektöründe ileri teknolojinin kullanılması
- Devletlerarası genişleyen serbest ticaret anlaşmaları ve koruma duvarlarının önemli oranda ortadan kalkması,
- Fiber optik, uydu ve bilgisayar teknolojisinin küresel iletişimi kolaylaştırması ile yaygın ve ucuz hale gelmesi,

- Dünya genelinde, bütünleşmiş ve koordine edilmiş ürün tasarımı, imalatı, satış ve hizmetleri ile çok uluslu işletmelerin ortaya çıkması,
- Kaynakların üretiminin, dağıtılmasının, tüketiminin, pazarlanmasının ülke ölçeği bazından uluslar arası ölçeğe dönüştürülmesi,
- Finansal pazarların genişlemesi ve giderek güç kazanması,
- Tüketim alışkanlıklarının değişmesi ve tüketici davranışlarında tüketim hızına ve çeşitliliğine yönelik artış,
- Ticaret ve ekonominin dijitalleşerek küresel değişimin genişlemesi,
- Birçok ülkede yabancı yatırımların ve buna bağlı olarak da çalışanlar üzerindeki yabancı kontrolün artması,
- AR-GE faaliyetlerinin artması ve artan bilgiye paralel olarak bilinmeyen de artması,
- Esnek, değişken, aktif, tempolu çevrelerin ve piyasaların ortaya çıkması,
- Ulusal hükümetler üzerindeki otoritesi ile dünya ticaret örgütü bir çok devletten daha fazla olan ekonomik gücü ile çok uluslu şirketler, küresel gönüllü kuruluşlar ve ulusal sınırları aşan diğer gruplar ortaya çıkmıştır.
- Zaman ve mekân kavramlarının eski anlamını yitirmesi, sınırların aşılması ve karşılıklı bağımlılığı artırmıştır,
- Çevresel sorunlar, salgın hastalık, sınır aşan suç örgütleri ile mücadele, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı konularında, politik yaklaşımlar üstü işbirliği yapılabilmesi,
- Kültürel etkileşimin artmasıyla benzeşme ve dönüşüm olgularının artması,
- Rekabetin artması ile birlikte ticaret-finans-ARGE işbirliğinin artması,
- Küreselleşme yoksulluğunun artmasına etken olabildiği gibi zenginliğin de artmasına sebep olabilmektedir,
- Çalışanların çalışma şartlarında gerilmeye yol açması sendikal hareketlerin düşmesi,

- İnsan haklarında olduğu gibi, çalışanların haklarında da değişen koşullar nedeniyle yeni çözümler ve uygulamalar ortaya çıkması,
- Bireyselleşmenin ortaya çıkışı ile ailenin küçülmesi ve geleneksel işlevin artması,
- Gönüllü kuruluşların ortaya çıkışı, sivil toplum örgütlerinin sayısal artışı,
- Piyango, lotarya, ortak bahis gibi organizasyonlar küreselleşme ile birlikte sınır aşan bir yapıya ulaşmıştır,
- Küresel eşitsizliğin ve yoksulluğun artmasına karşı uluslararası eylemlerin yaygınlaşarak artması,
- Küreselleşmeyle birlikte dünya ölçeğinde yeni yönetici sınıfının ortaya çıkması,
- Küresel dil olarak İngilizce önem kazanırken, etnik diller kültürleri ile birlikte korumacılık uygulamaları ile yaşatılması hedefi ön görülmesine rağmen yerel diller kaybolma durumu ile karşı karşıya kalmaktadır.

2.3. Küreselleşmenin Boyutları

Yukarıda belirtilen konulardan da anlaşılacağı üzere küreselleşmenin, üzerinde fikir birliğine varılmamasına rağmen ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel boyutu üzerinde durulacaktır. Ancak küreselleşmenin bu boyutlarının dışında bahsetmek gereken ve yine bu boyutların bir uzantısı durumunda olan psikolojik boyutu da vardır.

Küreselleşme çağı, kişilik bozulmalarının öne çıktığı şizofren çağıdır. Şizofreni, ya da zihnin yarılmaması, insanın gerçeklerden uzaklaşarak, kendine özgü bir dünyada yaşadığı; düşünüş ve davranışlarda önemli bozukluklarla kendini gösteren bir rahatsızlıktır.

Şizofrenlerde çağrışım zinciri gevşemiştir, konuşmaları kopuk kopuk ve tutarsızdır. Şizofrenler bir konu üzerinde tam olarak dikkatlerini toplayamazlar ve onlarda dikkatin seçiciliği bozuktur. Şizofrenlerin hareketleri, tepkisizliğe kadar gidebilmektedir. Şizofrenler, üretken olamazlar ve dış dünyayla ilişkilerinde içlerine kapanırlar. Şizofrenlerde kendilik duygusu bozuktur. Şizofrenler, kendi kimlikleri ve varlıklarının anlamını karıştırırlar.

Kültürel psikiyatri temelde küreselleşme süreciyle açıkça tehdit edilen kimlik sistemleriyle ilgilenmektedir. Bu sistemler her ne kadar tamamen kapalı ve durağan olarak görülmedilerse de hiçbir zaman da içsel olarak çoğulcu oldukları düşünülmemiştir. İnsanlarda âdiyet hissini sağlayan kültürel çevre giderek belirsizleşmektedir ve bunun neye mal olabileceğini henüz bilinmemektedir⁴⁹.

Küreselleşme süreci, bu süreçte ortaya çıkan küresel sorunlar ve bunlara yönelik ortaya atılan çözüm önerileri gelecek dönemde de hem akademisyenler hem de siyasetçiler arasında tartışılan konuların başında gelecektir. Yaşanan sorunların ortaya çıkardığı sosyal huzursuzluklar ve küreselleşme sürecine tepkiler özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde giderek artmaktadır. Fakat özellikle küresel piyasalardaki kuralların belirsizliği, küresel kurumların oluşmaması ve mevcut kurum ve ulusal hükümetlerinde küresel düzeydeki sorunların çözümünde yetersiz kalması yakın dönemde küresel sorunların çözümüne yönelik arayışları hızlandıracaktır. Hiç şüphesizdir ki; artan işsizlik, aidiyet sorunu, eşitsizlik, yoksulluk ve yoksunluğu içeren bu süreç küreselleşmenin psikolojik yönüne vurgu yapan bir süreç olacaktır.

2.3.1. Ekonomik Boyutu

Ülkelerin hiçbirinin ekonomik yönden kendileri için tam anlamıyla yeterli olmadıkları zamanla anlaşılmıştır. Hammadde, işgücü, mamul ve pazar açısından tüm ülkelerin kendi başlarına hareket edemedikleri, yetersiz kaldıkları ve birbirlerine muhtaç oldukları görülmüştür. Bu durumda ellerindeki kaynakları paylaşmak ve bu şekilde büyümeye çalışmanın en doğru düşünce olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun gerçekleştirilmesiyle, ülkeler arası sermaye ve emek dolaşımı sağlanacak ve saydığımız yetersizlikler yeterli duruma gelecektir. Böylelikle önce ekonomik birleşme ve daha sonrasında da siyasi birleşmeler oluşacaktır

6,50

Küreselleşmeyle birlikte sermaye vatansızlaşmış ve hareketlenmiştir. Üretim teknolojisi ve yöntemleri de değişmiştir. Kitle üretiminden müşteriye göre üretime geçilmektedir. Bununla birlikte dağıtım, pazarlama sistemlerinde de değişimler görülmektedir. Diğer yandan küreselleşmeyle birlikte işletmelerin yapısında ve yönetim anlayışında da değişimler gözlenmiştir.

2.3.2. Siyasi Boyutu

Küreselleşmenin ekonomik boyutunda sözünü ettiğimiz bütünleşmeler, dünyadaki siyasi yapıyı da etkilemiştir. Çünkü, pek çok siyasi sorunun temelinde, ekonomik çatışmaların, çıkarların ve sorunların yattığı bir gerçektir. Ekonomik birleşmelerle bu sorunların azalması olası bir sonuçtur.

Küreselleşmenin siyasi boyutunu araştırırken incelediğim tüm kaynaklardan bu konuyla ilgili vardığım sonuç, küreselleşmeyle birlikte ulus devletin önemini kaybettiği oldu. Bunun nedenlerini belirtecek olursak;

Küreselleşme çağında ulus-devletler, kimilerinin bir “kriz”den söz etmelerine yol açacak ölçüde yeni sorunlarla karşı karşıyadırlar. Ulus devletler bir yandan etnik ve bölgesel siyasetlerin artmasıyla birlikte merkezkaç güçlerin baskısı altına girerken, öbür yandan ekonominin küreselleşmesi ve savaş teknolojisinin gelişmesi gibi etkenlerin yarattığı dış tehditler ve meydan okumalarla da karşı karşıya bulunmaktadır. Bugün artık devletleri geleneksel anlamdaki egemenlikle tanımlamaya imkan yoktur. Hemen hemen bütün devletler kurallarını kendilerinin koymadıkları uluslar arası hatta Avrupa Birliği gibi örneklerde uluslararası hukuka göre taahhütler üstlenmek durumunda kalmaktadır. Aynı şekilde uluslar arası ortak “insan hakları hukuku” da devletlerin kendi takdirlerine göre kural koyma ve uygulama yetkilerini büyük ölçüde sınırlandırmaktadır³⁹.

Bu süreçte, küreselleşme insan haklarına saygıyı devletlerin iç sorunu olmaktan çıkarmış ve “küresel toplum”un ilgi alanına sokmuştur. Bu ise geleneksel egemenlik anlayışının ve hukuka bakışın büyük ölçüde değişmesi anlamına gelmektedir. Ulus devletler artık sadece insan haklarıyla ilgili uluslararası belgelere imza attıkları için değil, bunun yanında, küresel toplumda meşru ve saygın siyasi birlikler olarak muamele görebilmeleri için de ülkelerinde yaşayan insanların temel haklarına riayetkar olmak zorundadırlar. İnsan haklarına saygı ve demokrasi küresel ahlakın baş standartı haline gelmiştir. Artık hiçbir devlet “kendi yurttaşına istediğim gibi muamele ederim, bu kimseyi ilgilendirmez” diyebilecek durumda değildir¹⁷.

2.3.3. Kültürel ve Sosyal (Sosyo-Kültürel) Boyutu

Ekonomik ve sosyal alanda ortaya çıkan küreselleşme hareketi içinde milli kültür kurumları uluslararası kurumlar karşısında varlıklarını koruyamamakta, uluslararası kurumlar içinde varlıklarını

sürdürme zorunluluğu ortaya çıkmış bulunmaktadır. Kültürdeki bütünleşmeler medeniyetin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Kültürel bütünleşmeye dil konusunda yaşanan kültürel bütünleşme en iyi örnek olacaktır. İngilizce, dünyada en çok kullanılan dildir. Dil konusunda yaşanan bu bütünleşmenin uluslararası iletişimi arttıracığına şüphe yoktur. Televizyon, radyo, basın, filmler aracılığıyla batının tüketim modellerinin, fikirlerinin, modanın ve müziğin yaygınlaştığı da gözlenmektedir⁵¹.

Bir toplumun temel toplumsal kurumları ile bunları kuşatan yaşam biçimi (kültür) ve değerler dünyası, sosyalleşme düzeni (eğitim düzeni ve ortamları) *sosyo kültürel yapıyı* meydana getirir⁵². Doğal olarak bireyler de bu yapıda sözü geçen düzen içinde değerler, inançlar ve alışkanlıklar tarafından kuşatılmış durumdadır⁵³.

Hal böyle iken bireyin etrafındaki her şeye, tanrıya, bugününe, geleceğine, doğaya, topluma vs. bakış açısını belirleyen sosyo kültürel ortam olduğu gibi; bireyin kişilik oluşumu ve karakterinin belirlenmesinde de önemli bir işlevinin olduğu su götürmez bir hakikat olarak karşımıza çıkar. Nihayetinde hiç şüphe yoktur ki; sosyo kültürel yapı, onu meydana getiren ve kültür sisteminin en büyük birimi olan toplumsal kurumlardan ayrı tutulamaz.

Sosyo-kültürel küreselleşme, *demokrasi, insan hakları, çevrenin korunması, uyuşturucu ve terörizmle mücadele* gibi bütün insanlığı ilgilendiren konularda ülkelerin ortak bir anlayışa ulaşmalarını ifade etmektedir⁵⁴.

2.3.4. Küreselleşmenin Kültürel Boyutu

Kültür, *millet* kavramını oluşturan en önemli unsurdur. Geniş tanımıyla kültür; bilgiyi, sanatı, ahlâkı, örf ve âdetleri, insanın içinde

yaşadığı toplumdan kazandığı bütün kabiliyet ve alışkanlıkları kapsayan, atalarından kendilerine miras bırakılan maddi-manevi değerler bütünüdür. Küreselleşme sürecinde, kültürler değişime zorlanırken, birbiriyle zıtlık oluşturacak şekilde, önce yerel farklılıklar ortaya çıkarılıp eski kültürler parçalanarak yeni biçimlere sokulmakta; daha sonra insanlar tek bir kültüre; küresel kültüre yönlendirilmek istenmektedir³⁷.

Küresel bir kitle kültürünün oluşması olarak ifade edilen bu süreç, modernleşmeyle batılı kurumların tüm dünyada yerleşmesine müteakip, batılı hayat tarzının hiç olmadığı ölçüde yayılma imkânı bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Nitekim küreselleşmeye radikal bir şekilde yaklaşanlara (liberal bakış) göre; bu gelişme, küresel kozmopolit bir topluma gidişin başlangıcı olarak görülmekte, *Batı* dışı toplumların, bu sürecin önüne geçmesine ihtimal verilmemekte; bu toplumların popüler kültürün değerlerini yerel kültür öğeleri ile harmanlayarak yeni yaklaşımlar oluşturmaktan başka çareleri olmadığı ileri sürülmektedir¹⁰.

Kültürel türdeşleşmenin devamlılığını ve genişlemesini arzulayan bir kültür endüstrisinin varlığından söz etmek gerekir. Günümüzde giyimi, müziği, beslenmeyi hatta enformasyonu biçimlendiren ve dünya toplumunu pazar olarak gören güçlü bir sektör söz konusudur. Bu bağlamda, kültür endüstrisinin ekonomik küreselleşmenin önemli bir ayağını oluşturduğu söylenebilir. Marka cazibesi yaratarak, günlük tüketim alışkanlıklarını mümkün mertebe benzeştirerek tüm dünyayı benzer davranış kalıpları içine sokmaya yani tek boyutlu bir kültürel kimlik oluşturmaya çalışan dev bir endüstri söz konusudur⁵⁵.

Küreselleşme, kültürel benzeşme oluşturduğu gibi kültürler arası farklılaşmayı da hızlandırabilmektedir. Paradoksal bir biçimde, homojen küresel kültüre veya topluma gidiş belirtileri, otantik, yerel kültürel değerlere dönüşü yani yerelleşmeyi de hızlandırmaktadır. Nitekim,

günümüzde dünyanın dört bir tarafında görülen milliyetçilikte ve dini değerlere dönüşte yaşanan canlılığın başlıca sebebi olarak, türdeşleştirici kültürel baskılar gösterilmektedir⁵¹. Küresel kültür oluşumuna yönelik tepkiler; batılı kültürel kodların reddedilişi, bunların yerli kültüre katılmasını engelleme ya da en azından yerli kültüre uyumlaştırma çabaları şeklinde görülmektedir. Bu uyumlaştırma, genellikle batılı kültürel kodların aslında yerel kültürde mevcut bir koda karşılık geldiği inancıyla gerçekleştirilmektedir. Farklılaştırıcı etkide bulunan diğer gelişmeler olarak; küreselleşmenin ekonomik anlamda tek yanlı bağımlılığı kurumsallaştıran yapısının ekonomik, siyasi ve kültürel tepkilere yol açarak toplumlarda “biz” olarak kalmayı güçlendirici etkisi, yine toplumların kendilerine has özellikleri daha rahat fark edebilmeleri, hayatın giderek riskli hale gelmesi karşısında sığınılacak yer olarak yerli kültürlerin görülmesi gösterilebilir^{55,56}. Ayrıca, küreselleşmenin kültürel farklılıkların korunması ilkesini demokratik hak ve özgürlükler alanının ayrılmaz bir parçası olarak gören anlayışı yaygınlaştırmasının da yerelleşmeyi güçlendiren önemli bir gelişme olduğu belirtilmektedir.

Küreselleşme sürecinin, günümüzde pek çok ülke kültüründe, özellikle Batı kültürü referanslı yeni adet ve alışkanlıklar oluşturduğu gözlemlenmektedir. Milli kültürlerde “görenek” olarak adlandırılan adet ve alışkanlıklar, yeni kuşağın bir önceki kuşakta varlığına tanık olduğu tutum ve davranış biçimleridir. Adet ve alışkanlıkların kazanılmasında yeni kuşağa göreneklik eden bir önceki kuşağın tutum ve davranışları, küreselleşme sürecinde tek kaynak olma özelliğini yitirmiş; işitsel/görsel iletişim araçlarındaki gelişmelere paralel olarak “küresel kültür” adıyla ikinci bir kaynak daha ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, günümüzde küresel kültür, yeni adet ve alışkanlıkların kazanılmasında önemli bir referans oluşturmuş; başlangıçta homojen olan milli kültürleri zayıflatarak önce melezleştirmiş (hybritisation), daha sonra melezleşmiş milli kültürün yerine kendini homojen kılmak için etkileme faaliyetlerini

hızlandırmıştır. Dünya ölçeğinde kitlesel kültür halinde yeni adet ve alışkanlıkların kazanılması, küreselleşmenin iki boyutuyla; ekonomik ve kültürel boyutuyla yakından ilgilidir⁵¹.

Dil, kültürel değerlerin başında gelir; insanlar arasında iletişimi sağlayan, kültür birikimini kuşaktan kuşağa taşıyan bir araçtır. Daha önemlisi, “millet” denilen sosyal varlığı, ancak aynı dili konuşan insanlar oluşturur. Kültür birliğini, dil birliği sağlar⁵⁷. Bu bakımdan dil, insan topluluklarını bir diğerine göre farklı hale getiren, bütün içinde kitle ve yığın olmaktan kurtaran dünya coğrafyasında farklı ulusların varlığını anlamlı kılan en önemli göstergedir⁵⁸. Ulusları bir diğerine göre farklı kılmakta en bariz gösterge sayılan dilin bozulması, keza bir ulusun dilinin bir diğer ulusun diliyle benzerlik oluşturması, kuşkusuz iki ulus arasındaki farklılıkları aza indirgeyerek beraberinde kimlik bunalımı getirir. Bu bağlamda, pek çok düşünür, edebiyatçı ve lider “dil” üzerinde hassasiyetle durmuşlar; dildeki bozulma ve kirlenmelerin yol açacağı olumsuzluklara dikkat çekmişlerdir.

Mozaik kültürden bahsedebilmek için aynı siyasi ve idari yapı içinde birbirine esdeğer olma vasfı gerekmektedir. Bütünü tamamlayan veya eşdeğer özellikleri taşımayan kültürlerin mozaik kültür iddiası ile ortaya çıkması etnik tahrik ve ayrışma politikalarını gündeme getirdiği kabul edilmelidir.

Çokkültürlülük düşüncesinde hiçbir etnik ve kültürün diğerine üstünlüğü söz konusu değildir. Bu açıdan çokkültürlülük farklılığı önemseme idealinden ayrılmaz. Toplumsal model olarak çokkültürlülük, farklılıkların etkin şekilde azami fayda sağlayacağı inancına dayanır. Gruplar arası hoşgörüyü öngörür ve böylece kültürler arası ilişkilerin anlayış ve empati ile kuvvetleneceğini savunur. Eğer kültürel çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi uygun bulunmuyorsa etnik kıyım uygulanması onaylanıyor veya benzeştirme (assimilation) esas alınıyor iddiası ileri sürülmektedir⁵⁹.

Kültürü oluşturan öğelerin ayrı ayrı hatlarla ifade edilmesi yerine, daha etkili bir koruma sağlayacağı nedeniyle “kültürel kimlik hakkı” kavramı geliştirilmiştir. 1998 Mayıs ayında BM Sosyal ve Kültürel Haklar komitesi aldığı bir dizi kararlar kültürel hakların korunması gerekliliğini vurgulamıştır. 1990 tarihinde yürürlüğe giren “Çocuk Hakları Sözleşmesinin” eğitim hakkını düzenleyen 29.maddesinde, eğitimin, çocuğun kendi kültürel kimliğine saygısını geliştirecek şekilde yapılacağı belirtilmiştir.

Kültürel küreselleşmenin gerek türdeşleşme gerekse farklılaşma boyutları önemli siyasi sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Milli kimlik ve kültürün bir yandan gelişen küresel türdeşleştirici kültürün diğer yandan da alt kimliklerde ortaya çıkan canlanmanın tehdidi altına girmesi ulus-devlet modelini etkilemektedir^{51,55}.

2.4. Küreselleşme ve Ulus-Devlet

(Egemenlik ve Sosyal Devlet bakışıyla)

Günümüz Türkiye’sinde bir çok konuda kavram kargaşalığı yasandığı gerçeğini dikkate alarak siyasi bağlamda önem kazanan millet ve ulus kavramlarını şu şekilde ifade edebiliriz. Ulus-devlet; Belli bir coğrafya üzerindeki aynı siyasi yönetim erkine bağlı halkların oluşturuğu devlete denir. milli devlet; millet vasfını kazanmış halkın egemen olduğu devlete denir. Millet, aralarında tarih, dil, din, kültürü ölkü soy birliği oluşmuş, üzüntüde ve sevinçte ortak kader duygusuna sahip halka denir. Ümmet ise; aynı peygamber veya inanç merkezli dine inananların meydana getirdiği halk ve milletlere ümmet denir.

Giddens, “ulus devlet ile ulusçuluk arasındaki ilişkiler karmaşık nitelikte olsalar da, ikisi aslında aynı sürecin parçaları olarak ortaya çıkmışlardır” ifadesiyle devlet ve uluslaşmayı özdeşleştirme anlamı yüklemektedir. Bir devlet belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olan, bir yasal sisteme dayanan ve politikalarını yürütmek için askeri güç kullanma yeteneğinde olan bir politik aygıt bulunduğu vardır. Bu çağcıl toplumlar ulus-devletlerdir. Yani, bu toplumların hükümet sistemleri belirli toprak üzerinde söz sahibidirler, biçimlendirilmiş yasa kodları vardır, ayrıca askeri gücün denetlemesine dayanırlar. Belirleyici özellikleri vardır. Bunlar, egemenlik, vatandaşlık, ulusçuluktur. Bu tanıma göre ulus-devlet eşit vatandaşlık esasına dayanan, egemenlik hakkını elinde bulunduran, devletin varlığıyla ayrılmaz bir değer olarak ulusçuluğun gerekliliğini öneren bir tanımdır. Türkiye Cumhuriyetinin bu tanıma uygun bir ulus-devlet olduğunu söyleyebiliriz. Giddens ulusçuluk ve milliyetçilik kavramlarını ayrı bir anlam vermemektedir ¹⁰.

Küreselleşme sürecinin ortaya koyduğu değişim sürecinde tartışılan kavramların başında Ulus-Devletle ilgili tartışmalar gelmektedir. Tartışmaları başlatan en önemli gelişmeler ulus-devlet sınırlarının rahatlıkla ve hiçbir engelleme olmadan aşılması ve küresel örgütlerin yaygınlaşıp etki ve işlevlerinin artmasıdır. Bu durum devletin egemenliğinin ve etkinliğinin sorgulanır hale gelmesine sebep olmaktadır. Zira ulus-devletin en önemli unsuru egemenlik haklarıdır. Küreselleşme ile ulus devletin egemenlik haklarının sınırlanmaya maruz kalması ve devlet dışı örgütlerin egemenlik üzerinde insiyatif sahibi olması kuşku artmasına sebep olmaktadır ¹⁷.

Egemenlik kavramı devlete hakim olma vasfının belirleyicisidir. Bu kurama göre egemen devlet, egemenliğini kullanırken, kendisinden daha üstün başka bir otoriteye bağımlı değildir. Bu anlamda egemenlik; devletin kendi yetkilerini ve kendi hukuk kurallarını serbest iradesiyle belirlemesidir ⁶⁰.

Egemenlik kavramının olumlu ve olumsuz iki ana unsuru mevcuttur. Olumlu yönü, hiç bir şeye bağımlı olmamasıdır. Olumsuz yönü ise, her türlü yetkisini ve temel hukuk kurallarını serbest iradesi ile belirlemesidir. Ayrıca herşeyi zorlayabilir. Bu özellikleri itibariyle egemenlik tüm yetkilerin en üst kullanım şeklidir⁶⁰. Egemenliğin çeşitli sebeplerle müdahaleye maruz kalması ya da gönüllü olarak egemenliğin kısmen veya tamamen devri söz konusu olduğunda, ulus-devletin varlığından söz etmek mümkün olmayacaktır.

İç egemenlik; devletin ülke içi asli ve üstün güç ve yetkili olması bağlamındadır. Devletin bünyesinde bulunan özel ve tüzel kişiler ya da gruplar karşısında üstün yetkilerle donatılmış olmasıdır. Devletin hukuki bir şahsiyet olması nedeniyle, modern ve demokratik devlete egemenlik ve iktidarın belli bir kişiye ve zümreye değil, devletin manevi ve hukuki şahsiyetine, yani siyasi etkin bir güç olarak örgütlenen millete ait olmasıdır. Bu sebeple millet içerisinde yaşayan herhangi bir kişi veya grup devletin şahsiyetine bağlı olan egemenlik hakkı üzerinde şahsi bir hak iddiasında bulunamaz. Dış egemenlik, devletin diğer devletlerle hiçbir şekilde bağımlılık ilişkisi olmaması, yani bağımsızlığa sahip bulunmasıdır. Diğer devletlerle eşit durumda bulunması ve sahip olduğu üstün kudret ve kuvvete ülke dahilinde rakip olabilecek veya karşı çıkacak bir başka kudret ve kuvvetin bulunmaması anlamına gelmektedir. Ancak bu devlet kudret ve kuvveti mutlak bir kuvvet anlamına gelmemektedir⁶⁰.

Neo-Liberal küreselleşme projeleri böylelikle temel hak ve özgürlüklerin devlet korumasından yoksun bırakılması sonucunu doğurmaktadır. Ulus-devlet çerçevesinde şekillenen insan hakları ve yükümlülükleri giderek ulus-devlet sınırlarını asarak, artan ölçülerde evrensel bir asamaya doğru yol almaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle artık, Dünya vatandaşlığının insasından söz edilmektedir. Adeta “küresel vatandaşlık” kavramı yaratılmak istenmektedir. Ancak, böyle bir hakkın

korunması ve sağlanması bakımından yetkili uluslarüstü bir otorite yoktur. Yine bu konuda devletleri zorlayacak bir dünya devleti de söz konusu değildir. Vatandaşlık, birey için belirleyici bir hukuki statüdür. Bu statü olmadan bireyin tabi olacağı hukuk sistemi belirlenemez. Birey, hukuk korunması ve aidiyet bağlantısı olmadan insan hakları edim ve yükümlülüklerini kullanamaz. Bu nedenle bu sistemi oluşturacak örgüte ihtiyaç vardır ki, oda ulus-devlettir ⁶¹.

“Küresel tüketim sınırlanmazsa, bazı önemli kaynaklar tükenecektir” ifadesiyle tehlikeyi dikkat çeken A. Giddens; çevre olgusunun sosyolojik bir konu olduğunu vurgulamaktadır. Küresel çevreyi kurtarmak toplumsal değişim anlamına da gelmektedir. Mevcut çok büyük eşitsizlikler düşünüldüğünde, yoksul üçüncü dünya ülkelerinin daha zengin ülkeler tarafından yaratılan çevre sorunları yüzünden, kendi ekonomik büyümelerini feda etme olasılıkları çok azdır ¹⁰.

Küreselleşme ile ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel entegrasyonun artması, ulus devletin güç ve etkinliğini azaltmıştır. Ulus-devlet, sınırları içindeki fikir çatışmaların yoğunlaşması nedeniyle fikir akışını ve ekonomik politikaları kontrol etmekte zorlanmakta ve hatta kontrol edememe durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir. Böylece iç politika araçlarına olan güven zedelenmekte ve etkisini yitirmektedir. Bu durum ulus-devlet'in politik ilişkilerini, etkisini ve sorumluluklarını yeniden sorgulaması ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Küreselleşme sürecinde ulus-devlet yetkilerinin bazılarını uluslar arası kuruluşlarla diğer taraftan da yerel otoritelerle paylaşmaya mecbur edilmektedir. Zamanında ulus-devletin sorumluluk alanı içinde yer alan savunma, ekonomik yönetim gibi pek çok alan artık önemli ölçüde IMF, Dünya Bankası, WTO, BM, NATO, ILO gibi uluslararası kuruluşlar veya bölgesel düzeydeki siyasi ve ekonomik birlikler (AB, Avrupa Merkez Bankası gibi) ekseninde koordine edilmektedir. Aslında böyle bir durum

belirgin bir paradoksu ortaya koymaktadır. Bir taraftan küreselleşme ile tüm ülkelerde demokrasinin gelişmesi amaçlanırken diğer taraftan da gücün uluslararası kuruluşlara devredilmesiyle ülkeler kendi gelecekleriyle ilgili temel kararları almaktan adeta yoksun bırakılmaktadır.

2.4.1. Küreselleşme ve Türkiye

Toplumsal olgu olarak küreselleşme, Türkiye gündeminde daha çok sosyal sorun olarak tanımlanmaktadır. Sosyal sorun, insanın karşısına çıkan, toplumsal hayatı etkileyen ekonomik, biyolojik, psikolojik, kültürel kökenli bir olgudur. Küreselleşme de bu bağlamda etkisi altına aldığı bütün ülkeler, özellikle de Türkiye gibi ülkeler için sosyal sorun oluşturmaktadır. Beraberinde ekonomik, kültürel, siyasal, psikolojik bir çok problemi getirmektedir⁶².

Nasıl tanımlanırsa tanımlansın, nasıl anlatılırsa anlatılsın, ne kadar tepki gösterilirse gösterilsin, küreselleşme, artık kaçınamayacağımız bir gerçek olarak hayatımıza girmiş bulunmaktadır. Bundan 30 yıl öncesinde dünyanın bir bölgesinde yaşanan kriz ya da herhangi bir ekonomik olumsuzluk bizi çok da ilgilendirmezken, bugün, bir bölgede meydana gelen en küçük olay, kısa sürede dünyaya yayılabilmekte, yabancı sermayelerin ülkeleri terk etmesine yol açmakta ve ülkelerde derin kriz ortamlarının doğmasına neden olmaktadır. Kasım 2000 ve Şubat 2001'de yaşadığımız ciddi boyutlardaki krizler, küreselleşmenin neden kaçılmayacak bir gerçek olduğunu, "küreselleşmeden bize ne!" deme gibi bir lükse sahip olamayacağımızı ortaya koymuştur.

Küreselleşen bir Dünyada kalkınmasını sürdürmeye çalışan bir devlet konumunda olan Türkiye, artık rejimler arası rekabetin kutuplaşmayı engellediği bir dünya değil, ekonomik güç merkezlerine kaynak akımının hızlandığı kutuplaşmaya fazlaca açık bir dünyada ve birazda orta yerde bulunmaktadır.Yapılacak ilerleme ülkenin mevcut gücü

ve iktisadi sosyal yapı çerçevesinde gerçekleşecektir. Türkiye bir yapısal dönüşüm içerisinde. 1970'li yıllara kadar bir tarım ülkesi olan Türkiye, bugün gerek nüfus yoğunluğu ve gerekse GSMH içindeki payları bakımından tarım ülkesi değil, yarı endüstrileşmiş bir ülkedir ⁶³.

21. yüzyılın eşiğinde günümüzün en güncel kavramlarından olan *küreselleşme* ve *yeni dünya düzeni* nin içeriği konusunda çok farklı ve bazen birbirine zıt anlamlar içeren görüşler mevcuttur. Kazananları-kaybedenleri, fırsatları ve dezavantajları ile bir süreç olan küreselleşme, kökleri birkaç yüzyıl öncesine dayanmakla birlikte, günümüzde büyük bir sıçrama gerçekleştirmiştir. Çok uluslu şirketler, küreselleşmenin gereği olarak önümüzdeki yıllarda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal politikaları üzerindeki etkilerini giderek artıracaklardır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin dış borçları artmaya devam edecektir.

Çağdaş medeniyet seviyesine gelmek, dünya milletleri içinde onurlu bir millet olarak hayatiyetini sürdürmek için yapılması zorunlu olan yapısal değişiklikler, AB'ne uyum için değil milli yapıya ve milli çıkarlara göre, kendi önermeleri doğrultusunda yapılmalıdır. Günümüzde, bir ülkenin gelecekteki yaşam standartlarının yüksekliği o ülkedeki insan kaynaklarının niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Türkiye'nin alacağı en önemli stratejik kararlardan biri de eğitim alanında devrim yapmak, kültürel ve sanatsal açıdan kendini uluslar arası rekabete hazırlamak olacaktır. Bu unsurların zayıf kalması durumunda kimlik krizleri baş gösterebilir ve bölgesel güç olma ihtimallerini zayıflatacak gelişmeler yaşanabilir. Bu nedenle eğitimin, nüfusun yarısından fazlasını oluşturan gençliğe belli hedefler gözetilerek, geleneksel yapıları yozlaştırmadan bilimsel tarih araştırmalarına göre hazırlanarak verilmesi gerekmektedir ².

Türkiye de sosyal yapıdaki bozukluklar ve bu konudaki kuruluşların düzgün ve verimli işlemeyişi küresel etkiler karşısında

vatandaşlarını adeta korumasız bıraktığını ifade edebiliriz. sosyal güvenlik kurumlarının iflas etme noktasına gelmesi, sağlıklı ve verimli yönetilmemesi, devlet yönetimiyle halk arasındaki güveni aşındırmaktadır. Ulus devlet sürecinde halk ve devlet bütünlüğünün güven esasına dayanması, bu kurumların işlev bozukluğu nedeniyle bu bütünlüğü tahrip edici konuma gelmesi kabul edilebilir bir olgu değildir⁶⁴.

Cumhuriyet döneminin yaklaşık otuz seneden fazla bir zaman diliminde terör ve yüksek enflasyon ile karşı karşıya kalmıştır. Her iki olgunun etkileri ülkeyi istikrarsızlığa ve krizlere sürüklemiştir. Kronik kriz ve istikrarsızlık ortamında ülke göstergelerinin sağlıklı ve verimli işleyişinden söz etmek olumlu bir yaklaşım değildir. Nitekim sosyal boyutu itibariyle Türkiye aşınmış ve işlevsiz bir durumla karşı karşıya bırakılmıştır. Küresel etkileşimin de getirdiği ilave yükümlülükler, sorunları daha ağırlaştırmaktadır. Zira soğuk harp şartları değişmiş, küresel mücadele ve savaş gündeme gelmiştir. Dostluk ve düşmanlık değişken olmuş, çıkar çatışmaları hız kazanarak artış gösterme sürecine girmiştir.

21. yüzyılın eşiğinde günümüzün en güncel kavramlarından olan “küreselleşme” ve “*yeni dünya düzeni*” nin içeriği konusunda çok farklı ve bazen birbirine zıt anlamlar içeren görüşler mevcuttur. Kazananları-kaybedenleri, fırsatları ve dezavantajları ile bir süreç olan küreselleşme, kökleri birkaç yüzyıl öncesine dayanmakla birlikte, günümüzde büyük bir sıçrama gerçekleştirmiştir. Çok uluslu şirketler, küreselleşmenin gereği olarak önümüzdeki yıllarda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal politikaları üzerindeki etkilerini giderek artıracaklardır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin dış borçları artmaya devam edecektir.

Ancak, ne zaman başlarsa başlasın, nasıl tanımlanırsa tanımlansın, nasıl anlatılırsa anlatılsın, ne kadar tepki gösterilirse gösterilsin, küreselleşme, artık kaçınamayacağımız bir gerçek olarak

hayatımıza girmiş bulunmaktadır. O halde yapılması gereken şey; küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni'nde de ulusal çıkarların korunabilmesi ve ülkenin refahının artırılabilmesinin yollarını aramak, bu amaçla yeni seçenekler üretilmesi ve mevcut yapıların bu yeni sistemden fayda sağlayabilecek hale uyarlanabilmesi için çaba sarf etmektir. 20.yüzyılın sonlarında devletler, şirketler ve bireyler yeni bir dünya düzenini beraberinde getiren değişim rüzgarına kapılmışlardır. 21. yüzyıla geldiğimizde iletişim ve bilişim alanında ortaya çıkan teknolojik devrimin temel dayanağını ve gücünü oluşturan değişimle birlikte özellikle küreselleşme olgusu dünya ekonomisinde de bir yeniden yapılanmayı gerekli kılmıştır.

Çok uluslu şirketlerin ve bunların arkasındaki güçlü ekonomilerin hakim olduğu çağımızda dünya ekonomisi, uluslararasıdaki büyük bir rekabet yarışına sahne olmaktadır. Piyasa ekonomisinin dünya geneline yayıldığı ve devletin ekonomideki rolü ve payının sınırlanması yönündeki eğilimlerin arttığı günümüzde, ekonominin itici gücünü bireyler oluşturmakta ve uluslar arası rekabet yarışında ancak, bireye yatırım yapan, bilgi yoğun sanayiye dayalı, sağlıklı bir iktisadi yapıya sahip olan ülkeler yer alabilmektedir.

Sonuç olarak, küreselleşme toplumsal ilişkilerin zamansal/mekansal oluşumunda genişleme, derinleşme, küçülme ve hızlanma yaratmaktadır. Bu bağlamda da küreselleşme, değişim ve dönüşümü, değişime olumlu ya da olumsuz tepkileri, dolayısıyla hem aktörler, hem kurumlar, hem de zihniyet düzeylerinde yenilikleri gerekli kılmaktadır. Bu nedenlerle;

- Küreselleşme, olumluluk ya da olumsuzluk atfedilmeden, analitik olarak düşünülmesi ve çözümlenmesi gereken ve ciddiye alınması gereken bir olgudur;

- Küreselleşme, bizleri kalkınma süreçlerini ve politikalarını düşünürken alışık olduğumuz ulus devlet paradigmasının ötesinde bir alanda düşünmeye zorlayan bir olgudur;

- Küreselleşme, yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin katılım talepleri. temelinde, planlama olgusuna katılımcı bir nitelik kazandırmakta ve rasyonel yönetimi katılımcı bir tarza dönüştürmektedir.

- Küreselleşme, hem ticaret ve finans akışlarında serbestleşmeyi gerekli kılmakta, hem gelir dağılımı sorununu ön plana çıkarmakta, hem de sürdürülebilir kalkınma temelinde gerekli yönetim eylemini sivil toplum örgütlerine açarak daha çoğulcu ve katılımcı yaklaşımlar için uygun bir ortam oluşturmaktadır.

Bu eğilimler ve süreçler küreselleşmenin neden ciddiye alınması gereken bir olgu olduğunu bize göstermektedir.

Türkiye'nin ulus-devlet yapısının, aşınmalara ve işlev değişimlerine karşı sosyal, laik, milli ve hukuk devleti karakterini koruması ve geliştirmesi gereğine inanmaktayız. AB sürecinin, belirsizliğini devam ettirmesi, alternatif politikaların geliştirilip hayata geçirilmesi zorunluluğunu gerektirmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin blok dışı kalma ihtimaline karşı yeni blok yapılanmasında lider ülke konumuna sahip olabileceği kanaatindeyiz. Yeni bir blok olarak "Avrasya Birliğinin" Türkiye ve diğer ortak ülkelerle birlikte küresel hegomanya ve yeni sömürgeci küresel politikalara karşı yoksul ülkeler ve hegomanyacıların hedefindeki ülkeler için bir ümit ve dayanak merkezi olacağını düşünmekteyiz. Böyle bir birlik Türkiye'nin üzerinde sergilenmekte olan küresel kaynaklı bölünme ve küçültülme gayretlerini sona erdirmekle beraber gelişmiş ülkeler seviyesine yükselmesine neden olacağı düşünülmelidir.

Ancak, ne zaman başlarsa başlasın, nasıl tanımlanırsa tanımlansın, nasıl anlatılırsa anlatılsın, ne kadar tepki gösterilirse gösterilsin, küreselleşme, artık kaçınamayacağımız bir gerçek olarak

hayatımıza girmiş bulunmaktadır. O halde yapılması gereken; küreselleşme ve yeni dünya düzeninde de ulusal çıkarların korunabilmesi ve ülkenin refahının artırılabilmesinin yollarını aramak, bu amaçla yeni seçenekler üretmek ve mevcut yapıların bu yeni sistemden fayda sağlayabilecek şekilde uyarlanabilmesi için çaba sarf etmektir.

2.5. Küreselleşme, Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk

Uluslar arası ticaret politikaları ve küreselleşme ile ilgili sorunların en önemli tartışma konuları iki noktada odaklanmaktadır. Birincisi; küreselleşmenin, dünya ekonomisinde daha fazla eşitsizliğe yol açması. İkincisi; uluslararası yatırım, finans ve ticaretin gelişmiş ülkeleri daha fazla zenginleştirirken az gelişmiş ülkeleri daha fazla yoksul duruma düşürmesidir⁵⁴.

Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) faaliyetlerinin serbest ticaretteki eşitsizliği önleyemediği sonucunu belirgin hale getirmiştir⁶⁷. Küreselleşme sürecinde yoksulluğun ve küresel eşitsizliğin Dünya nüfusunun zengin ve yoksul kısımları arasında korkunç şekilde artan gelir farklılığını dikkat çekmekte⁶⁵. Yine son yıllarda yeni bir tanımlama olarak çok sık kullanılan Sosyal Dışlanma; yoksulluk ve gelir dağılımı ile birlikte anılan ve aralarında sıkı bağlantılar olan bir kavram olarak algılanmaktadır. Gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülke ayrımı yapılmadan bütün dünyada sosyal dışlanma kapsamına giren insan sayısında müthiş artış görülmektedir.

Küreselleşme ile yoksulluk arasındaki bu olumsuz ilişkinin çok farklı sebepleri mevcuttur. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde esas sebebin küreselleşmeden ve sınırlıda olsa yan etkilerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Maalesef ortaya çıkan gelir eşitsizliği ve yoksulluk tarihin hiçbir döneminde görülmediği gibi, bu olumsuzluğu önleyecek ve ortadan kaldıracak somut ve geçerli çözümlerin ve

programların varlığından da söz etmek mümkün değildir. Küreselleşme hızını ve etkinliğini arttırdıkça, küreselleşme yanlılarının vaat ettiği beklentilerin gerçekleşmediği ve bilâkis Dünyanın yoksul kesimlerinde büyük bir düş kırıklığının meydana geldiği görülmektedir. Zira küreselleşme söylemleri her ne kadar çok boyutlu ve çok kapsamlıymış gibi görünüm arz etse de, ideolojik ve siyasi yönlerinin ağır basması ve öne çıkması nedeniyle bilimsel yönü itibariyle başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Küreselleşme, vatandaşların yeni ekonomik fırsatlar elde etme ihtimalleri olduğu halde, kendi hayatlarını etkileyen kararlardan uzaklaştırma çabası olduğu olarak da algılanmalıdır ⁶⁶.

Küreselleşmenin devletin sosyal faaliyet sahasındaki etkileri ve meydana getirdiği değişikliklerin ciddi boyutta olduğu bilinmelidir. İnsanlararası ilişkilerde küresel politikaların hükümleri uygulamaya sokulmuştur. Bu bağlamda ise toplumun bilhassa çalışan kesimleriyle önemli bir bölümü sosyo-ekonomik etkinliklerden uzak kalmadığı gözlenmektedir. Devletin refah ve sosyal devlet ilkelerinde değişikliğe gitmesi korunmaya muhtaç kişiler ve grupların sosyal hayattan dışlama ile karşılaşmalarına sebep olabilmektedir. Bu uygulamalarla işsizlik artmakta, kayıtdışı üretim ve istihdamda artışlar, sosyal güvenlik sistemlerinin yürütülmesinde aksaklıklar, dünya genelinde önemli bir nüfus kesimini sosyal bir dışlanmayla karşı karşıya bırakmıştır ⁶⁷.

Sosyal dışlanma kavramı üzerinde birçok tanım yapıla gelmiştir. Doğruluğu hakkında birçok tartışmanın sürdüğünü ve değişken karakteri itibariyle değişik tanımların olmasını olağan karşılamak geldiğini ifade etmeliyiz. Bu bağlamda; sosyal dışlanma, sosyal bütünleşmenin karşıtı olduğunu belirtmeliyiz. Bize göre sosyal dışlanma kişi veya grup ya da grupların siyasi, ekonomik, sosyal vatandaşlık haklarından yoksun kalıp, temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma düşüp, kendi olanaklarıyla bu durumunu değiştirip iyileştiremeyecek kadar acze

düşürülmüş halidir. Sosyal dışlanmada sosyal bağlar bozulmakta, kişinin toplumda yer alması engellenmekte ya da yeterince yer alamamaktadır⁶⁷.

Küreselleşmeyle artan yoksulluk ve işsizlik sosyal dışlanmanın en önemli etkileşimi kabul edilmelidir. Liberal demokrasilerdeki ulus devletin etkinliğinin zayıflamasıyla, yerli halkın dayanışmasını tahrip etmeye kadar küresel etkilerin varlığını belirtmek gerekir.

Ulus-devletin aşınması, vatandaşlarına çeşitli sosyal hizmetler sunan refah devletinin küreselleşme yörüngesine girmesine neden olmuştur⁶⁷. Ulus-devlet, vatandaşlar için başvurulabilecek bir çözüm kapısı iken, zamanla daha küresel bir tesir altında farklı role bürünen, ve küresel piyasaların gereklerine uygun bir yapılanma sürecine girdi. Nitekim ülkemiz geleneğindeki “devlet baba” imajı; bireyi koruyan ve vatandaşlarına sahip çıkan “baba” kültürü ile özdeşleştirilmiştir. Devletin bireyi koruyan yapısının aşınması bireyin sosyal dışlamaya açık hale gelmesiyle karşı karşıya bırakmıştır.

Küreselleşmeyle artan yoksulluk ve işsizlik, sosyal dışlanmanın en önemli boyutlarıdır. Bu iki boyut da uluslararası perspektiften bakıldığında, zengin ülkeler ile eski sömürge ülkeleri arasında hep bir sınır çizgisi çizildiği görülmektedir. Sanayi devriminden günümüze kadar geçen uzun süre boyunca gelişmekte olan ülkelerin çok azı bu çizginin ötesine geçebilmiştir. Ülkelerin kendi içinde uzun zamandır var olan bu gelir dağılımı adaletsizliği de bu çizginin diğer bir boyutudur²¹.

Göç, sosyal dışlanmanın önemli bir nedeni olmakla birlikte beraberinde, küresel bir suç çeşidinin de ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Suç örgütleri insan kaçakçılığı yapabilmek için küresel işbirliği yaptıkları gibi, ulus-devletler arası anlaşmalarla bu yeni küresel suç önlemek için ülkeler küresel işbirliğine de gitmektedirler. Yasa dışı göçmen olma eğiliminin temelinde, yoksulluk ve işsizlik olduğu kabul edilmelidir.

Sosyal dışlanmayı meydana getiren yoksulluk ve işsizlik gibi temel etkenler ülkeden ülkeye değişmekte, sosyal ilişkiler, topluma göre farklılık arz etmektedir. Kurumsal veya gönüllü destek kuruluşlarının işlevleri sosyal dışlanma biçimlerini ve derecelerini farklı konumlara getirebilmektedir. Sosyal dışlanmanın sürecinin karmaşalığı, koruma ve sosyal güvenlik sistemlerinin farklılığı, yoksulluk ve işsizlikle mücadelenin hızı ve yöntemi sosyal dışlanmanın belirli bir tanım kazanmasını zora sokmaktadır. Küreselleşme hız kazanıp etkisini arttırdıkça, insani yoksulluk içinde olanlar, sosyal adaletten yararlanamayanlar, sosyal dışlanma tehlikesi altında olduğu gerçeğinin kabul edilmesi gerektiği aşikardır.

Küresel gelir eşitsizliği, milli gelirin dünyanın zengin ve yoksul ülkeleri ile bölgeler arasındaki dağılımın çarpıklığını ortaya koyan bir ölçü olarak kabul edilmektedir.

Küresel gelir eşitsizliğinde, ülkelerin kişi başına GSMH esas alınarak düşük, orta ve yüksek gelir düzeyine sahip ülkeler olarak tasnif edilmektedir. Dünya bankası 2003 verilerine göre eşitsizliğin boyutu açıkça görülmektedir. Yüksek gelir gurubunda yer alan ülkelerin nüfus payı 15.6, gelirden aldıkları pay ise 80.7'dir. Dünya nüfusunun yüzde 85'i ise dünya gelirin yüzde 19'unu elde etmektedir⁶⁸.

Küresel eşitsizliği ölçmede kullanılan gini kat sayısının yanında en alt ve en üst gelir gruplarının oranları açısından da ele alınabilir. Gini katsayısı tüm ülke nüfusu için eşitsizlik ortalaması verirken, dilimler arası karşılaştırma yöntemi ise alt ve üst dilimler arasındaki farkı ve gelir uçurumunun boyutunu ortaya koyar. Aradaki bu farkın küresel şok ve etkilerden daha da açılmaması için kamusal müdahale ve harcama yapılma kararının politik kararlara bağlı olduğu da unutulmamalıdır.

2.6. Küreselleşme ve Gönüllü Kuruluşlar

Küreselleşme çeşitli boyutlarıyla Dünyayı etkileyen ve uluslar arası yapıyı önemli ölçüde değiştiren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte bir çok siyasi, ekonomik ve sosyal etkinlik ulusal sınırları aşmakta ve devletle, toplumlar arasındaki etkileşimi artırmaktadır. Bu etkileşim de önemli bir pay da gönüllü kuruluşlara aittir.

Günümüzde gönüllü kuruluşlara oldukça farklı anlamlar yüklenmektedir. Gönüllü sektör, üçüncü sektör, kâr amaçsız sektör, hükümet dışı örgütler, sosyal hareketler, sivil toplum örgütleri olarak sıralanabilir. Bu sektörde yer alan örgütlerin, kullanım alanına bağlı olarak farklı kavramlarla ifade edildiği gözlenmektedir. Hükümetlerin sorunları çözmede yetersiz kaldığı, bir program veya proje kapsamında bulunmayan sosyal sorunların çözülmesinde katkıda bulunan gönüllü kuruluşlar, günümüzde önem kazanmaya devam etmektedir. Ulusal veya uluslararası etkinlik göstermeleri gönüllü kuruluşların ölçeği konusunda fikir verebilir⁶⁴.

Bu sektörün temel karakteristik özellikleri, bu kuruluşlarda çalışan kişiler üzerinde hiçbir zorlamanın olmaması ve maddi karşılıktan çok sosyal, psikolojik ve sorumluluk duygusuyla tatmin olmak, kâr amacı taşımamak, hükümetten bağımsız olmak, resmi kurumlarla organik bağı bulunmamak, belli bir amacının ve hedefinin olması olarak sıralanabilir. Bu kriterler göz önüne alındığında, belli bir amacı gerçekleştirmek için, ticari çıkar ve kâr amacı gütmeksizin, resmi kurumlarla organik bağı olmayan, hükümetten bağımsız, toplumsal işlev yüklenerek, gönüllülük esasına dayanan, erdemli bireylerden oluşan kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz. Bu kuruluşlara örnek olarak, Tüketici dernekleri, uluslararası af örgütü, insan hakları ve silahsızlanma konularında faaliyet gösteren kuruluşlar, kara mayınlarının temizlenmesi, işkencenin önlenmesi için faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar gösterilebilir⁶⁶.

Gönüllülerin bir araya gelerek bir kuruluş oluşturmaları, zamanlarını ve paralarını istem dâhilinde harcayacakları ortak bir amacın olması gerekir. Çöp toplamak, fidan dikmek, sivil savunma hizmetleri gibi coğrafi olabilir. Nüfus planlaması, uyuşturucuyla mücadele, alkol ve sigarayı bıraktırma gibi sağlıkla ilgili de olabilir. Türkiye’de olduğu gibi muhtaç kimselere erzak, giysi veya öğrenci bursları gibi sosyal içerikli de olabilir. Son yıllarda Endonezya, Darfur ve bazı yoksul Afrika ülkelerine açlık ve tabii afetler nedeniyle gönüllü kuruluşların yardım faaliyetleri, küresel boyuttaki faaliyetler için örnek teşkil etmektedir. Gönüllü kuruluşlar gerek işlevler açısından gerekse sorunların çözümleri açısından devletin dışında, herhangi bir organik bağlantı içinde olmadan faaliyetlerini sürdürmesi gerekmektedir. Zaten devlet işlevini sürdürmek durumundadır. Gönüllü kuruluşların devlet içinde aktif olarak yer almaları beklenmemeli, ancak gönüllülük esasına dayanarak işbirliği yapmak mümkün olabilmektedir⁶⁴.

Küreselleşmenin dünyanın büyük bir kısmında meydana getirdiği işsizlik yoksulluk eşitsizlik, birçok ülkede devletlerin sosyal sorunları çözmede ki başarısızlıklarıyla sonuçlanması, gönüllü kuruluşların önemini ve ilgi konularını artırdığı görülmektedir. Küresel düzeyde faaliyette bulunan gönüllü kuruluşların, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki faaliyetlerinin masumane niyetler taşımadığı, farklı gaye ve hedefler için gönüllü kuruluşları kullandıkları da bilinmektedir. 1960 yıllarda Türkiye’de faaliyet gösteren Barış Gönüllülerinin bir çoğunun misyoner ya da istihbarat elemanı oldukları daha sonra ortaya çıkmıştı.

2.7. Küreselleşme ve Din

Küreselleşme bütün sosyo-kültürel olgularla ilişkili olduğu gibi dinle de yakından ilişkilidir. Ancak bu kapsamda din ve küreselleşme arasındaki ilişkinin sanılanın aksine karşılıklı olduğunu söylemek gerekir. Başka bir ifadeyle; çoğunlukla kabul edildiği gibi, küreselleşme etken, din de edilgen konumda değildir. Yine de; küreselleşme, postmodern felsefeye dayalı bireyselliğe önem veren görelî süreçleriyle dinin ontolojik temellerini tahrip etmekte ve toplumsal etkisini zayıflatmaktadır⁶⁹.

Dinin *bireyselleşmesi* teorisi geleneksel dini formların toplumsal hayattaki etkisini kaybederek daha ziyade bireysel alanda etkili olması iddiasına dayanmaktadır. Bu durum bazı sosyologlarca dinin cemaat ruhunu kaybetmesi, bir kısmınca da dinlerin ahlâki birliği sağlamada başarısız olması olarak da tanımlanmıştır. Aslında dinin bireyselleşmesi, geleneksel dini değer ve inançların bir bütün olarak toplumu belirlemede etkili olmaması demektir. Modern toplumun doğuşuyla dinin toplum üzerindeki sembolik bütünleştirme, sosyal kontrol, sosyal yapılandırma gibi toplumsal işlevleri köklü bir değişime uğramıştır. Dini inançların, pratiklerin ve kurumların toplumsal önemi gittikçe zayıflamıştır. Fakat bu durum modern toplumda dinin işlevselliğinin tamamen bittiği anlamına gelmemelidir. Din, toplumun genel bütünleştirici gücü olmasa da belirli toplumsal grupların özel bütünleştirici gücü olmaya devam etmektedir⁷⁰.

Din toplumsal yaptırımlarını etnik cemaatlerde veya az gelişmiş kırsal alanlarda halen göstermeye devam ederken kentlerin karmaşık dünyalarında bunu gerçekleştirmekte başarısız kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla modern toplumda dinin sosyal işlevi büyük

ölçüde kaybolmuştur. Aynı zamanda dinin şahsileşmesiyle ahlâkın toplumsal, yapısal rolünün azalması arasında doğrudan bir ilişki vardır⁶⁹.

Küreselleşme ahlaki kuralların ontolojik temellerini oluşturan iyi-kötü ayırımının belirsizleşmesine de yol açmıştır. Zira günümüz küreselliğinin çokkültürlü yapısının bir sonucu olarak din, dinin çoğulculuğu bağlamında göreceli bir duruma gelmiştir. Bilindiği gibi, insanlık tarihinin büyük bir bölümünde toplumlarda birleştirici semboller sağlama açısından dini kurumlar tekelci bir konuma sahipti. Bu gün ise değişik dini ve dünyevi görüşler rekabete girmişlerdir. Bu çoğulcu konum herşeyden önce bir *pazar* konumudur. Günümüzün çoğulcu dünyasında tekelci olmayan din insanlara pazarlanmak zorunda bırakılmıştır. Bu pazar ortamında dini kurumlar birer teşhir merkezi haline gelirken, dini gelenekler ise tüketiciye sunulan birer ürün haline dönüşmüştür. Bu durumda dini etkinlikler pazar ekonomisinin mantığına göre belirlenmeye başlanmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak dinin teolojik yapısı için gerekli olan diğerinin belirsizleşmesi gündeme gelmektedir⁷⁰.

Diğer bir ifade ile; küreselleşme 1960'lı yıllardaki bazı batılı teologların düşündüğü gibi *Tanrı*'nin ölümüne değil, *şeytanın* belirsizleşmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla küreselleşme sürecinin kötü ve şeytanın dini yapıdan çıkarması veya belirsizleştirilmesi geleneksel dinleri değişime zorlamıştır. Bu da dindarları kötülüğün ve şeytanın yer aldığı geleneksel yapının devamını ifade eden muhafazakar; şeytanın ve kötülüğün belirsizleşmesinin kabullenmesine vurgu yapan liberal tercih arasında ciddi bir ikileme sevk etmiştir⁷⁰.

Bu nedenle modern ve küresel ortam dine bir yandan olumsuz yaptırımlar yüklerken, diğer yandan yeni imkanlar, potansiyeller

de yaratmaktadır. Şu andaki verilerden hareketle dinin güçlü ve küresel bir alt sistem ortaya koyması mümkün görünmemekle birlikte küresel toplumda her şeyin uyumlu ve istikrarlı olduğu da söylenemez. Küresel toplum, her geçen gün gücünün artmasına, toplumun her alanına uygun amaçlar geliştirmesine rağmen, sosyal hayata nüfus edemediği kesimler ve buralara yönelik birtakım problemleri vardır. Bir başka ifadeyle küreselleşme ve onu mümkün kılan ekonomik ve siyasi yapılanmanın sosyal ve ahlaki problemler ortaya çıkarması geleneksel dinlerin canlanmasına veya yeni dini hareketlerin doğmasına imkan hazırlayarak, küresel arenada dine manevra imkanı sağlamaktadır. Zira modernitenin kaçınılmaz sonucu olarak belirginleşen her çeşit etik değerden arındırılmış rasyonel bir toplum içinde türeyen her çeşit ahlâk dışılığın yol açtığı bireysel ve toplumsal çıkmazların aşılmasında din gerçekten ciddi bir alternatif, çözüm anlamına gelebilecek ahlâki davranış normları ortaya koymaktadır⁷⁰.

1990'lardan günümüze, ahlâki ilkeleri ihmal etmekle dünya bir belirsizlik safhasına girmiş olmakla birlikte bu karmaşadan ancak ahlâk prensipleri esas olan bir sistemin yeniden inşasıyla çıkması mümkün görünmektedir. Bu itibarla, bireyin küreselleşme sürecinde ruh sağlığını korumasında önem taşıyan ahlâk ilkelerinin bireye kazandırılacak tarzda *karakter eğitime* özel önem ve eğitimde ahlâk eğitimiyle ilgili konulara ağırlık verilmesi, küreselleşmenin kargaşasında toplumlar için en öncelikli konulardan biri olarak karşımıza çıkmıştır⁷⁰.

2.8. Küreselleşme ve Medeniyetler İttifakı

Harvard Üniversitesi'nde görev yapan siyasal bilimler profesörü Samuel Huntington, 1993 yılında Foreign Affairs dergisinde yayınlanan 'medeniyetlerin çatışması' konulu makalesinin gördüğü yoğun ilgi üzerine bu çalışmasını genişleterek 1996 yılında "*Medeniyetlerin*

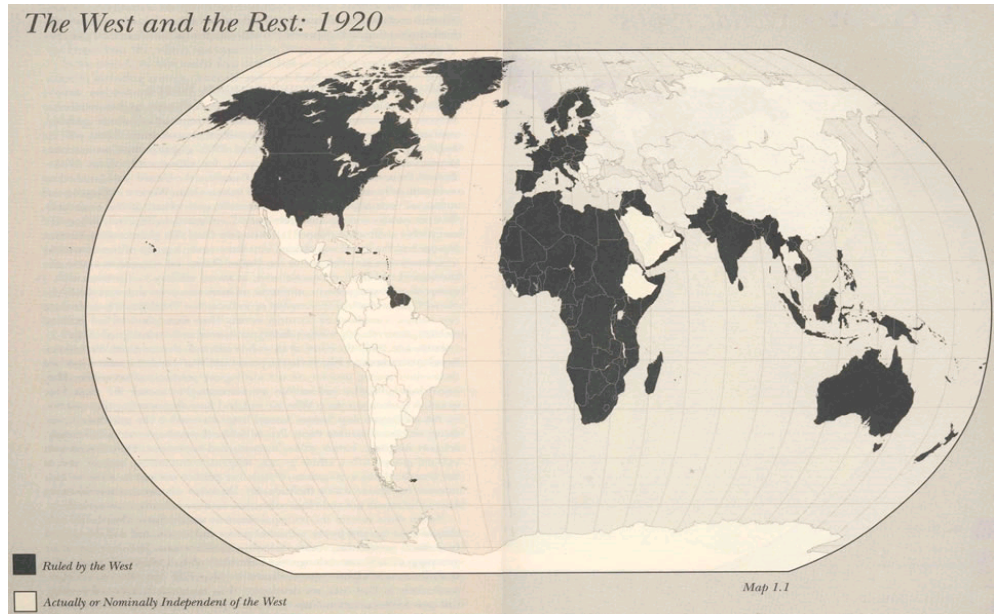
Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Yapılması” adıyla kitaplaştırdı. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından tekrar ilgi odağı olan kitap, pek çok sosyal bilimci tarafından *yeniden* ve *daha dikkatlice* okunmaya başlandı. Huntington, *medeniyetler çatışması* kavramı ile, önümüzdeki dönemde uluslararası ittifakların kurulmasında medeniyetlerin belirleyici olacağı ve dolayısıyla olası çatışmaların farklı medeniyetler arasında gerçekleşeceğini ifade etmektedir.

Medeniyetler Çatışması'nın ana tezi oldukça nettir: “Daha genel anlamda medeniyet kimlikleri ile bağlantılı olarak kültür ve kültürel kimlikler Soğuk Savaş sonrasında dünyadaki uzlaşma, ayrışma ve çatışma kalıplarını biçimlendirmektedir” ve medeniyetler arasındaki uzlaşmacı ilişkiler olmaktan daha çok çatışmacı bir karakter taşımaktadır. Kitaptaki bölümlerin her biri şu görüşler üzerine temellendirilmiştir:

- Modernleşme batılılaşmadan farklıdır ve modernleşme batılılaşmayı otomatik sağlamaz;
- Batı Medeniyeti gerilemeye başlamış ve diğer taraftan Asya (Uzakdoğu) ve İslam Medeniyetleri yükselişe geçmiştir;
- Medeniyetler çerçevesinde benzer devletlerin yeniden işbirliğine girdiği ve farklı devletlerin ise kutuplaşmasına yol açan yeni bir dünya düzeni ortaya çıkmaktadır;
- Batı'nın evrensellik iddiası diğer medeniyetlerle – özellikle İslam ve Çini medeniyetiyle – çatışmasına yol açmaktadır,
- Batı'nın ayakta kalması, merkez devleti olarak Amerika Birleşik Devleti'ne bağlıdır ve onun kimliği evrensel olmaktan daha çok kendine hastır. Küresel siyasetin çoğulcu karakterini kabul ederek küresel barışın garanti altına alınabileceği biçiminde özetlenebilir ⁷¹.

Huntington'ın kitabının ilk bölümünde yer verdiği üç adet haritanın kitapta ifade edilen düşüncelerin resimleştirilmesine karşılık geldiğini söylemek ve 21. yüzyılda uluslararası politik alanda neden kimlik ve medeniyet unsurlarının öne çıkacağı tartışmasını bu haritalar arasındaki geçişlerle izah etmek mümkündür⁷¹.

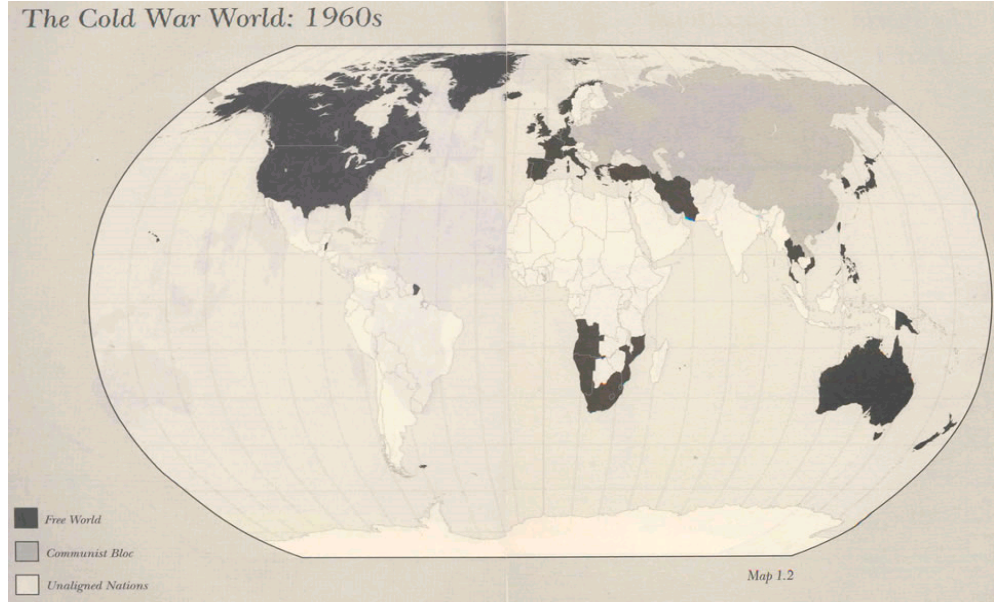
Resim 1. 1920'li yıllarda, Batı tarafından kolonileştirilen dünyanın haritası

1920'li yıllara ait olan ilk harita, Batı tarafından kolonileştirilen dünyayı resmediyor. Dünyayı 'Batı tarafından yönetilenler' ve 'Batıdan bağımsız olanlar' şeklinde ikiye ayıran bu harita, 20'lerde Batının dünyaya ne denli hakim olduğunu gösterdiği kadar, dönemin global politik ekonomisini şekillendiren öğenin kolonileşme olduğunu da açıkça ortaya

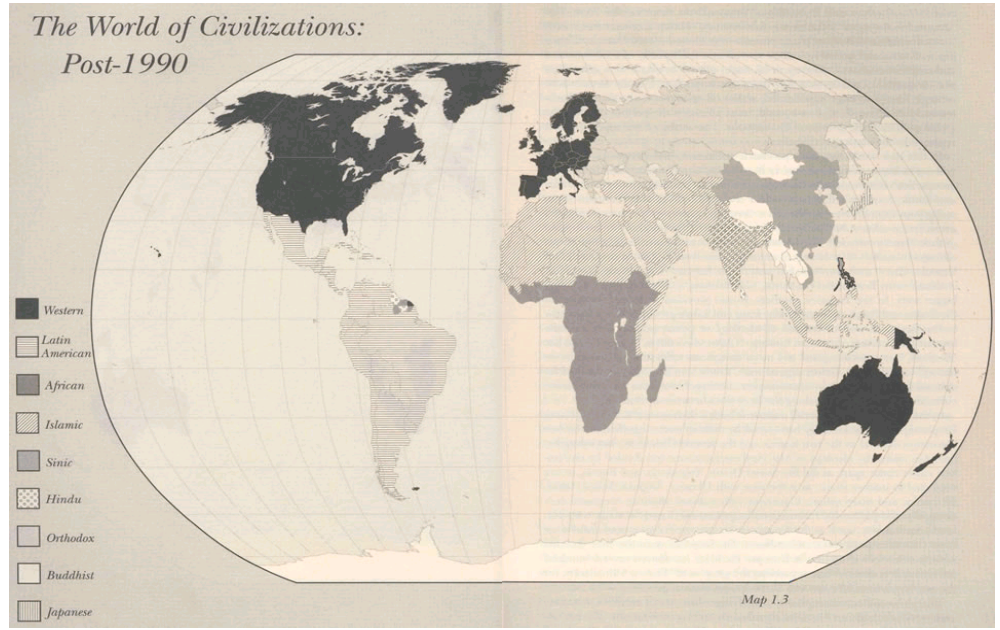
koyuyor. Zira Avrupa kolonileri 1800 yılında dünya yüzölçümünün %35'ini, 1878 yılında %67'sini, 1914'de ise %84'ünü kontrol ediyordu ⁷¹ .

Resim 2. 1960'lı yıllardaki ABD ve SSCB etrafında kümelenen ülkelerin haritası

Huntington'ın yer verdiği ikinci harita ise 1960'lı yıllara ait. Soğuk Savaş döneminde ABD ile Sovyetler Birliği etrafında kümelenen ülkelerin oluşturduğu iki kutuplu dünyayı resmeden ikinci harita, tamamen *politik* ve *ekonomik ideoloji* bazında bir gruplaşmaya dayanan ve bu nedenle de birinciden çok daha farklı olan bir yapılanmayı gözler önüne seriyor ⁷¹ .

Resim 3. 1989 yılında SSCB'nin çözülmesiyle ortaya çıkan ve 1990'lı yılları resmeden harita

Sosyalist bloğun 1989 yılında çözülmesiyle birlikte *soğuk savaş* döneminin sona ermiş olması, Huntington'ın 1990'ları resmeden üçüncü haritasını sonuç veriyor ki, bu noktada zaten söz konusu haritanın ortaya çıkardığı tablonun aynı zamanda Huntington'ın makale ve kitabının yazılma nedenine karşılık geliyor. Zira Huntington, 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası ittifak ya da ihtilaflarda belirleyici olan unsurun politik ya da ekonomik *ideolojiler* değil, *medeniyetler* olmaya başladığını ve 21. yüzyılda da bu trendin devam edeceğini ifade ediyor; ve bunun ne anlama geldiğini açıklayabilme adına da, dünyanın farklı yerlerinde yaşanan çeşitli olayları örnek veriyor ⁷¹.

Huntington'ın tezini en iyi şekilde açıklayan örneğin, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından çözülen Yugoslavya olduğu söylenebilir. Zira Yugoslavya'da Ortodoks Rusların Sırpı, Katolik

Almanların ise Hırvatları desteklemesi, ilişkilerde artık giderek artan oranda medeniyetlerin esas alınmasının bir sonucu. Bosna'daki savaş boyunca Bosna'ya sadece müslüman ülkelerin yardım etmiş olması da yine bu durumun bir başka örneği ⁷¹.

Bütün bunlar dikkate alındığında, soğuk savaşın ardından yeniden şekillenen dünyada 'hangi taraftasın?' sorusunun terk edilerek, 'Sen kimsin?' sorusuna odaklanıldığı gerçeğiyle karşılaşılıyor.

Huntington'ın tezinin temel noktası, sadece ve sadece, *soğuk savaş*' tan sonra günümüz politikalarının şekillenmesinde belirleyici olan unsurun *politik ideoloji* değil, *kimlik* olacağı. Yani Huntington bir savaştan bahsetmekten çok, *dünya tarihi boyunca zaten varolmuş olan kamplaşmaların*, bundan böyle *politik ideoloji* değil, *kimlikler* doğrultusunda gerçekleşeceğini belirtmektedir ⁷¹.

Her ne kadar Huntington, 'medeniyetler savaşacak' değil, 'gruplaşmalar medeniyetler bazında olacak' demiş de olsa, özellikle Türkiye'de bu durum çok da fazla bir anlam ifade etmemektedir. Her ne şekilde adlandırılırsa adlandırılınsın ve algılanırsa algılandığı, medeniyetlerin *çatışmasının* da, *savaşmasının* da, *ittifakının* da, "medeniyetlerin belirleyiciliği" ortak düşüncesini ortaya koyan farklı gelişmeler olduğunun farkında olmak gerekmektedir.

2.9. Küreselleşme ve Eğitim

Küreselleşmenin yukarıda da ortaya konmaya çalışılan sosyo-kültürel boyutu, eğitim açısından değişimi zorunlu kılan en önemli etkenlerden biridir. Özellikle iletişim araçlarındaki gelişmeler, değişik milletlerin birbirlerini tanımasını kolaylaştırmış, güçlü kültürler başta televizyon ve bilgisayar olmak üzere ellerindeki teknolojik avantajları da kullanarak gelişmekte olan ülkeleri etkilemiş, dünyanın her yerinde giyinme, yeme, eğlenme ve çalışma alışkanlığı benzer olan bir insanlar

kitlesi oluşmuştur. Küreselleşme sürecinin hizmet üreten eğitim örgütlerini etkilemesi sonucu, başta Avrupa Birliği olmak üzere birçok ülke ortak eğitim projeleri geliştirmiş, uluslar arası düzeyde eğitim veren okullar kurulmuştur⁷².

Küreselleşme sonucu oluşan değişim ve eğitim arasında çift yönlü bir etkileşim vardır. Eğitim, toplumdaki değişimlerden etkilenip ve bu değişimlere göre kendini yeniden düzenleme gereği duyarken, bir taraftan da eğitim toplumun yenileşmesine öncülük eder⁷³.

Bilgi çağının en önemli özelliklerinden birisi iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler ve bunların yaşama hızla girmesidir. İletişim teknolojileri artık, küreselleşen dünyada siyasi, ekonomik ve kişisel yaşamın temel bileşenleridir

Eğitimin amaçlarından biri, bireyleri toplumun gereksinimleri doğrultusunda yetiştirmektir. Bu nedenle eğitim sistemleri günümüzde bilgi çağına uygun, bilgi toplumu üyesinin özelliklerini taşıyan bireyler yetiştirmekle yükümlüdür. Bu da eğitim kurumlarının hem bireyleri yeni teknolojilerden haberi kılmalarını ve onları nasıl kullanacaklarını öğretmelerini hem de kendilerinin yeni teknolojileri kullanmalarını gerektirir⁷⁴.

Dolayısıyla eğitimde fırsat eşitliğinin bozulma olgusunu dikkate alarak, devletin, çocuklarını okutamayacak durumda olanlara eğitim yardımı ya da bu durumda olan çocuklara ücretsiz eğitim olanağı sağlaması gerekmektedir.

Bir takım değerleri kazandırmak güçlüğüne kolaylaştırmanın yollarından bir tanesi “öğrenci merkezli eğitim”dir. Ne yazık ki hâlâ,

Ülkemizde müfredat merkezli eğitim uygulaması, birçok yeni değerlerin kazandırılması yolunda bir engel oluşturmaktadır.

Ülkemizde Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde ve küreselleşme ile yakından ilgili olarak dillendirilmeye başlayan bir kavram da "ok kültürlü eğitim"dir. Bu kavram uluslar arası yayınlarda sıklıkla görülen bir kavramdır. Ülkemizde bu kavram kullanılırken büyük bir zen gösterilmesi gerekmektedir. Olağanüstü dönemlerden geçtiğimiz bu zaman diliminde, ne yazık ki normal koşullarda kullanılması normal olan bazı kavramların kullanılması, normal etkinin üzerinde etkilere yol açabilir.

Küreselleşme süreci, okul örgütleri açısından iki soruyu gündeme getirmiřtir⁷² : *"Okul, evrensel değerleri bireylere nasıl kazandırabilir? Evrensel değerlerle çelişmeyecek milli değerler bireylere nasıl kazandırılabilir?"*

İnsan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerlerin, kapitalist glerin dayattığı değerler sisteminden ayrıştırılarak, ulusal eğitim ile çocuklarımıza nasıl kazandırılacağı toplumsal uzlaşma sağlanarak belirlenmelidir. Ülkemizde yapılmakta olan Mill Eğitim şurası bu konuda toplumsal tartışma ve uzlaşma alanıdır/olması gerekir.

2.9.1. Küreselleşme ve Spor

Bir toplumsal kurum olarak sporun, ekonomik ve kültürel örgütlenmeler içerisinde her geçen gün giderek büyüyen bir yapısının bulunması, bu toplumsal olgunun, dünyanın değişen ekonomik ve sosyal koşulları göz önüne alınarak yeniden değerlendirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Spor özelinde yaşanılan değişiklikleri, dünyada yaşanan ekonomik ve kültürel değişikliklerden soyutlayamayız çünkü; hiçbir şey doğada ya da toplumsal hayatta varolan başka şeylerden bağımsız değildir. Kendisi dışında yer alanlarla ilişki halinde yaşamak suretiyle oluşan bütünün, etkileyen ve etkilenen bir parçasıdır. Serbest piyasa

ekonomisi ve uluslararası rekabet koşullarının hakim kılındığı, dünyanın tek bir pazar haline getirildiği küreselleşme sürecinde yaşananlardan spor da kendi payına düşeni alacaktır⁷⁵.

Sanayi ürünlerinin sergilendiği fuarlarla başlayan, yaz olimpiyatlarıyla devam eden ve bugün her türlü spor turnuvaları ve otomobil yarışlarıyla çeşitlenerek devam eden büyük sportif olaylar; kentlerin, her zamankinden daha fazla ilgisini çeker hale gelmiştir. Bunda, küreselleşmeyle birlikte ulus-altı düzeyin önemli hale gelmesinin de büyük bir etkisinin olduğunu belirtmek gerekir⁷⁶.

19. yüzyılın ortalarında başlayan modern futbolun serüveni modernleşme ve sanayileşme süreçleri ile üretim ve organizasyon modelleri arasında bir paralellik içermektedir. Futbolun metalaşma/endüstrileşme ya da iş haline dönüşme süreci hızlandıkça, futbol ekonomisi büyümekte buna karşın ise futboldan almakta olduğumuz haz ve heyecanın boyutları değişmektedir. Acımasız bir rekabet ortamının varlığı futbol sahaları için de geçerlidir, artık sadece oynamak ve haz almak değil, kazanmak ve başarmak ön plana çıkmıştır. Endüstriyel futbolun oluşmasında tıpkı sermayenin rahat dolaşımı sürecinde olduğu gibi, futbolcuların da serbest dolaşımının önemi ortaya çıkmış ve bu konuda alınan Bosmann kararları sonrasında futboldaki küreselleşme hızlanmıştır⁷⁷.

Sporun endüstrileşme süreci içerisinde yeniden ve daha farklı bir biçimde incelenmesi gerekliliğini ortaya koyan spor-küreselleşme okulu yaklaşımına göre ise spor, küresel bir etkinlik ve yerine getirdiği ekonomik işlevler açısından irdelenmelidir⁷⁷.

Spor, kapitalist ekonomi politiğin bir konusu olarak kar elde etmek için yatırım yapılan bir alan olarak ele alınmaktadır. Ancak sporun sadece ekonomik alanla sınırları çizilemez. Spor, tıpkı okullar gibi devletin ideolojik aygıtlarından biri olarak egemen sınıf ideolojisinin

meşrulaştırılmasında işlevselleştirilir. Küreselleşme sürecinde, egemen sınıf kapitalist ilişkiler içinde devraldığı sporu iletişim ve teknolojideki yeni gelişmelerle birleştirerek sunmaktadır. Küreselleşmeyle, kapitalist sistem içindeki üretim sürecinde yaşanan değişim küreselleşme ve spor ilişkisinde belirleşmektedir⁷⁸.

Bu bağlamda en iyi örnek olan futboldan bazı verileri aktarmak gerekirse; İngiltere, İtalya, İspanya, Fransa ve Almanya'nın dünya futbol pastasından aldığı pay %65'lere ulaşıyor. Maç hasılatı ortalama gelirin sadece %21'i, geri kalan %79 ise medya gelirleri, sponsorluk ve merchandising gelirlerinden oluşmakta. Futbolumuzun en köklü üç kulübünün durumuna bakacak olursak; Galatasaray'ın 34.3 milyon dolarlık gelirinin %27'si maç hasılatı, %50'si medya gelirleri, %23'ünün ise sponsorluk, reklam ve ticari gelirlerden oluştuğunu, aynı şekilde toplam 42.9 milyon dolar geliri olan Beşiktaş kulübünün gelirinin %25'inin maç hasılatı; %40'nın medya gelirleri ve kalan %35'inin de sponsorluk, reklam ve merchandising gelirlerinden meydana geldiğini; toplam 39.8 milyon dolarlık bir gelire sahip olan Fenerbahçe'nin ise bu gelirlerinin %24'ünün maç hasılatından, %41'inin medya gelirlerinden, kalan %35'inin ise sponsorluk, reklam ve merchandising gelirlerden oluştuğu görülmektedir. Üç büyük kulübümüzün toplam gelirleri Manchester United kulübünün gelirlerinin yaklaşık dörtte biri kadardır⁷⁷.

Küreselleşme ve Spor ilişkisindeki farklı bir konu ise boş zaman kavramıdır. Sosyal devlet koşullarında "boş zaman"da ayrıcalık olan spor yapma olanağı, küreselleşmeyle birlikte çoğu defa sporu izlemekten ibarettir. Spor yapan insan, spor izleyen insana dönüşmektedir; çünkü yedek işçi "işsizler" ordusu vardır ve işçinin bedenini yeniden üretim için sağlıklı kılmasına, dolayısıyla sağlıklı bir işçi sınıfına gereksinim duyulmaktadır. Öte yandan işgücü piyasalarına hakim olan esnek çalışmayla; ne zaman, ne kadar, nerede üretime katılacağı belli olmayan düzensiz bir iş yaşamında "boş zaman" nasıl tespit edilebilir ve spor

günlük yaşamda “hangi zaman”a denk düşer? Bu tespit farklı bir soruyu doğuruyor: Neden her köşe başında spor salonları var? Küreselleşmenin dayattığı tek yönlü imaj “güzel” anlayışı kadınlar ve erkekler için “çekici ve arzulanmış beden formlarında” belirlenmiştir; atletik, kaslı, ince, zarif ⁷⁸.

Tam bu bağlamda İngiliz Ajanı Hempher, hatıratlarında sporun ne kadar küresel bir materyal olduğunu ve sporla milletlerin iç huzurunu nasıl yıpratacağını şöyle aktarır:

Şu dört şeyi gizli ve aşikar yaymak lazımdır: İçki, kumar, zina ve spor kulüplerinin birbirleri ile kavgaları. Bu işi yapmak için, İslam memleketlerinde yaşayan hıristiyan, yahudi, mecusi ve diğer gayr-i müslimlerden azami derecede istifade etmek ve bu iş için çalışanlara Müstemlekeler Nezaretinin (Sömürge Bakanlığının) bütçesinden bol maaş bağlamak lazımdır. Bunun için, siyasi fırkaların ve spor kulüplerinin çoğalmasını sağlayacağız. Partileri ve kulüpleri birbirine düşman yapacağız. Birbirleriyle uğraşacaklar, din kitabı okumaya, dinlerini öğrenmeye vakit bulamayacaklardır... Din terbiyesinin kaynağı olan aile yuvalarını yok edeceğiz. Bunun için spor, güreş ismi altında, avret mahalleri, edeb yerleri açık kız ve oğlan resimleri neşr ederek gençleri fuhuşa, livataya, cinsi sapıklığa sürükleyeceğiz ⁷⁹.

2.9.2. Küreselleşme ve Eğitim Kurumları

Bilgi toplumunda sadece toplumsal yapı değil , aynı zamanda toplumsal kurumlar da hızlı bir değişim süreci yaşamaktadırlar. Bilgi toplumunun önemli toplumsal kurumlarından biri eğitimidir. Eğitim örgütlerinin bilgi toplumundaki rolü çok değişik olacaktır. Okul bilgiyi üreten, sunan ve yayan bir örgüttür. Bilgi toplumunun okulu sürekli olarak kendini yeni gelişmelere açık tutmak zorundadır. Bilgi toplumunda okulun örgütsel kültürü de önemli bir değişim gösterecektir. Okulun sahip olduğu kültür, bilimsel gelişme ve yeniliğe açık, insan kaynaklarına değer veren ve

bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım eden bir örgütsel kültür olmalıdır ⁷².

Bilgi toplumunda okullar eğitim verme konusundaki tekelleri ortadan kalkacak, okul dışındaki kuruluşlarda eğitim vereceklerdir ⁸⁰.

Okullar, giderek yapı ve davranışlarını değiştirecek ve öğrencilerin içlerinde zevkle yaşayıp geliştikleri birer eğitim ortamı haline gelecektir ⁸¹.

Küreselleşme süreciyle birlikte uluslar arası örgütlerin ortaya çıkması ve daha çok işbirliğine gitme zorunluluğu, örgüt kavramına da yeni bir boyut getirmiştir. Örgüt kültürü sadece örgüt, bölge ve ulus bazında değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de incelenmiş; değişik ülkelerin kültürleri karşılaştırılmıştır. Başarılı yönetim biçimine sahip olan örgütlerin kültürlerinden diğer ülkeler de yararlanmaya çalışmış, özellikle dikkatler Japon örgüt kültürüne çevrilmiştir ⁷².

Küreselleşme, bazı kültürel değerleri dejenere etmekte, milli kültür ve evrensel değerler arasında yaşanan çatışmalar sonucunda milli değerlerin yerini evrensel değerler almakta bu da çeşitli sosyal sorunlara neden olmaktadır.

Teknolojinin hızlı değişimi de gelişmekte olan ülkelerde teknolojiyi doğru kullanamama sorununu ortaya çıkarmaktadır. Eğitim kurumları ise yaşanan değişime uyum sağlamakta geri kalmakta, değişimi başlatma işlevini yerine getiremeyen eğitim kurumları sadece değişime uyum sağlama çabalarıyla meşgul olmaktadır.

Eğitim sistemimiz sanayi toplumunun ihtiyaçlarına uygun insan modeli belirleyemeden, dünya bilgi toplumuna geçmiş, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin şokunu üzerinden atamayan eğitim sistemi bu kez tıkanıp kalmıştır ⁸².

Eğitim sisteminin bilgi toplumunun ihtiyaçlarının karşılayamamasına ilişkin eleştirilerin özünde mezunlarına küresel düşünceyi yerleştirememesi, yeterli girişkenlik ve rekabet gücünde insanlar yetiştirememesi vardır ⁸².

Ülkemizde bazı yenilikler okul veya sistem tarafından kabul edilip edilmeyeceği incelenmeden uygulamaya konulmuş, okulları yenilemek için yapılan ve uygulanan bazı projelerde emekler ve denekler boşuna harcanmıştır ⁸³.

Eğitim sistemimizin yetiştireceği insanın niteliklerine gelince; bilgi toplumunun gerektirdiği insan gücünde bulunması gerekli nitelikleri de şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Teknolojik gelişmelere ve bunların yol açtığı değişime adapte olabilme ve sürekli olarak kendini yenileyebilme yeteneği,
- İleri teknolojilere aşinalık, özellikle bilgisayar okur yazarlığı (computer literacy),
- Kendi mesleki alanlarındaki derinleme bilginin yanında, fen ve mühendislik alanlarındakiler için asgari düzeyde bir sosyal bilimler bilgisi, sosyal bilim alanındakiler için de asgari bir fen ve teknoloji bilgisi; özellikle teknolojinin toplumsal etkilerini kavrayabilme yeteneği, bir fen ve teknoloji bilgisi; özellikle teknolojinin toplumsal etkilerini kavrayabilme yeteneği,
- Anadili ile birlikte en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü iletişim yeteneği,
- Grup halinde çalışabilme, özellikle disiplinler arası çalışma yapabilme beceri ve yeteneği.

Yukarıda belirtilen niteliklerin yanısıra; insan haklarına saygı, demokratikleşme, adil ve kalıcı bir barış, insan onuruna yaraşır bir yaşam kalitesi, doğal ve tarihsel çevrenin korunması gibi kavramları özümsemiş, bu kavramlara sahip çıkan ve zenginleştiren, merak eden, herhangi bir dogmaya saplanmaksızın sorgulayan, özgürce düşünen, tartışan, küreselleşme sürecinin bilim, teknoloji, ve sanayi üstünlüğüne sahip uluslara özgü motiflerle örüldüğünün farkında olup, ulusumuzun yaşam düzeyini yükseltme azmi taşıyan, milli, manevi değerlere sahip insan yetiştirmek eğitim ve öğretim sürecinin başlıca ilkesi kabul edilmelidir⁸⁴.

Okullar, eğitim teknolojilerinin kullanıldığı, öğrencilerin yeteneklerine uygun alanlarda yetiştirildiği, kültürel değerlerin en etkili şekilde yeni nesillere aktarıldığı, öğrencilere evrensel değerlerin ve demokratik tutumların kazandırıldığı zengin öğrenme ortamları sunan kurumlar olmalı, öğretmenler ise demokrat, gelişime açık, eğitim ve teknoloji alanındaki gelişmeleri izleyen yeni teknolojileri kullanabilme becerisine sahip, gelişim ve öğrenme psikolojisi alanına hakim, kolay iletişim kurabilen, uluslar arası değişimleri ve yeni dünya değerlerini takip edebilen, sosyal problemlere duyarlı, milli kültürü özümseyip sahip çıkabilen bireyler olmalıdır.

2.9.3. Küreselleşme ve Üniversite

Küreselleşme belirtildiği gibi, uluslararası iletişim ağları, ekonomilerin bütünleşmesi ve kültürlerin bağlantısı ile ilgilidir. Bunun bir başka açıdan ifadesi ise yerelin içindeki küreselin fark edilmesi ve yerelin küresel düzeyde inşasıdır. Bu süreçte üniversitenin etkisi ulus aşırı bir platformda yerel ile küreselin etkileşimi çerçevesinde ele alınmak durumundadır. Bu etkileşim içinde ulus devlet ile (özellikle az gelişmiş ülkeler için) dünya ekonomisi arasındaki gerilimin artışı önemle ortada durmaktadır. Dünya ekonomisi içinde küreselleşme güdüsü ile hareket eden şirketler iletişim teknolojilerinin verdiği imkanlardan yararlanarak

ticaret ve yatırım faaliyetlerini genişletmeğe ve yaymaya çalışmaktadırlar. Buna paralel olarak gelişmiş dünya kapitalist sisteminin merkezini teşkil eden devletler, diğer ülkelere yönelik politikalarını ilişkilendirmek bunlar üzerinde baskı oluşturmak, dünya ticaret ve yatırım düzenini şekillendirmek için zamanla artan ölçüde “uluslararası” kuruluşları (BM’yi; NATO’yu, GATT’ı, Para Fonunu, Dünya Bankasını) kullanarak kendi politikalarını yaymayı hedeflemektedirler⁸⁵. Ekonomik küreselleşmenin belirlediği günümüz dünyasına en uygun düşen model kolaylıkla tahmin edilebileceği gibi ABD üniversitelerinin bir bölümünde uygulanan şirket tipi üniversite modelidir. Bu model Max Weber’in şaşkınlıkla gözlemlediği öğrenci-müşteri-şirket üçlemesi içinde gelişen modeldir:

- Bu doğrultuda yeni bilgi tabanlı ekonominin gereklerine uyan üniversitelerin başarılı olacağı dolayısıyla iş çevreleri ile ilişkilerini geliştirecekleri beklenmektedir.

- Bu bağlamda üniversiteler arasında hiyerarşik farklılıkların oluşacağı kesindir.

- Üniversitelerin kendi kendini yönlendiren-öğrenen örgütler olmaları hedeflenmektedir. Üniversitelerin bu doğrultuda şekillenmelerine dair bakışları arttırmak mümkündür. Üniversitelerin uluslararası elit topluluklar olarak alınmaları mümkündür Birbirleriyle ilişkili bir düzlemde araştırmalarını yapmak, tartışmak, uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan yazılar, serbest ticaret kurallarına bağlı olarak üretilen akademik bilgi, kendi alanında değerli bir akademisyenden onay almak, akreditasyon süreçleri, uluslararası burslar akademik yaşantının küresel süreçte artan ürünleridir. Diğer taraftan internet ortamı ile sağlanan bilgilendirme, iletişim, ve kollaborasyon önemlidir⁸⁵.

2.9.3.1. Bologna Süreci

20. yüzyılın sonlarında Avrupa, 21. yüzyılın bilgi çağı olacağı öngörüsünden hareketle Bilgi Avrupası'nı oluşturmak amacıyla eğitim

alanında uygulanacak bir dizi kararlar aldı. Gücünü bilgiden ve bilimden alacak olan Bilgi Avrupa'sında, Avrupa coğrafyasındaki ülkeleri hem birbirleri ile uyumlu - birbirlerini tamamlayıcı - hem de rakiplerinden üstün kılacak bir yükseköğretim sistemi oluşturulması hedeflendi. Bologna Süreci adı verilen bu süreç, 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı yaratmayı hedefleyen bir reform sürecidir⁸⁶.

Bologna Süreci'nin temelleri 1998 yılında Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere Eğitim Bakanlarının Sorbonne'da gerçekleştirdikleri toplantı sonunda yayımlanan Sorbonne Bildirisi ile atılmıştır. Avrupa'da ortak bir yükseköğretim alanı yaratma fikri ilk kez bu bildiri ile ortaya çıkmıştır. Ancak, Bologna Süreci resmi olarak 1999 yılında Bologna Bildirisi'nin 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu Bakanları tarafından imzalanması ve yayımlanması ile başlamıştır⁸⁷.

2.9.3.1.1. Bologna Deklarasyonu

Bologna toplantısında bilginin, sosyal ve bireysel ilerlemede yeri doldurulamaz bir öge olduğu ve Avrupa Vatandaşlığı'nın geliştirilmesinde vazgeçilmez olduğu vurgulanmıştır. Sorbon Deklarasyonu (Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere Eğitim Bakanlarının katılımıyla 25.05.1998'de imzalandı) ve Magna Charta Universitatum'da (430 Avrupa Üniversitesi Rektörünün katılımıyla 18.09.1998'de imzalandı) yer alan temel prensiplere katılarak, 19 Haziran 1999 tarihinde aşağıdaki kararlar alınmıştır⁸⁸:

- Kolay anlaşılır ve birbirleriyle karşılaştırılabilir yükseköğretim diploma ve/veya dereceleri oluşturmak (bu amaç doğrultusunda Diploma Eki uygulamasının geliştirilmesi)

- Yükseköğretimde Lisans ve Yüksek Lisans olmak üzere iki aşamalı derece sistemine geçmek

- Avrupa Kredi Transfer Sistemini (European Credit Transfer System, ECTS) uygulamak

- Öğrencilerin ve öğretim elemanlarının hareketliliğini sağlamak ve yaygınlaştırmak

- Yükseköğretimde kalite güvencesi sistemleri ağını oluşturmak ve yaygınlaştırmak

- Yükseköğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek

Deklarasyonda bütün bu amaçlara ulaşılırken farklı kültürlere, dillere ve ulusal eğitim sistemlerine saygı duyulacağı belirtilmiştir⁸⁹.

2.9.3.1.2. Salamanka Kongresi

Avrupa Üniversiteler Birliği'nin (EUA) kurulduğu ve 29-30 Mart 2001 tarihinde yapılan toplantıda Prag Konferansı öncesi hazırlık çalışmaları yapılmıştır. Üzerinde uzlaşılan konular şu şekildedir⁹⁰:

- Üniversitelerin eğitim ve araştırmada önceliklerini belirlemede, stratejilerini oluşturmada ve müfredatlarını saptamada özgür olduklarını, ancak uluslararası rekabette kazanım için iyi bir yönetime ve daha esnek düzenlemelere ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Katı kurallara dayalı yönetimin ve finansal kontrolün rekabeti olumsuz yönde etkileyeceği vurgulanmıştır.

- Yüksek eğitimin kamu sorumluluğunda olduğu vurgulanmıştır.

- Araştırma merkezli yüksek öğretim önerilmiştir.

2.9.3.1.3. Prag Konferansı

Bologna sürecini değerlendirmek ve sürece ilişkin öncelikleri saptamak amacıyla otuz iki Avrupa ülkesi eğitim bakanının katılımı ile 19 Mayıs 2001 tarihinde gerçekleşmiştir. Toplantıda, Bologna Deklarasyonu'nda belirtilen ilkelerin genel kabul gördüğü ve yüksek öğretimin gelişiminde kullanıldığı belirtilmiştir. Bu ilkelerden iki aşamalı sistemin pek çok ülkede uygulandığı, bazılarında ise büyük bir ilgi ile tartışıldığı ifade edilmiştir. AKTS'nin eğitimde esnekliği sağlamada ve hareketliliği teşvik etmede çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Toplantıda bu ilkeler dışında aşağıdaki konularda karar alınmıştır⁹¹.

- Yaşam Boyu Öğrenim : Bilgi temelli bir toplum ve ekonomi yaratmak için yaşam boyu eğitimin gerekli olduğu belirtilmiştir. Eğitimde yeni teknolojilerin kullanımı ve rekabetin gerektirdiği koşullara uyum sağlamada bunun kaçınılmaz olduğu vurgulanmıştır.

- Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nı oluşturmada öğrenciler ve yüksek öğretim kurumlarının büyük payı olduğu belirtilmiştir. Bakanlar, öğrencilerin üniversitelerin yönetimine katılması ve Bologna sürecinde aktif rol alması gerektiğini vurgulamıştır.

- Avrupa'daki ve diğer ülkelerdeki öğrenciler açısından Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın çekiciliğinin artırılmasının önemi vurgulanmıştır. Okunabilir ve karşılaştırılabilir derecelendirme sisteminin hem ortak çalışmalara zemin hazırlayacağı hem de kalite güvencesi çalışmalarında uyumu sağlayacağı belirtilmiştir.

2.9.3.1.4. Berlin Konferansı

Prag Konferansı'ndan sonra otuz üç Avrupa Ülkesi'nin katılımı ile 19 Eylül 2003 tarihinde Berlin'de konferans düzenlenmiştir. Kaybedilen gelişmeleri değerlendirmek için düzenlenen konferansta yüksek öğretimde kamu sorumluluğu, rekabeti artırma gereksinimi, uluslararası değişimler ve

işbirliği ilkeleri yinelenmiştir. Prag Konferansı'ndan sonra oluşan çalışma gruplarının hazırladıkları raporlar açıklanmıştır. Berlin Konferansı'nda, üzerinde görüş birliğine varılan konular şu şekildedir⁹²:

- Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nı oluşturmanın merkezinde eğitimdeki kalitenin yer aldığı vurgulanmış ve 2005'e kadar ulusal kalite güvence sistemlerinin nasıl düzenleneceği belirtilmiştir. Buna göre kalite sistemlerinde kurumların sorumluluklarının tanımı, iç değerlendirme, öğrencilerin katılımı , akreditasyon, karşılaştırılabilir kurallar ve uluslararası işbirliği yer alacaktır.

- Lisans ve yüksek lisanstan oluşan yüksek öğretim sisteminde, bu aşamalardakiderecelendirmeler, kişisel ihtiyaçlarla ve piyasanın ihtiyaçlarını birbirine uygun hale getirmelidir.

- Hareketliliği teşvik etmek için ulusal kredi ve bağışların aktarılması sağlanacaktır.

- AKTS'nin hem uluslararası müfredat geliştirmesi hem de bir biriktirme sistemi olması açısından çok önemli olduğu vurgulanmıştır.

- Yüksek öğretimde Avrupa boyutunu artırmak için müfredatın düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

- Yaşam boyu eğitimin gerçekleşmesinin yüksek öğretime olan katkısının önemi vurgulanmıştır. Yüksek öğretim düzeyinde yaşam boyu öğrenme fırsatlarının geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

2.9.3.1.5. Bergen Konferansı

Norveç'in Bergen kentinde 19-20 Mayıs 2005 tarihinde düzenlenen konferansta Bologna sürecinin ilkeleri yinelenmiş, öğrenci ve personelin Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın oluşturulmasındaki önemi vurgulanmıştır. Çalışma gruplarının raporları incelenmiş ve şu kararlara varılmıştır⁹³:

- Aşamalı yüksek öğretim sistemi, kalite güvencesi ve akademik tanınma konularında yaşanan gelişmeler olumlu olarak değerlendirilmiş, bununla birlikte bu konulardaki çalışmaların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- Bologna sürecine katılan ülkelerin ulusal eylem planları hazırlaması ve bu planları bir sonraki konferansta sunması ilkesi benimsenmiştir. Ulusal planlar ile kalite sistemlerinin tanınması ve geliştirilmesi amaçlanmıştır.

- Araştırma faaliyetlerinin, eğitimde kaliteyi geliştirme ve rekabeti artırmadaki önemi vurgulanmıştır. Yüksek öğretim kurumları bünyesinde yapılan araştırmalarla diğer kurumlar tarafından yürütülen araştırmalar arasında ilişki kurulması gerektiği belirtilmiştir.

- Konferansta üzerinde en çok durulan konulardan birisi doktora eğitimi olmuştur. Bu eğitim aşamasının 3-4 yıl arasında olması gerektiği ve disiplinler arası yaklaşımı benimsemesinin önemi vurgulanmıştır.

- Hareketliliğin desteklenmesine devam edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

- Bologna sürecinde Avrupa dışındaki bölgelerle de diyaloga geçilmesi ve deneyimlerin paylaşılması gerektiği belirtilmiştir.

2.9.3.1.6. Londra Bildirgesi

Kırk altı ülke 18 Mayıs 2007 tarihinde Londra'da toplandılar. Toplantıdan çıkan kararlar şu şekilde olmuştur⁹⁴:

- Avrupa Üniversiteler Birliği (European University Association-EUA) tarafından hazırlanan Trends V Raporu, Avrupa Öğrenciler Birliği (The National Students Union in Europe – ESIB) tarafından hazırlanan Öğrenci Gözüyle Bologna ve Eurydice tarafından hazırlanan Avrupa Yükseköğretim Yapısına Bakış ile Durum Değerlendirme Raporumuz, son iki yılda önemli bir ilerleme sağlandığını göstermektedir. Sürecin en önemli sonuçlarından bir tanesinin öğretmen merkezli eğitim anlayışından uzaklaşarak öğrenci merkezli yükseköğretim

anlayışına yaklaşmak olduğu konusunda giderek artan bir bilinç söz konusudur. Bu yöndeki gelişmeleri desteklemeye devam edeceğiz.

- 1999 yılından bu yana bir takım gelişmeler kaydedilmiş olsa da, halen bazı sorunlar mevcuttur. Hareketliliğin önündeki engeller arasında; göçmenlik, tanıma, yetersiz mali kaynaklar ve esnek olmayan ücret ayarlamaları ile ilgili konular başta gelmektedir. Vize işlemleri, oturma ve çalışma izinleri gibi konularda kolaylık sağlama konusunda Hükümetlere sorumluluk düştüğünün altını çiziyoruz. Yükseköğretimden sorumlu Bakanlar olarak, bizim yetkimiz dışında kalan konularda kaydedeğer ilerleme sağlamak için bu konulardan sorumlu makamlarla çalışacağımızı bildiririz. Ulusal boyutta, kabul edilmiş tanıma araçları ve prosedürlerinin tam olarak uygulanmasını öğretim elemanları ile öğrenci hareketliliğini teşvik edici yolların bulunmasını sağlamak için çalışacağız. Ortak programların sayısının artırılması, esnek müfredatların oluşturulması ve yükseköğretim kurumlarımızın AYA'da yer alan ülkeler arasında daha dengeli bir öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliği konusunda sorumluluk almaya yönlendirilmesi gibi yukarıda bahsedilen teşvik edici önlemler arasındadır.

- Üç kademeli derece sistemine dayalı bir AYA kurma hedefi doğrultusunda hem ulusal hem kurumsal seviyede önemli gelişim kaydedilmektedir. İlk ikikademeli programlara kayıtlı öğrenci sayısında önemli bir artış meydana gelmiş ve kademeler arasındaki yapısal engeller azalma göstermiştir. Benzer şekilde, yapılandırılmış doktora programlarının sayısı artmıştır. Hem iş dünyasının hem de daha ileri akademik çalışmalarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yeterliliklerin kazanılmasına olanak sağlayan müfredat reformunun önemini vurguluyoruz. Gelecekteki çalışmalar, kademeler arasında geçiş ve bir üst kademeye geçişin önündeki engellerin kaldırılması ve öğrenim çıktıları ile öğrencilerin iş yüküne dayanan Avrupa Kredi Transfer Sistemi'nin (AKTS) doğru bir şekilde uygulanması konuları üzerinde yoğunlaşmalıdır.

- Yükseköğretim yeterliliklerinin, öğrenim sürelerinin ve tecrübeye dayalı, yaygın ve resmi olmayan öğrenme yoluyla kazanılan yeterliliklerin adil bir şekilde tanınması, hem ulusal ve hem de küresel boyutta AYA'nın temel unsurlarından bir tanesidir. Kolay anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir yükseköğretim dereceleri oluşturulması, eğitim sistemleri ve yeterlilikler çerçeveleri ile ilgili bilgilere kolay erişim sağlanması, vatandaşların hareketliliği ile AYA'nın cazibesinin ve rekabet edebilirliğinin sürdürülmesini güvence altına almanın ön koşuludur. Bologna Süreci'nin, Karadağ da dahil olma üzere, 38 üyesinin "Avrupa Bölgesinde Yükseköğretim Yeterliliklerinin Tanınmasına İlişkin Avrupa Konseyi/UNESCO Sözleşmesi (Lizbon Tanıma Sözleşmesi)"ni onayladığını bildirmekten memnuniyet duyarken, Sözleşmeyi henüz onaylamayan üyelerin de bu konuyu öncelikli olarak ele almasının önemini vurguluyoruz.

- AYA Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu ulusal yeterlilikler çerçeveleri, Avrupa Komisyonu'nun Yaşamboyu Öğrenime yönelik Yeterlilikler Çerçevesi teklifi ile de uyumlu olacaktır. Bergen'de kabul ettiğimiz AYA Yeterlilikler Çerçevesini, Avrupa yükseköğretiminin küresel boyutta tanıtılmasında temel unsur olarak görüyoruz.

- AYA'nın Avrupa Araştırma Alanı (AAA) ile uyumunun artırılması önemli hedefler arasındadır. AYA Yeterlilikler Çerçevesi ile ilişkilendirilmiş çok çeşitli doktora programlarının geliştirilmesi ve yürütülmesinin değerini kabul etmekle beraber, bunu gerçekleştirirken aşırı yasal düzenlemelerden kaçınmanın önemini de farkındayız. Ayrıca, üçüncü kademedeki arzın geliştirilmesi ve araştırmacı adaylarının statü, kariyer ve finansman olanaklarının iyileştirilmesinin, Avrupa'da araştırma kapasitesinin güçlendirilmesi ve yükseköğretimin kalitesi ve rekabet gücünün artırılması hedeflerine ulaşma yolunda gerekli önkoşullar olduğunun altını çiziyoruz.

- Yükseköğretim, toplumda sosyal bütünleşmeyi geliştirmede, eşitsizliklerin azaltılmasında, bilgi, beceri ve yeterlilik düzeyinin artırılmasında güçlü bir rol oynamalıdır. Bundan dolayı, oluşturulacak politika, kişisel gelişimleri ve sürdürülebilir, demokratik ve bilgi temelli bir topluma katkıları bakımından kişilerin potansiyellerini azami düzeye çıkartmayı hedeflemelidir. Yükseköğretime başlayan, katılan ve yükseköğretimi tamamlayan bir öğrenci birliğinin, bütün düzeylerde, halklarımızın çeşitliliğini yansıtmaya konusunda toplumsal bir hedefi paylaşmaktayız. Önlerinde sosyal ve ekonomik geçmişlerinden kaynaklanan engeller olmadan, öğrencilerin eğitimlerini tamamlayabilmesinin önemini tekrar teyit etmekteyiz. Bundan dolayı, öğrencilere yeterli hizmet sunulması, yükseköğretime erişimde ve yükseköğretimde daha esnek öğrenim yollarının oluşturulması ve her düzeyde eşit fırsata dayalı katılımın artırılması yönündeki çabalarımıza devam etmekteyiz.

- “Küresel Boyutta Avrupa Yükseköğretim Alanı” stratejisini benimsemekte ve Avrupa Yükseköğretim Alanı hakkında bilgi sağlanması ve bu alanın çekiciliği ve rekabet edebilirliğinin desteklenmesi; ortaklığa dayalı işbirliğinin güçlendirilmesi; politika diyaloglarının yoğunlaştırılması; ve tanınmanın geliştirilmesi gibi temel politika alanlarında çalışmalar yürütmeyi amaçlamaktayız. Bu çalışma, OECD/UNESCO'nun “Sınır ötesi Yükseköğretimde Kalitenin Sağlanması Konusunda Kılavuz İlkeleri” ile ilişkili olarak görülmelidir.

2.9.3.1.7. Leuven Bildirgesi

Kırk altı ülke Belçika'da Flaman bölgesi'nin Vlaams Brabant ili'nin başkenti olan Leuven'de 28-29 Nisan 2009 tarihinde toplandı. Toplantıda şu kararlar alındı⁹⁵:

- Yükseköğretimdeki öğrenci kitlesi Avrupa nüfusunun çeşitliliğini yansıtmalıdır. Dolayısıyla, yükseköğretimin sosyal niteliğinin

önemini vurguluyor ve kaliteli eğitime erişimde fırsat eşitliğinin sağlanmasını hedefliyoruz. Temsil edilmeyen gruplara ait öğrencilerin imkanlarının teşvik edilmesi ve eğitimlerini tamamlamaları için elverişli koşulların sağlanması yolu ile yükseköğretime erişim genişletilmelidir. Bu da, öğrenme çevrelerinin iyileştirilmesi, eğitimin önündeki tüm engellerin kaldırılması ve öğrencilerin her seviyede eğitim imkanlarından faydalanabilmesi için uygun ekonomik koşulların sağlanması ile mümkün olacaktır. Her katılımcı ülke, yükseköğretime katılımın genişletilmesi ve temsil edilmeyen gruplara ait öğrencilerin yükseköğretime katılımlarının artırılması için önümüzdeki on yılın sonunda gerçekleşecek ölçülebilir hedefler belirleyeceklerdir. Yükseköğretimde eşitliğin sağlanması için harcanan çabalar, eğitim sisteminin diğer alanlarında gerçekleştirilecek eylemler ile de desteklenmelidir.

- Yaşam Boyu Öğrenmenin uygulanması doğrultusunda, ulusal yeterlikler çerçevesinin geliştirilmesi önemli bir adımdır. Ulusal çerçevelerin, Avrupa Yükseköğretim Alanı için Yeterlikler Çerçevesi ile uyumluluğunun belgelendirilmesi (self-certification) sürecinin 2012 yılına kadar tamamlanmasını amaçlıyoruz. Bu da, Avrupa Yükseköğretim Alanı ile Yaşam Boyu Öğrenme için Avrupa Yeterlikler Çerçevesi'nin devamlı bir koordinasyonunu gerektirmektedir. Ulusal alanda, birinci dereceye dahil olan ara derecelerin tanınması da yükseköğretime erişimi arttıracak bir araç olabilir.

- İş piyasası giderek yüksek beceri düzeyi ve yeterliklere sahip elemanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple yükseköğretim, öğrencileri, mesleki hayatları boyunca ihtiyaç duyacakları ileri düzeyde bilgi, beceri ve yetkinliklerle donatmalıdır. İstihdam edilebilirlik, bireye değişen iş piyasasındaki fırsatları tümüyle yakalama gücü verir. Bizler, kazanılan ilk yeterlikleri arttırmanın yanı sıra, hükümetlerin, yükseköğretim kurumlarının, sosyal ortakların ve öğrencilerin birbirleriyle yakın işbirliği içerisinde, vasıflı işgücünü korumayı ve yenilemeyi de hedefliyoruz.

Böylelikle kurumlar iş piyasasının ihtiyaçlarına daha fazla cevap verebilir durumda olacak, işverenler de eğitime dayalı bakış açısını anlayabileceklerdir. Yükseköğretim kurumları, hükümetler, hükümet ajansları ve işverenlerle birlikte, öğrencilerin ve mezunların kariyerleri ile ilgili rehberlik hizmetlerinin sağlanmasını geliştirmelidirler.

- Yükseköğretim kurumlarının öğretimle ilgili misyonlarının ve öğrenim çıktılarının gelişimine yönelik olarak düzenlenen müfredat değişiminin gerekliliğinin önemini yeniden vurguluyoruz. Öğrenci merkezli öğrenme, bireysel öğrenmenin güçlendirilmesini, öğrenme ve öğretme ile ilgili yeni yaklaşımları, etkili destek ve rehberlik yapılarıyla ve her üç düzeyde öğrenene daha net odaklanan bir müfredatı gerektirmektedir. Böylelikle müfredat reformu, yüksek kalite, esneklik ve daha fazla bireyselliğe uyarlanmış bir süreç olacaktır. Akademisyenler, öğrenciler ve işveren temsilcileriyle yakın işbirliği içinde giderek artan sayıdaki konu alanları için uluslararası referans noktaları ve öğrenme çıktıları geliştirmeye devam edeceklerdir. Yükseköğretim kurumlarından tüm seviyelerdeki programlarında öğretim kalitesinin artırılmasına büyük önem vermelerini talep ediyoruz. Bu husus kalite güvencesi için Avrupa Standart ve İlkelerinin daha ileri uygulamalarında bir öncelik oluşturmalıdır.

- Geliştirilmiş ve zenginleştirilmiş bir veri koleksiyonu, sosyal boyut, istihdam, hareketlilik ve bunlara ek olarak diğer politika alanlarının gündemlerindeki hedeflere ulaşmadaki ilerlemeyi izlemeye yardımcı olacağı gibi, durum değerlendirmesi ve kıyaslaması için de bir temel olarak kullanılabilir.

- Yükseköğretim kurumları, sosyal ihtiyaçlara cevap verebilme ve hesap verebilir olma ile ilgili artan beklentilerle birlikte daha fazla özerklik kazanmışlardır. Kamusal sorumluluk çerçevesinde, özerk yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilir gelişimi ve eşit erişimin garantilenmesi için devlet kaynaklı finansmanın ana öncelik olmayı

sürdürdüğünü teyit ediyoruz. Yeni ve çeşitli finansman kaynakları ve yöntemleri bulmak için daha fazla dikkat sarf edilmelidir.

- Hükümetler, temsilci yapılarıyla akademik topluluklar ve diğer paydaşlar arasında şekillenmiş olan Bologna Süreci'nin mevcut örgütsel işbirliği, amacına uygun olarak kabul edilmektedir. Bologna Süreci gelecekte AB dönem başkanı ve bir de AB üyesi olmayan bir ülke tarafından eş-başkanlık yöntemiyle yürütülecektir.

2.9.3.1.8. Budapeşte - Viyana Deklarasyonu

Kırk yedi ülke Macaristan'ın başkenti Budapeşte ve Avusturya'nın başkenti Viyana'da 11-12 Mart 2010 tarihinde toplandı. Toplantıda şu kararlar alındı⁹⁶:

- Bologna süreci ve bunun sonucunda oluşan Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA), yükseköğretimde emsalsiz bir bölgesel ve sınır ötesi işbirliği örneği olarak, küresel anlamda Avrupa Yükseköğretimini daha görünür kılmış ve dünyanın diğer bölgelerinde oldukça ciddi bir ilgi uyandırmıştır. Bu ilgiyi memnuniyetle karşılıyor ve dünya çapındaki ortaklarımızla işbirliği ve diyalog politikamızı yoğunlaştırmayı arzuluyoruz.

- Bağımsız değerlendirme ve paydaş raporlarını incelemiş bulunmaktayız. Yükseköğretim kurumları, öğrenci ve öğretim üyelerinin gittikçe artan oranlarda Bologna sürecinin hedeflerini içselleştirdikleri tespitini oldukça memnun edici bulmaktayız. Bologna Reformlarının uygulanmasında önemli başarılar kaydedilmiş olmakla birlikte, raporlar göstermiştir ki, derece ve müfredat reformu, kalite güvencesi, tanıma, hareketlilik ve sosyal boyut gibi Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) faaliyet alanlarındaki uygulamalar farklılaşmaktadır. Bazı ülkelerde yakın zamanda meydana gelen, aslında Bologna süreciyle doğrudan ilgili olmayan değerlendirme ve gelişmelere de kısmen dönük protestolar bize göstermiştir ki, Bologna hedefleri ve reformları uygun bir şekilde uygulanmamakta ve anlatılmamaktadır. Öğrenciler ve öğretim üyelerinin

içinden yükselen eleştirilere kulak verip itibar edeceğiz. AYA'ya ulaşmak için Avrupa düzeyinde ve ulusal, özellikle de kurumsal düzeyde, öğrenci ve öğretim üyelerini de dahil ederek, ilave bazı uyarlamalar ve çalışmaların gerekli olduğunu not ediyoruz.

- Kişisel gelişimleri kadar, demokratik vatandaşlar olarak yaşamları ve kariyerlerini de ilerleten, yeterlik, yetenek ve bilgi elde etme fırsatını öğrenenlere sağlayan, AYA'yı bir gerçeğe dönüştürmede - kurumsal liderler, öğretmenler, araştırmacılar, idari görevliler ve öğrenciler den oluşan - akademi camiasının kritik rolünün önemini farkındayız. Ayrıca öğretim üyelerinin görevlerini yerine getirmeleri için daha teşvik edici ve destekleyici bir akademik çevreye ihtiyaç duyulduğunun da bilincindeyiz. AYA'nın daha da gelişmesi ve uygulanması kapsamında öğrenci ve öğretim üyelerinin daha da etkili bir şekilde dâhil edilmesine yönelik çalışmalara yoğunlaşacağız. Kurumsal ve ulusal düzey ile Avrupa düzeyinde karar verme mekanizmalarına öğrenci ve öğretim üyelerinin katılımını tamamen desteklemekteyiz.

- Eğitimin her türünde, öğreneni güçlendirmenin bir yolu olarak öğrenci merkezli öğrenmeyi teşvik etmek ve ilham verici bir öğrenme ve çalışma ortamını oluşturmak için, süreçteki tüm aktörlere çağrıda bulunuyoruz. Bu, aynı zamanda öğretmen ve araştırmacıların işbirliğini de zorunlu kılmaktadır.

- Avrupa Yüksek öğretiminden sorumlu bakanlar olarak bizler, Bologna İzleme Grubundan, tüm AYA'nın eylem hatlarında ve üzerinde anlaşılmış olunan Bologna Prensiplerinin tam ve uygun bir şekilde uygulanmasının, özellikle ulusal ve kurumsal düzeyde kolaylaştırılması için alınacak tedbirleri, mevcut yöntemlerin yanı sıra çalışma ziyaretleri, eş-öğrenme ve diğer bilgi paylaşımı aktiviteleri gibi ek çalışma yöntemleri de geliştirerek, arz etmeye davet ediyoruz. Avrupa, AYA'yı sürekli güçlendirip geliştirerek ve ilerleterek, ve Avrupa Araştırma

Alanından da sinerji alarak, önümüzdeki on yılın engel ve zorluklarının üstesinden gelmeyi başaracaktır.

2.9.3.1.9. Bükreş Bildirgesi

Ülkeler Romanya'nın başkenti Bükreş'te 26-27 Nisan 2012 tarihinde toplanarak şu kararları aldılar⁹⁷:

- Avrupa'nın içinde bulunduğu ekonomik ve mali krizin yıkıcı sosyal etkileri, yükseköğretime ayrılan fonların azalmasına ve mezunların iş bulmalarıyla ilgili belirsizliklere yol açmaktadır. Mevcut zorlukların giderilmesinde yükseköğretim önemli bir araçtır. Güçlü ve hesap verebilen yükseköğretim sistemleri başarılı bilgi toplulukları oluşturur. Yükseköğretim şimdi, her zamankinden fazla olarak, krizden kurtulma çabalarının merkezinde yer almalıdır. Bu doğrultuda geleceğimize yatırım yapmak üzere, mümkün olan en fazla kaynağı yükseköğretime tahsis etmeyi taahhüt ediyoruz. Kurumlarımızı ekonomik büyüme ve demokrasilerimizin sürdürülebilir gelişimi için ihtiyaç duyulan yaratıcı, yenilikçi, eleştirel düşünen ve sorumluluk sahibi mezunlar eğitmeleri için destekleyeceğiz. Bu yolla genç işsizliğini azaltmak için çalışacağız.

- Aşağıdaki hedeflere yönelik olarak çalışacağız: Herkes için kaliteli yükseköğretim sağlamak, mezunların istihdamını artırmak ve daha iyi öğrenmenin bir aracı olarak hareketliliği güçlendirmek. Bu hedeflere yönelik eylemlerimiz, ulusal uygulamalarımızın AYA'nın hedefleri ve politikalarıyla yakınlaştırılmasına temel sağlayacaktır. 2012-2015 dönemi için, Bologna eylem başlıklarının daha kapsamlı uygulanmasını amaçlıyoruz ve yükseköğretim kurumlarımızı ve paydaşları anlamlı değişiklikler yapmaları konusunda tam olarak destekleyeceğiz.

- Yükseköğretim kurumlarına giren ve bu kurumlardan mezun olan öğrenci toplulukları Avrupa nüfusunun çeşitliliğini yansıtmalıdır. Bundan sonraki çalışmalarımızı yükseköğretimde sosyal boyutu geliştirmek, eşitsizlikleri azaltmak ve rehberlik ve yönlendirme, önceki

öğrenmenin tanınmasını da kapsayacak şekilde esnek öğrenme yolları ve alternatif geçiş yolları konularında yeterli öğrenci destek hizmetleri sağlamak üzere az temsil edilen gruplara yönelteceğiz. Söz konusu sosyal boyut ile ilgili akran öğrenmenin kullanılmasını teşvik etmekteyiz ve bu alandaki ilerlemeyi izlemeyi hedeflemekteyiz.

- Öğrencileri, kendi öğrenmelerinin aktif katılımcıları olmaya dahil eden yenilikçi metotlarla belirlenmiş bir öğrenci-merkezli eğitimi teşvik edeceğimiz taahhüdünü yineliyoruz. Yükseköğretim kurumları, öğrenciler ve çalışanlar ile birlikte, destekleyici ve ilham verici bir çalışma ve öğrenme ortamı yaratılmasını kolaylaştıracacağız.

- Kalite güvencesi, güven inşa etmek ve sınır ötesi eğitim sağlamayı da içerecek şekilde AYA'nın sunduklarının çekiciliğini artırmak için gereklidir. Kalite güvencesi için kamusal sorumluluk taşıyacağımızı ve farklı paydaşları da bu sürece aktif olarak dahil edeceğimizi taahhüt ediyoruz. "Kalite Güvencesi için Avrupa Standart ve İlkeleri"nin (European Standards and Guidelines for Quality Assurance-ESG) uygulanması ile ilgili raporları için E4 grubuna (ENQA, ESU, EUA ve EURASHE) teşekkür ediyoruz. ESG'yi açıklığını ve kullanılabilirliğini geliştirmek üzere yeniden gözden geçireceğiz. Bu gözden geçirme, E4 Grubu'nun Education International, BUSINESSEUROPE ve EQAR ile işbirliği içinde hazırlayacakları başlangıç teklifi üzerinde temellenecektir ve Bologna İzleme Grubu'na sunulacaktır.

- Yükseköğretim için kamusal sorumluluk taşımayı taahhüt ediyoruz ve yükseköğretimin finansmanı ve yönetişimi ile ilgili diyalog başlatma ihtiyacının farkındayız. Ortak hedeflerimize ulaşmak için uygun finansman araçları geliştirmenin önemini kabul ediyoruz. Ayrıca, yükseköğretim kurumlarında daha etkili yönetim ve idari yapıların geliştirilmesinin önemini vurguluyoruz. Tüm seviyelerdeki yönetim yapılarına öğrencilerin ve personelin katılımlarını desteklemeyi taahhüt

ediyoruz ve akademik özgürlüğü içeren özerk ve hesap verebilir yükseköğretim kurumları ile ilgili taahhüdümüzü yineliyoruz.

- Günümüz mezunlarından çapraz, çok disiplinli ve yenilik (inovasyon) beceri ve yetkinliklerini toplumun ve iş piyasasının daha geniş ihtiyaçlarına cevap verebilecek güncel ve konuya özgü bilgiyle birleştirmeleri gerekmektedir. İşverenler, öğrenciler ve yükseköğretim kurumları arasındaki işbirliğini iyileştirmek yoluyla ve özellikle de mezunların yenilik ve girişimcilik potansiyellerinin artmasına yardım edecek çalışma programları geliştirerek istihdamı ve mezunların kariyerleri boyunca kişisel ve mesleki gelişimlerini güçlendirmeyi hedefliyoruz. Bunu işverenler, öğrenciler ve yükseköğretim kurumları arasındaki işbirliğini artırarak ve özellikle de, mezunların inovasyon, girişimcilik ve araştırma potansiyellerini artırmalarına yardımcı olacak programların geliştirilmesi yoluyla başaracağız. Hayat boyu öğrenme, değişen iş piyasası ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir faktördür ve yükseköğretim kurumlarının, işgücü becerilerinin yükseltilmesini de kapsayacak şekilde bilginin transferi ve bölgesel gelişimin güçlendirilmesinde merkezi rolü vardır.

- Örgün, yaygın ve resmi olmayan öğrenmelerin tanınmasını da kapsayacak adil bir akademik ve mesleki tanınma AYA'nın merkezindedir. Bu, öğrencilerin akademik hareketliliğine doğrudan fayda sağlar, mezunların mesleki hareketlilik şanslarını iyileştirir ve yakınsama ve edinilen güven derecesinin doğru biçimde ölçülmesini sağlar. Etkili ve uygun tanınmanın önündeki engelleri kaldırmalıyız. Böylelikle ulusal mevzuatlarımızı Lizbon Tanınma Sözleşmesi doğrultusunda yeniden gözden geçireceğimizi taahhüt etmekteyiz. Avrupa Tanınma Alanı El Kitabı (European Area of Recognition - EAR)'nı memnuniyetle karşılıyoruz ve bu dokümanın yurtdışında alınan yeterliliklerin tanınmasında bir ilkeler seti ve başarılı uygulamalar dokümanı olarak kullanılmasını tavsiye ediyoruz. Daha geniş bir AYA yaklaşımının bir parçası olarak yükseköğretim kurumlarını daha fazla ortak program ve dereceler

geliştirmeleri yönünde teşvik ediyoruz. Ulusal kapsamda işbirliği ve hareketlilik önündeki engelleri ortadan kaldırmak üzere ortak programlar ve derecelerle ilgili ulusal kural ve uygulamaları yeniden gözden geçireceğiz.

2015 yılı Avrupa Yükseköğretim Alanı Bakanlar Konferansı için Ermenistan'da (Erivan) buluşulması planlanmıştır.

2.14.3. Küreselleşme ve Eğitim Yönetimi

Bilgi toplumunda yönetim ve yönetici kavramları farklı bir boyut kazanmıştır. Bugünkü yönetici, bilginin uygulanmasından ve performansından sorumlu olan kişi olarak tanımlanmaktadır⁸⁰.

Okulun yapı ve yönetiminde meydana gelen değişmeler, kuşkusuz okulu yöneten yöneticinin rollerini de önemli ölçüde değiştirmiştir. Okul yöneticisi küreselleşme, enformasyon teknolojisi, örgütsel öğrenme ve toplam kalite yönetimi gibi yeniliklerin karşısında yeni roller üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu da her şeyden önce yeni bir misyon, vizyon ve liderlik davranışını gerektirir. Eğitim yönetimi alanında eğitimden geçmemiş okul yöneticilerinin rollerini gerektiği gibi oynamaları mümkün değildir. Okul yöneticisinin öğretmen ve öğrencilerin beklentilerini karşılayabilmesi ve okulun verimliliğini artırabilmesi için sürekli olarak kendini yetiştirmesi gerekir Bilgi toplumunda birey öğretmenin dışında birçok kaynaktan bilgiye ulaşma yollarını öğrenecektir⁷².

Eğitim yöneticisi, bir eğitsel lider olarak kendi kurumunun örgütsel vizyonunu ve misyonunu belirlemek zorundadır. Toplumun okul örgütlerinden beklentileri her geçen gün değişiklik göstermektedir. Bu nedenle okul yöneticisinin penceresini dünyaya açması gerekir. Dünyada eğitim alanındaki ne gibi yenilikler gerçekleşmektedir? Uluslararası düzeyde ne gibi ortak projeler geliştirilebilmektedir? Dünyadaki değişikliklere eğitim sistemimizin nasıl uyum sağlayabilir? Bütün bu sorulara cevap verebilecek vizyon ve misyon sahibi yöneticilere ihtiyaç vardır⁹⁸.

Okul sistemlerindeki yapısal değişme, bir taraftan model belirleme krizini ortaya çıkarırken, diğer taraftan okul yöneticisinin rollerini de karmaşıklıştırmaktadı⁸⁶. Bilgi toplumunda okul yöneticisinin ve öğretmenin rolleri de değişecektir. Bilgiyi üretme ve etkili bir şekilde kullanma, yönetim yaklaşımının temelini oluşturacaktır⁷².

Avrupa ülkeleri, okul yöneticilerinin seçimi, yetiştirilmesi ve yükseltilmesi konusunda işbirliğine gitmektedirler⁸⁶. Bununla birlikte ülkeler arasında okul yöneticilerinin seçimi, atanması ve yetiştirilmesi açısından büyük farklılıklar vardır. Okul yöneticileri İngiltere, Almanya, Hollanda, İsveç ve Macaristan'da yerel yönetim tarafından; Fransa, İtalya, Belçika, Polonya, Romanya ve Arnavutluk'ta merkezi yönetim tarafından; İspanya ve Portekiz'de ise seçimle atanmaktadır⁹⁹.

Dünyadaki bu gelişmeler sonucu okul yöneticisinin sahip olması gereken yeni vizyonu, çalışmakta olan okul müdürlerine kazandırmak için, ülkemizdeki okul müdürleri 2000 yılı içinde hizmetiçi eğitime alınmıştır.Yapılan yönetmelik değişikliğiyle, yeni atanacak müdürler için sınav şartı getirilmiş, sınavı kazanan adaylar alındıkları hizmetiçi eğitim kursu sonundaki başarılarına göre uygun kurumlara atanmaya başlanmıştır (M.E.B'na Bağlı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği [2494 Sayılı Tebliğler Dergisi (T.D.]

2.14.4. Küreselleşmenin Eğitim Programlarına Etkisi

Örgün eğitimde öğretim kurumları için belirlenen programlar, ders çeşidini, içeriklerini ve dersin sınıflara göre haftalık saatini belirlemektedir. Bu bir bakıma, yetişmekte olan kuşaklara “neyi, ne ölçüde” verdiğimizizin, çocuklara ve gençlere hangi yönde ve hangi davranışları kazandırmayı hedeflediğimizizin ifadesi olmaktadır¹⁰⁰.

Eğitim, öğretim ve ders programları, okulların ve diğer eğitim kurumlarının genel fonksiyonunu, kültürü tanıtmak yoluyla öğrencilerin uyumunu sağlamak ve onlara değişmekte olan dünya va çağ koşullarında ayak uydurabilmeleri için kültürü geliştirme yollarını öğretmektir ¹⁰¹.

Eğitim programlarının sürekli olarak değiştirilmesi, eğitimin içeriğinin bilim ve teknolojide meydana gelen değişmeleri izleyebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu görev toplumun çağdaşlaşması ve çağın bilim ve teknolojisine sahip olunması yoluyla, kalkınma çabasının başarıya ulaştırılması görevidir ⁸¹.

Okul, toplumsal dönüşümün temel eğilimlerini dikkate almak zorundadır. Okulun kültürel yapısının, dönüşümü engellememesi gerekir. Okulların yaşamını sürdürmesi, yaşamsal bir konudur. Her okul akademik kaliteyi sağlama ve öğrenciler için en uygun programı uygulama kaygısını yaşayacaktır ⁷².

Toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan ilerlemesi, teknolojideki ve endüstrideki hızlı gelişmeler insan unsurunun en iyi şekilde eğitilmesini gerektirmekte ve buna paralel olarak, zorunlu eğitim süre yönünden uzamaktadır. Birçok ülke zorunlu eğitim süresini 12 yılın üstüne çıkarmaya çalışmaktadır ¹⁰⁰.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde zorunlu eğitim süresi en az 8 yıldır ve genelde ilköğretimle orta öğretim birinci devreyi içine alır. Bütün bu gelişmeler sonucunda, ülkemizdeki zorunlu eğitim süresi 1998 yılında, 5 yıldan 8 yıla çıkarılmıştır. Böylece hem Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki

asgari zorunlu eğitim süresine ulaşılmış hem de diğer Dünya ülkeleri gerisinde kalınmamıştır.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde zorunlu eğitim kurumlarındaki ders dağıtım çizelgeleri incelendiğinde, gerek ilköğretim gerekse ortaöğretim birinci devrede, ortak dersler olarak genelde aynı derslerin okutulduğu görülmektedir. Ülkenin dili, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler, beden eğitimi, sanat eğitimi ve din bilgisidir. Ancak programlarda ortak derslerin yanısıra seçmeli dersler de vardır ¹⁰⁰.

Ülkemizde 1997'de 4. sınıftan itibaren seçmeli derslere yer vermeye başlanmıştır. 1998 yılında önerilen 19 ders yine aynı yıl içinde 7 derse indirilmiştir. Bu dersler, Bilgisayar, Drama, Güzel Konuşma ve Yazma, İkinci Yabancı dil (İngilizce, Almanca, Fransızca), Turizm, Tarım ve Yerel El Sanatları'dır (2492 Sayılı Tebliğler Dergisi [T.D.] :1011). Bu dersler hem çağın gereği olan bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan hem de ülkemizin şartları dikkate alınarak belirlenmiş milli kültürü muhafazaya yönelik derslerdir.

Bilgi çağında dil eğitiminin önemi de gittikçe artmaktadır. Özellikle İngilizce geçerliliğini giderek artırmakta ve bir dünya dili haline dönüşmektedir. Ülkemizin de bu gelişmelerden uzak kalması düşünülemez. 1997 yılına kadar 6. sınıftan itibaren başlayan dil eğitimi 17.09.1997 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu'nun aldığı kararla 1997-1998 öğretim yılında 4 ve 5. sınıflarda uygulamaya konulmuştur. Yabancı dil dersi programları incelendiğinde;

“Yabancı dil öğrenimi farklı kültürlerle bakışın kapılarını açar, kişiyi açık ve hoşgörülü olma konusunda eğitir. Aynı zamanda kişinin kendi kültürüne bakışını güçlendirir ve kendi ile özdeşleşmesini kolaylaştırır.” (2481 sayılı T.D.:590).

İletişim teknolojilerinin baş döndürücü hızla geliştiği dünyamızda yabancı dilin vazgeçilmez bir iletişim aracı olduğu kabul edilmektedir. Ülkemizin bütün dünya ülkeleri özellikle Avrupa ülkeleri ile ilişkileri yanında, bilim dünyasında da hak ettiği yeri alması ve çağdaş uygarlığa ulaşması için bir yabancı dil bilmek gerekmektedir. Kısa vadede ikinci, hatta üçüncü yabancı dil ihtiyaca da kaçınılmaz olacaktır.

İlköğretim okullarında 4. sınıftan itibaren konulan zorunlu yabancı dil öğretimi ile öğrencilerin 8 yıllık temel eğitim sonunda yabancı dilde orta seviyeye getirilmeleri, ortaöğretimi bitirdiklerinde ise ileri düzeyde yabancı dil bilgisine sahip kılınmaları hedef kılınmıştır” denilmektedir (2481 sayılı T.D.: 606).

Sözkonusu sınıflarda İngilizce'nin yanısıra Almanca ve Fransızca dersleri de yer almaktadır. Yabancı dil derslerinin sınıf öğretmenlerince okutulması öğrencinin yabancı dil seçme hakkını ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca yabancı dil öğretimi dersi almayan veya yabancı dil bilgisini zaman içinde kaybeden sınıf öğretmenler bu dersin öğretimi konusunda yetersiz kalmaktadırlar.

Küreselleşme sürecinde eğitim sistemimizdeki diğer program değişikliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Öğrencilere evrensel değerleri kazandırmak amacıyla ilköğretim okulu programına “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersi konulmuştur. 7 ve 8. sınıflarda okutulacak bu derste; insanlığın ortak mirası, ortak mirastan yararlanma ve ortak mirasa katkıda bulunma, insan hakları kavramı, evrensel ilkelere olarak insan hakları...vb. konulara yer verilmiştir (Atak-Güler-Dinçer, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders kitabı).

- Sosyal Bilgiler Ders Programına, Dünyadaki siyasi değişiklikler sonucu bağımsızlığını elde eden yeni Türk Cumhuriyetleri, özerk bölgeler ve Türklerin yaşadığı başlıca ülkeler hakkında konular eklenmiş, ayrıca, UNESCO, UNICEF, WHO, ILO, IMF, FAO, BM, AB, NATO ve OECD gibi uluslar arası kuruluşlara da program da yer verilerek öğrencilerin değişen dünya düzeni ve yeni oluşumlar hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır (2487 Sayılı T.D.:559-560).

- Talim ve Terbiye Kurulu 2000-2001 Eğitim öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmek üzere, özel öğretim kurumlarında Uluslararası Bakalorya Fen Bilimleri ve Türkçe-Matematik alanları haftalık ders çizelgesini ve içinde Küreselleşen Toplumda iletişim teknolojisi dersinin de yer aldığı ders programlarını kabul etmiştir (2519 Sayılı T.D.:1160).

3.GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Öğretim elemanlarının, küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları üzerine beklenen ve gözlenen etkileri konusundaki görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, varolan durumu betimleyen tarama modelinde bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında 2010-2012 öğretim yılında profesör, doçent; yardımcı doçent ve araştırma görevlisi olarak görev yapan öğretim elemanları oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmaya katılan 210 öğretim elemanından 9 profesör, 9 doçent, 48 yardımcı doçent ve 144 araştırma görevlisi bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

3.3. Ölçme Aracı

Ölçme aracı, 2007 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalında doktorasını yapmış olan İlknur Kökçü ŞENTÜRK tarafından geliştirilmiştir. Şentürk, ölçeğin geliştirilmesi aşamalarında sırasıyla; *Madde Havuzu Aşaması*, *Uzman Görüşü Aşaması*, *Ön Deneme Aşaması*, *Faktör Analizi Çalışması* ve *Güvenirlilik Hesaplama Aşamalarını* izlemiştir. Ölçeğin güvenirliliği için, iç tutarlılığını belirlemek amacıyla Cronbach-Alfa Katsayıları (0.05 anlamlılık düzeyinde) hesaplanmış ve 66 maddenin oluşturduğu 5 alt boyut dahil toplamdaki Cronbach-Alfa Katsayısının 0.98 olması ölçeğin “Güvenilir” olduğunu göstermektedir ¹⁰².

Tablo 2. Küreselleşmenin Alt Boyutları ve Boyutlarla İlgili Maddeler ile Madde Yükleri

Alt Boyutlar	Alt Boyutlarla İlgili Maddeler	Madde Yükleri
Yönetim	(1-22)	0.50ile 0.79
Finansman	(23-30)	0.55ile 0.83
Teknoloji	(31-37)	0.52ile 0.76
Araştırma	(38-49)	0.43ile 0.76
Öğretme / Öğrenme	(50-66)	0.41ile 0.75

3.4. Ölçme Aracının Uygulanması

Ölçek, “Google.Documants” elektronik veri dönüştürme formatından yararlanılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve öğretim elemanlarının elektronik posta adreslerine gönderilmiştir. Durum, telefon ile teyit edilmiş ve ulaşılan öğretim elemanlarından elektronik postalarına bakmaları istenmiştir. Bununla beraber ölçek, elektronik posta adreslerinin belirlenemediği öğretim elemanlarına posta yolu ile ulaştırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde SPSS 15 istatistik paket programı kullanılmıştır. Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları üzerindeki gözlenen ve beklenen etkilerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada kullanılan araç, “Likert” türü beşli-dereceleme ölçeğidir. Dereceleme maddeleri ‘Hiç’, ‘Az’, ‘Orta’, ‘Oldukça’ ve ‘Çok’ seçeneklerinden oluşmaktadır. Yanıtlar ‘Hiç’ten ‘Çok’a ve 1’den 5’e doğru sayısal değerler verilerek puanlanmıştır. Değerlendirme ölçeğinin puan aralığının hesaplanmasında en yüksek değer olan 5’ten en düşük değer olan 1 çıkarılmış ve elde edilen 4 sayısı, seçenek sayısı 5

olduğundan 5'e bölünmüştür. Bunun sonucunda 0.80 katsayısı bulunmuştur. Böylece Tablo 3'de verilen ortalamaların değerlendirme aralığı ortaya çıkmış ve yorumlar buna dayalı olarak yapılmıştır.

Tablo 3. Ortalamaların Değerlendirme Aralığı

Aralık	Seçenek	Aralık Değeri	Değerlendirme (Küreselleşmenin etkilerini....)
1.00-1.80	Hiç	"çok olumsuz" puan aralığı	Hiç Beklememe / Gözlememe
1.81-2.60	Az	"olumsuz" puan aralığı	Az Bekleme / Gözleme
2.61-3.40	Orta	"orta" puan aralığı	Orta Bekleme / Gözleme
3.41-4.20	Oldukça	"olumlu" puan aralığı	Üst Düzeyde Bekleme / Gözleme
4.21-5.00	Çok	"çok olumlu" puan aralığı	En Üst Düzeyde Bekleme / Gözleme

Öğretim elemanlarının, küreselleşmenin beklenen ve gözlenen etkilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi için betimsel istatistik [frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama, standart sapma (ss)] kullanılmıştır.

Öğretim elemanlarının görüşleri arasında ilgili değişkenler (beklenen ve gözlenen etkiler) açısından anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığını sınamak için anlamlılık testleri kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ve yorumunda, bağımlı ve bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. T-testi, öğretim elemanlarının görüşlerinde beklenen ve gözlenen etkileri açısından farklılaşma olup olmadığının belirlenmesinde kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan istatistiksel çözümlerlerde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Çözümler sonucunda, görüşler arasında ilgili değişkenler (beklenen ve gözlenen etkiler) açısından farklılıklar gözlemlendiğinde, bu farklılıkların olası nedenleri yorumlanmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 4, araştırmanın katılımcıları olan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında görev yapan ğretim elemanlarının sayısını göstermektedir. Buna göre, örneklemin % 4.29'unu Profesörler, % 4.29'unu Doçentler, % 22.85'ini Yardımcı Doçentler, % 68.57'sini ise Araştırma Görevlileri oluşturmaktadır.

Tablo 4.nvanlarına Göre rnekleme Alınan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında Görev Yapan ğretim Elemanlarının Sayısı

nvan		f	%
1	Prof. Dr.	9	4.29
2	Doç. Dr.	9	4.29
3	Yrd. Doç.Dr	48	22.85
4	Arş.Gör.	144	68.57
Toplam		210	100

“Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının *yönetim, finansman, teknoloji, araştırma, öğretme/öğrenme* süreci boyutlarındaki beklenen ve gözlenen etkilerine ilişkin ğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?” sorusunu yanıtlamak amacıyla ğretim elemanlarının görüşlerine ait aritmetik ortalamalar ve standart sapma değerleri (ss) hesaplanmış, değerler Tablo 5’de gösterilmiştir. Genel olarak bakıldığında ğretim elemanları küreselleşmenin beklenen etkilerini ($X=3.98$) “oldukça” (olumlu puan aralığı) düzeyinde değerlendirirken (st düzeyde beklenti), gözlenen etkilerini ($X=2.49$) “az” (olumsuz puan aralığı) düzeyde (az düzeyde gözleme) değerlendirmiştir (bkz, Tablo 3). Sonuç olarak ğretim elemanları, küreselleşmenin etkilerini BESYO’larda düşük bir şekilde gözlemlemişler, bununla birlikte beklentileri yüksek olmuştur.

Tablo 5. Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri

Yönetim Boyutu	Beklenen Etkiler		Gözlenen Etkiler	
	X	ss	X	ss
1. Merkezîyetçi yönetim anlayışından uzaklaşılması	3.80	0.78	2.44	0.67
2. Yönetimde uluslararası kalite ölçütlerinin uygulanması	3.79	0.51	2.48	0.65
3. Kalite geliştirme uygulamalarının artması	3.95	0.74	2.55	0.67
4. Yönetimsel kararlara katılımın artırılması (demokratik karar verme süreci)	4.12	0.81	2.50	0.69
5. Uzun ve kısa dönemli gelişim planlarının yapılması ve uygulanması (Stratejik Plan)	3.96	0.81	2.42	0.69
6. Yönetimde etkililik ve verimliliğin temel alınması	3.96	0.76	2.44	0.68
7. Bürokratik ve hiyerarşik yapılanmadan uzaklaşılması	3.99	0.76	2.44	0.76
8. Yönetimsel ve mali özerkliğin artması	3.91	0.77	2.46	0.68
9. Üniversiteler/ Yüksekokullar arasındaki rekabetin artması	3.94	0.80	2.55	0.69
10. Eğitim ve araştırma hizmetlerine ve kaynakların nasıl kullanıldığına ilişkin kamuya daha fazla bilgi verilmesi	3.95	0.84	2.35	0.67
11. İş dünyası ile işbirliğinin artması	3.94	0.78	2.49	0.62
12. Yöneticilerin insan kaynakları yöneticisi ve lider olarak algılanması	3.97	0.77	2.43	0.68
13. Yönetime ilişkin kararlarda maliyetin ve etkin kaynak kullanımının ön planda olması	3.83	0.78	2.49	0.65
14. Ulusal ve uluslararası şirketlerle işbirliği geliştirilmesi	3.95	0.73	2.49	0.65
15. Çalışanlara yönelik uluslararası performans değerlendirme ve akademik yükseltme ölçütlerinin kullanılması	4.00	0.82	2.55	0.65
16. Yönetim üzerinde ulusal ve uluslararası denetim mekanizmalarının artması	4.05	0.73	2.47	0.65
17. Yönetim üzerinde siyasal baskıların artması	3.92	0.81	2.56	0.72
18. Yönetim üzerinde ulusal ve küresel düzeyde ekonomik baskıların artması	3.99	0.77	2.62	0.76
19. Yönetim üzerinde toplumsal baskıların artması	3.92	0.71	2.45	0.66
20. Yönetim süreçlerine yerel örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının katılımının artması	3.90	0.83	2.49	0.66
21. Yüksekokulun, ekonominin gereksindiği işgücünü yetiştiren işletme olarak görülmesi	4.03	0.82	2.41	0.61
22. Akademik özgürlük ve özerklik tartışmalarının artması	3.95	0.76	2.40	0.62
Yönetim Boyutunun Genel Ortalaması	3.99	0.78	2.48	0.67

Tablo 5. (devamı) Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri

Finansman Boyutu				
23.Kamu kaynaklarının azalması	4.04	0.74	2.55	0.66
24.Farklı finansman kaynaklarının yaratılması	3.95	0.79	2.48	0.65
25.Amaçların, öncelikli olarak ekonomik gelişme plan ve uygulamalarıyla bütünleştirilmesi	3.85	0.74	2.54	0.73
26.Yüksekokulun piyasa ve rekabet koşullarına göre yeniden yapılandırılması	3.88	0.80	2.56	0.79
27. Yüksekokulun kar amaçlı şirket olarak algılanması	4.01	0.80	2.57	0.75
28. Yüksekokula gelir sağlayan proje ve araştırmalara öncelik ve destek verilmesi	3.93	0.83	2.58	0.80
29.İş dünyasının yapılan araştırma ve projelere yönelik finans desteğinin artması	3.93	0.89	2.51	0.76
30.Uluslararası örgütlerden ve şirketlerden finans desteğinin sağlanması	3.91	0.78	2.52	0.78
Finansman Boyutunun Genel Ortalaması	3.94	0.80	2.54	0.74
Teknoloji Boyutu				
31.Gelişmiş teknolojilerle bilgiye erişimin ve bilgi paylaşımının kolaylaşması	3.95	0.86	2.61	0.77
32. Bilgi kaynağı olarak internetten ve on-line veri tabanlarından yararlanmanın artması	3.96	0.79	2.49	0.73
33. Teknoloji destekli öğrenme ve öğretme olanaklarının artması	3.91	0.90	2.61	0.78
34. Gelişmiş teknolojilere yönelik AR-GE (Araştırma-Geliştirme) yatırımının artması	3.98	0.91	2.39	0.82
35. Yönetim süreçlerinde bilgisayar ve diğer teknolojilerden yararlanma olanağının artması	4.04	0.78	2.50	0.65
36.Personelin teknoloji kullanma bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi	4.00	0.82	2.53	0.70
37. Teknoloji ve bilgi yönetiminin önem kazanması	4.04	0.81	2.47	0.62
Teknoloji Boyutunun Genel Ortalaması	3.98	0.84	2.52	0.73
Araştırma Boyutu				
38. Uygulamalı ve araştırma-geliştirme (AR-GE) çalışmalarının artması	3.95	0.78	2.62	0.62
39.Araştırmalarda uluslar arası kalite ölçütlerinin kullanılması	4.04	0.76	2.49	0.66
40.Disiplinler arası araştırmaların artması	4.12	0.76	2.55	0.63
41.Araştırmaların ekonomik faydasının öne çıkması	3.95	0.84	2.47	0.63
42. Bilgisayar ve bilgi teknolojilerinin yardımıyla araştırma sürecinin hızlanması	4.03	0.80	2.55	0.62
43.Araştırmaların uluslar arası alandaki değerlerinin ön plana çıkması	4.00	0.70	2.49	0.66
44.Bilgi toplumu oluşturulmasında üniversitenin rolünün artması	3.95	0.82	2.44	0.62
45.İş dünyası ve diğer örgütlerle bilgi alışverişinin artması	4.04	0.82	2.47	0.63

Tablo 5. (devamı) Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri

46.Araştırma sürecinde akademisyenler arasındaki etkileşim ve işbirliğinin artması	3.94	0.80	2.41	0.62
47.Üretilen bilginin pazarlanabilirliğinin önem kazanması	4.01	0.72	2.49	0.63
48.Bilginin küresel yaşamda en büyük güç olarak algılanması	3.95	0.83	2.29	0.63
49.Akademisyenlerin, araştırma amacıyla uluslar arası hareketliliğinin artması	3.95	0.79	2.43	0.62
Araştırma Boyutunun Genel Ortalaması	3.99	0.78	2.48	0.63
Öğretme/Öğrenme Süreci Boyutu				
50.Eğitim-öğretim sürecinde uluslar arası kalite ölçütlerinin temel alınması	3.96	0.82	2.44	0.66
51.Yüksekokulun bulunduğu çevre içinde öğrenme merkezine dönüşmesi	4.03	0.90	2.50	0.68
52.Yaşam boyu öğrenmenin esas alınması	4.00	0.76	2.42	0.64
53.Kültürlerarası ve çok dilli öğretim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması	4.05	0.84	2.41	0.66
54.Öğretim programları, yöntem ve tekniklerdeki değişimin ve çeşitliliğinin artması	3.93	0.81	2.52	0.68
55.Öğrencilerin araştırma odaklı öğrenmeye yönlendirilmesi	4.01	0.82	2.46	0.66
56.Etkileşimci ve çok yönlü öğretim ve öğrenmenin yaygınlaşması	3.96	0.81	2.46	0.62
57.Öğretim programları ve yöntemlerinin iş gücü gereksinimine yanıt verecek şekilde düzenlenmesi	3.98	0.85	2.50	0.67
58.Öğrencilerin bilimsel projelerde görev almaya yönlendirilmesi	4.02	0.73	2.54	0.68
59. Piyasa yönelimi ve rekabetin, öğretim programlarını, süreç ve yöntemlerini belirlemesi	3.96	0.78	2.32	0.66
60. Öğretim sürecinde verimlilik ve etkililiğin esas alınması	3.99	0.80	2.57	0.71
61. Öğretim programlarının yöntem ve tekniklerinin disiplinler arası yaklaşımı kapsamı	3.97	0.81	2.43	0.64
62. Program içeriklerinde uluslararası düzeyde standartlaşma ve kredi transferi çalışmalarının artması	3.91	0.79	2.52	0.66
63. Öğrencilerin bireysel öğrenme süreçlerini planlamaları ve yönetmelerinin esas alınması	3.95	0.76	2.51	0.62
64. Öğrencilerin yabancı dil bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine önem verilmesi	4.01	0.71	2.36	0.64
65. Öğrencilerin üniversitelerarası değişim projelerinden yararlanması	3.96	0.74	2.45	0.65
66. Küresel ilişkilere ve serbest piyasa ekonomisine uyumu kolaylaştıracak bilgi ve becerilerin önem kazanması	3.86	0.69	2.41	0.65
Öğretme/Öğrenme Süreci Boyutunun Genel Ortalaması	3.97	0.79	2.46	0.66
GENEL ORTALAMA	3.98	0.79	2.49	0.68

Küreselleşmenin, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkileri Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Beklenen ve gözlenen etkilere ilişkin görüşler arasındaki farklılığı tespit etmek için bağımlı iki örneklem t-testi yapılmıştır. Beklenen ve Gözlenen etkilerin standart sapmaları arasındaki fark (ss dif) ve bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Görüşlere Ait Farklar (B: Beklenen, G: Gözlenen)

Beklenen ve Gözlenen Etkiler Yönetim Boyutu	X	ss dif *	t	p
1B-1G	1.35	0.07	19.04	.00
2B-2G	1.34	0.06	19.30	.00
3B-3G	1.39	0.06	20.21	.00
4B-4G	1.62	0.07	22.13	.00
5B-5G	1.53	0.07	20.89	.00
6B-6G	1.51	0.07	21.51	.00
7B-7G	1.55	0.07	20.82	.00
8B-8G	1.44	0.07	20.34	.00
9B-9G	1.39	0.07	19.01	.00
10B-10G	1.59	0.07	21.42	.00
11B-11G	1.44	0.06	20.99	.00
12B-12G	1.54	0.07	21.68	.00
13B-13G	1.33	0.07	18.96	.00
14B-14G	1.46	0.06	21.60	.00
15B-15G	1.45	0.07	20.11	.00
16B-16G	1.56	0.06	23.22	.00
17B-17G	1.35	0.07	18.06	.00
18B-18G	1.37	0.07	18.24	.00
19B-19G	1.47	0.06	21.87	.00
20B-20G	1.41	0.07	19.22	.00
21B-21G	1.62	0.07	23.02	.00
22B-22G	1.55	0.06	22.93	.00

Tablo 6. (devamı) Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Görüşlere Ait Farklar (B: Beklenen, G: Gözlenen)

Finansman Boyutu	X	ss dif *	t	p
23B-23G	1.49	0.06	21.78	.00
24B-24G	1.47	0.07	20.85	.00
25B-25G	1.31	0.07	18.26	.00
26B-26G	1.33	0.07	17.08	.00
27B-27G	1.44	0.07	19.03	.00
28B-28G	1.34	0.07	16.95	.00
29B-29G	1.41	0.08	17.55	.00
30B-30G	1.39	0.07	18.20	.00
Teknoloji Boyutu	X	ss dif *	t	p
31B-31G	1.33	0.08	16.83	.00
32B-32G	1.46	0.07	19.71	.00
33B-33G	1.29	0.08	15.72	.00
34B-34G	1.58	0.08	18.79	.00
35B-35G	1.54	0.07	22.01	.00
36B-36G	1.46	0.07	19.63	.00
37B-37G	1.56	0.07	22.15	.00
Araştırma Boyutu	X	ss dif *	t	p
38B-38G	1.32	0.06	19.21	.00
39B-39G	1.54	0.06	22.03	.00
40B-40G	1.56	0.06	22.92	.00
41B-41G	1.46	0.07	20.30	.00
42B-42G	1.47	0.07	21.03	.00
43B-43G	1.52	0.06	22.83	.00
44B-44G	1.51	0.07	21.38	.00
45B-45G	1.57	0.07	22.12	.00
46B-46G	1.52	0.06	21.81	.00
47B-47G	1.52	0.06	23.06	.00
48B-48G	1.65	0.07	23.13	.00
49B-49G	1.51	0.06	21.91	.00

Tablo 6. (devamı) Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları Üzerine Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Görüşlere Ait Farklar (B: Beklenen, G: Gözlenen)

Öğretme / Öğrenme Süreci Boyutu	X	ss dif *	t	p
50B-50G	1.51	0.07	20.77	.00
51B-51G	1.52	0.07	19.54	.00
52B-52G	1.58	0.06	23.07	.00
53B-53G	1.63	0.07	22.22	.00
54B-54G	1.40	0.07	19.20	.00
55B-55G	1.54	0.07	21.26	.00
56B-56G	1.49	0.07	21.24	.00
57B-57G	1.48	0.07	19.92	.00
58B-58G	1.47	0.06	21.36	.00
59B-59G	1.64	0.07	23.26	.00
60B-60G	1.42	0.07	19.24	.00
61B-61G	1.54	0.07	21.58	.00
62B-62G	1.38	0.07	19.53	.00
63B-63G	1.43	0.06	21.03	.00
64B-64G	1.64	0.06	24.93	.00
65B-65G	1.50	0.06	22.10	.00
66B-66G	1.45	0.06	22.33	.00
P<0.05, N=210				

***ss dif:** Beklenen ve Gözlenen etkilerin standart sapmaları arasındaki fark

5. TARTIŞMA

Beklenen etkilere ilişkin görüşler incelendiğinde, en yüksek genel ortalamaya sahip boyutun *araştırma boyutu* ($X=3.99$), en düşük genel ortalamaya sahip boyutun ise, *finansman boyutu* olduğu ($X=3.94$) görülmektedir. Bu durum öğretim elemanlarının, küreselleşme konusunu, daha çok “araştırma etkileri” bağlamında değerlendirdiklerine işaret etmektedir. Buna rağmen finansman boyutunda elde edilen ortalama da çok düşük görülmeyip, öğretim elemanlarının finansman boyutunun etkilerini de araştırma boyutunun etkileri kadar “beklenen” etkiler kapsamında düşünmektedirler. Şentürk’ün (2007) Eğitim Fakülteleri üzerinde yaptığı araştırmada en yüksek genel ortalamaya sahip boyutun *teknoloji boyutu* ($X =4.22$), en düşük genel ortalamaya sahip boyutun ise, *finansman boyutu* olduğu ($X =3.57$) görülmektedir¹⁰².

Gözlenen etkilere ilişkin görüşlerde en yüksek ($X=2.54$) genel ortalamaya sahip boyut, “*finansman*”, en düşük genel ortalamaya sahip boyut ise “*öğretme/öğrenme*” sürecidir ($X=2.46$). Sonuçtan da anlaşılacağı gibi öğretim elemanları küreselleşmenin finansmana olan etkisini diğer dört boyuttan daha fazla fakat yetersiz olarak gözlemlemektedirler. Şentürk’ün (2007) Eğitim Fakülteleri üzerinde yaptığı araştırmada gözlenen etkilere ilişkin görüşlerde en yüksek ($X=3.03$) genel ortalamaya sahip boyut *teknoloji*, en düşük genel ortalamaya sahip boyut ise *öğretme/öğrenme* sürecidir ($X =2.62$)¹⁰².

Öğretim elemanları küreselleşmenin “*öğretme/öğrenme*” boyutu sürecindeki etkilerini en düşük düzeyde gözlemlemektedirler. Bu sonuçtan hareketle uluslararası düzeyde eğitim ölçütlerinin, çok dilli programlarının ve değişim projelerinin verimli şekilde uygulanabilirliğinin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında yeterli ölçüde gözlemlenmediğini ortaya koymaktadır.

Küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının *yönetim* boyutundaki beklenen etkilerine verdikleri yanıtların genel ortalaması 3.99 ile “oldukça” (olumlu puan aralığı – üst düzeyde bekleme); *yönetim* boyutundaki gözlenen etkilerine verdikleri yanıtların genel ortalaması ise 2.48 ile “az” (olumsuz puan aralığı – az düzeyde gözleme) düzeyde yer almaktadır (bkz, Tablo 3). Öğretim elemanlarının, küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında yönetim üzerindeki beklentilerinin büyük ölçüde olduğu söylenebilir. *Yönetim* boyutunda gözlenen etkilere ilişkin yanıtların genel ortalamasının “az” (olumsuz puan aralığı – az düzeyde gözleme) düzeyde yer alması, öğretim elemanlarının görev yaptıkları Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında yönetime katılmalarının düşük düzeyde ($X=2.48$) olmasından veya küreselleşmenin yönetim süreci üzerindeki etkisinin hayal kırıklığı oluşturacak kadar “az” (olumsuz puan aralığı – az düzeyde gözleme) düzeyde gözlemlenmesinden kaynaklanabilir.

Yönetim boyutunda en yüksek ortalamaya sahip beklenen etki ($X=4.12$), *yönetimsel kararlara katılımın artırılmasıdır (demokratik karar verme süreci)*. *Yönetim* boyutunda en düşük ortalamaya sahip beklenen etki ise ($X=3.79$), *yönetimde uluslararası kalite ölçütlerinin uygulanmasıdır* ki uluslararası bu ölçütlere uyulmasındaki gözlemlene düzeyi ise ($X=2.48$), beklenenin oldukça altında kalmıştır. Öğretim elemanları küreselleşmeyi, *yönetim* boyutunda en çok demokratik karar verme süreci kavramıyla ilişkilendirmektedir. Böylece öğretim elemanları, yönetimsel kararların alınması sürecinde demokratik sürecin sonuna kadar işletilmesini beklemekte fakat bu sürecin işleyişini gözlemleyememektedirler ($X=2.50$). Şentürk'ün (2007) Eğitim Fakülteleri üzerinde yaptığı araştırmada, yönetim boyutunda beklenen etkilerdeki en yüksek ortalama ($X=3.94$), “*Çalışanlara yönelik uluslararası performans değerlendirme ve akademik yükseltme ölçütlerinin kullanılması*”, en düşük

ortalamanın ise ($X=2.78$), “*yönetim üzerinde siyasal baskıların artması*” olduğu görülmektedir¹⁰².

Yönetim boyutunda en düşük ortalama sahip gözlenen etki ($X=2.35$), *eğitim ve araştırma hizmetlerine ve kaynakların nasıl kullanıldığına ilişkin kamuya daha fazla bilgi verilmesi* olmuştur. En yüksek ortalama sahip gözlenen etki ise ($X=2.62$), *yönetim üzerinde ulusal ve küresel düzeyde ekonomik baskıların artması* olmuştur. Bu bulgu öğretim elemanlarının küreselleşmenin yönetime olan etkilerinden, özellikle araştırma hizmetlerine ve kaynakların nasıl kullanılacağına ilişkin kamuya yeterli derecede bilgilendirme yapılmadığının ve uluslararası ekonomik sermayenin yönetim üzerinde giderek baskısını arttırdığının gözlemlendiğini ortaya koymaktadır. Şentürk’ün (2007) araştırmasında ise en düşük ortalama sahip gözlenen etkinin *merkeziyetçi yönetim anlayışından uzaklaşılması* olduğu görülmektedir¹⁰².

Öğretim elemanlarının *finansman* boyutundaki beklenen etkilerine ilişkin verdikleri yanıtların genel ortalaması 3.94 ile “oldukça” (olumlu puan aralığı – üst düzeyde bekleme); gözlenen etkilerinin genel ortalaması ise 2.54 ile “az” (olumsuz puan aralığı – az düzeyde gözleme) düzeyde yer almaktadır. Küreselleşmenin *finansman* boyutunda, öğretim elemanlarının verdiği cevaplardaki dikkati çeken husus, beklenen etkilerindeki *en düşük* ortalama olurken, gözlenen etkilerindeki *en yüksek* ortalama olmasıdır. Bu bulgu, öğretim elemanlarının, küreselleşmenin *finansman* boyutuna etkisini diğer boyutlara göre düşük beklentilerine karşılık gözlemleri daha yüksek olmuştur ki, beklentilerine en yakın boyutu da oluşturmaktadır.

Finansman boyutunda en yüksek ortalama sahip beklenen etki ($X=4.04$), kamu kaynaklarının azalması ve ($X=4.01$), yüksekokulun kar amaçlı şirket olarak algılanmasıdır. Bu bulgu öğretim elemanlarının küreselleşmenin finansman üzerindeki beklenen etkisini yüksekokulun,

kamudan özerk olarak algılanıp, şirket konumuna ulaşması şeklinde yorumlamışlardır.

Gelişmiş ülkelerdeki üniversitelerin küresel rekabet çerçevesinde uluslararası öğrenci ve araştırmacı kitlesini çekme çabaları yaygınlık kazanmaktadır. Bu ülkelerdeki bir çok üniversite, *uluslararasılaşmayı* önemli misyonlarından biri saymıştır¹⁰³. Zaten ekonomik açıdan küreselleşme ticaret, finansal akımların hızlanması, teknoloji, bilgi ve hizmet üretiminin sınır tanımaksızın ve hiçbir engelle takılmaksızın uluslararası hukuku aşım uluslarüstü ölçütler çerçevesinde gerçekleşmesidir¹⁰⁴. Eğitimin küreselleşme sürecinden etkilenmesi ile ilgili bir diğere önemli husus, ekonomideki neoliberal politika ve uygulamaların eğitim alanında da görülmesidir. Apple'ın (2002) da belirttiğı gibi, bu süreçte, 1980'li yıllara kadar devletin bir hizmeti olarak yürütölen eğitimin, neoliberal politikaların hayata geçirilmesi ile birlikte piyasaya açılmaya başladığı görölmektedir. Neoliberal politikaların eğitime yansımaları hem neoliberal ideolojinin eğitim aracılığıyla yeniden üretimi hem de dünyada birçok ülkede devletin sorumluluğunda bir kamu hizmeti olan eğitim alanının piyasaya açılarak karlılığının gözetilmesi yönünde olmuştur. Neoliberalere göre, okullar, öğretmenler ve öğrenciler rekabetçi pazarın kurallarına yönlendirildiğinde, eğitim ile ilgili sorunlar ancak çözülebilecektir (Akt. Çeken, 2006)¹⁰⁵.

Finansman boyutunda en düşük ortalamaya sahip beklenen etki ($X=3.85$), *amaçların, öncelikli olarak ekonomik gelişme plan ve uygulamalarıyla bütünleştirilmesidir*. Finansman boyutunda en yüksek ortalamaya sahip gözlenen etki ($X=2.58$), *yüksekokula gelir sağlayan proje ve araştırmalara öncelik ve destek verilmesi* ve en düşük ortalamaya sahip gözlenen etki ise ($X=2.48$) *farklı finansman kaynaklarının yaratılmasıdır*. Bu bulgudan anlaşılan, küreselleşmenin finansman etkilerini yüksekokul üzerinde öğretim elemanlarının hissedilir derecede gözlemleyememesidir.

Küresel sermayenin belirli ellerde toplanması (büyük şirketler, bankalar, borsa vb.) bunun bir göstergesidir.

Öğretim elemanlarının *teknoloji* boyutundaki beklenen etkilerine ilişkin verdikleri yanıtların genel ortalaması 3.98 ile “oldukça (olumlu puan aralığı – üst düzeyde bekleme); gözlenen etkilerinin genel ortalaması ise 2.52 ile “az” (olumsuz puan aralığı – az düzeyde gözleme) düzeyde yer almaktadır. *Teknoloji* boyutunda en yüksek ortalamaya sahip beklenen etki ($X=4.04$), *yönetim süreçlerinde bilgisayar ve diğer teknolojilerden yararlanma olanağının artması* olurken, en düşük beklenen etki ($X=3.91$), *teknoloji destekli öğrenme ve öğretme olanaklarının artmasıdır*. Teknoloji boyutunda en yüksek ortalamaya sahip gözlenen etki ($X=2.61$), *gelişmiş teknolojilerle bilgiye erişimin ve bilgi paylaşımının kolaylaşması* ve ($X=2.61$) *teknoloji destekli öğrenme ve öğretme olanaklarının artması* olurken, en düşük gözlenen etki ($X=2.39$), *gelişmiş teknolojilere yönelik AR-GE (Araştırma-Geliştirme) yatırımının artması* olmuştur. Böylece öğretim elemanları, küreselleşmenin teknoloji boyutunda AR-GE yatırımlarının artmadığını ve teknolojiye yapılan yatırımların yetersiz olduğunu gözlemlemektedir.

Öğretim elemanlarının *araştırma* boyutundaki beklenen etkilerine ilişkin verdikleri yanıtların genel ortalaması 3.99 ile “oldukça” (olumlu puan aralığı – üst düzeyde bekleme); gözlenen etkilerinin genel ortalaması ise 2.48 ile “az” (olumsuz puan aralığı – az düzeyde gözleme) düzeyde yer almaktadır. *Araştırma* boyutunda en yüksek ortalamaya sahip beklenen etki ($X=4.12$), *disiplinlerarası araştırmaların artması* olurken, en düşük beklenen etki ($X=3.94$), *araştırma sürecinde akademisyenler arasındaki etkileşim ve işbirliğinin artması* olmuştur. Şentürk’ün (2007) araştırmasında en düşük beklenen etki ise *araştırmaların ekonomik faydasının öne çıkması*¹⁰². Bu bulgu sporun, çokdisiplinli bir kavram olduğunu ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarındaki öğretim elemanlarının küreselleşmenin, disiplinlerarası çalışmalarına katkı

sağlayacak beklentilerinin olduğunu göstermektedir. *Araştırma* boyutunda en yüksek ortalamaya sahip gözlenen etki ($X=2.62$), *uygulamalı ve araştırma-geliştirme (AR-GE) çalışmalarının artması olurken*, en düşük gözlenen etki ($X=2.29$) *bilginin küresel yaşamda en büyük güç olarak algılanması* olmuştur. Bu bulgu sadece bilginin küreselleşmede en büyük güç olmadığını öğretim elemanlarının gözlemleriyle ortaya koymaktadır.

Öğretim elemanlarının *öğretme/öğrenme* boyutundaki beklenen etkilerine ilişkin verdikleri yanıtların genel ortalaması 3.97 ile “oldukça” (olumlu puan aralığı – üst düzeyde bekleme); gözlenen etkilerinin genel ortalaması ise 2.46 ile “az” (olumsuz puan aralığı – az düzeyde gözleme) düzeydedir. *Öğretme/öğrenme* boyutunda en yüksek ortalamaya sahip beklenen etki ($X=4.05$), *kültürlerarası ve çok dilli öğretim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması* olurken, en düşük beklenen etki ($X=3.86$), *küresel ilişkilere ve serbest piyasa ekonomisine uyumu kolaylaştıracak bilgi ve becerilerin önem kazanması* olmuştur. Bu bulgulardan anlaşılacağı gibi öğretim elemanlarının, küreselleşmenin çok dilli öğretim programlarının geliştirilmesindeki beklentileri oldukça yüksektir.

Erdem (2008), “Küreselleşme Bağlamında Türkiye’de Eğitim Bilimlerinin Bugünü ve Geleceği” adlı araştırmasında, Eğitim Bilimlerinde çağın gerektirdiği bilgi, beceri, tutum, değer, becerileri kazanması için yurt dışına lisansüstü eğitim görmek üzere gönderilen eğitim bilimcilerin sayısında 1990 yılından sonra kayda değer gelişmeler olduğunu belirtmiştir. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından eğitim bilimciler lisansüstü eğitim görmek üzere yurt dışına gönderilmişlerdir. Yurt dışına lisansüstü eğitim için gönderilen eğitim bilimciler 2000 yılından sonra Türkiye’ye dönmeye başlamışlardır¹⁰⁶. Bununla beraber Tezcan, Küreselleşmenin Eğitim Boyutu adlı makalesinde bu konuda şunları belirtmiştir; Eğitim alanında ülkeler arasında ortak anlayışlar geliştirmek amacıyla işbirliğiyle uygulamaya

konan öğrenci değişimi projesi de bu çabalar arasında yer almaktadır. Yakın zaman öncesinde Avrupa ülkeleri arasında başlatılan ve şu anda ülkemizin de üye olduğu Avrupa Topluluğu - ERASMUS eğitim projesi kapsamında öğrenci değişimi yapılmaktadır. Bu projeye göre öğrenciler, öğrenimlerine ara vermeden bir sömestrde istedikleri üniversitelerden dersler alabilmekte, bir başka sömestrde başka ülkeleri seçebilmektedirler. Böylece öğrenciler, değişik kültürleri tanıma, farklı görüş ve düşüncelerden istifade etme şansı yakalamaktadırlar. Söz konusu bu proje ile milyonlarca öğrenci, ülkeler arasında rotasyona tabi tutulacak, böylece ülkeler arasında bütünleşmenin temelleri atılacaktır¹⁰⁷.

Öğretme/öğrenme boyutunda en yüksek ortalamaya sahip gözlenen etki ($X=2.57$), *öğretim sürecinde verimlilik ve etkililiğin esas alınması olurken*, en düşük gözlenen etki ($X=2.32$), *piyasa yönelimi ve rekabetin, öğretim programlarını, süreç ve yöntemlerini belirlemesi* olmuştur. Bu bulgu, öğretim elemanlarının, küreselleşmeden bekledikleri verimliliğin ve etkinliğin yeteri kadar gözlemlenmediğini ortaya koyarken, aynı zamanda piyasanın yöneliminin ve rekabetinin de öğretim programları üzerinde yeterince etkili olmadıklarını ortaya koymuştur.

Robertson'un (2005), "*American Higher Education in a Global Society a Study of Presidential Leadership*" konulu doktora araştırması küreselleşme ve liderlik konularını ele almış ve sonuç olarak 44 küresel yeterlilikten 23'ü katılımcılar tarafından çok önemli bulunmuştur. Bu yeterlilikler dikkate alındığında tezde uyguladığımız ölçeğin içeriğiyle örtüştüğü görülmektedir:

1. Küresel vizyonu paylaşma,
2. Dünyayı sınırsız olarak görme,
3. Dünya çapındaki eğitim araştırmalarını ve yayınlarını okuma,

4. Küresel düşünme ve davranmayı zenginleştiren politika ve prosedürler başlatma,
5. Küresel davranma, iletişimde, vizyonda model olma,
6. Kaynakları küresel değişimlerle nasıl buluşturacağını bilme,
7. Küresel değerler üzerine net bir misyon kurma,
8. Küresel stratejiyi değerlendirme ve uyarlamada sistematik düşünme,
9. Kuruluşu küresel bilgi üreten ve küresel topluma hizmet eden bir örgüt olarak görme,
10. Küresel–yerel gerilimleri ve kültürel farklılıkları dengeleme yeterliliği,
11. Fakülte personelinde küresel düşünmeyi sağlama,
12. Küreselleşmenin karmaşıklığı karşısında karar verme yeteneği,
13. Yüksek öğretimde küreselleşmenin arkasındaki güçleri tanımlama,
14. Küreselleşmenin parçası olan değişim hızı, teknolojik ve bilimsel yenilik güçlerini anlama,
15. Kültürler arası iletişimin önemini bilme,
16. Araştırma ve mesleği etkileyen küresel konularda fakülte personelinin yetiştirilme gereksinimini bilme,
17. Çok dilliliğin önemini bilme,
18. Kurumsal kültürü küresel entelektüel çeşitliliğe duyarlı hale getirme,
19. Ulus ötesi öğrenci ve personelin önemi bilme,
20. Kurumun yapısını belirleme,
21. Öğrenmeyi destekleme ve ödüllendirme,
22. Dünya çapında bilgi yönetimi ve öğrenme için

teknolojiden yararlanma,

23. Çok kültürlü öğrenme materyallerini geliştirme olarak belirlenmiştir¹⁰⁴

Tablo 6'da Küreselleşmenin, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları üzerinde *yönetim, finansman, teknoloji, araştırma, öğretme/öğrenme* süreci boyutlarındaki beklenen ve gözlenen etkilerine ilişkin sorularda, öğretim elemanlarının görüşleri arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farkın olup olmadığına dair bağımlı iki örneklem t-testi sonuçları (hesaplanan t istatistiği, ortalamalar, standart sapma değerlerinin farkı ve olasılık değeri) yer almaktadır. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olabilmesi için 0,05 anlamlılık düzeyinde $p < 0,05$ olması gerekmektedir.

Yönetim, finansman, teknoloji, araştırma, öğretme/öğrenme süreci boyutlarındaki beklenen ve gözlenen etkilerine ilişkin bütün sorularda $p < 0.05$ düzeyinde gerçekleştiğinden dolayı anlamlı bir fark oluşmuştur. Söz konusu bu farklar, öğretim elemanlarının görev yaptıkları Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında küreselleşmenin etkilerini "beklenti" düzeyinde "oldukça/yüksek" (olumlu puan aralığı – üst düzeyde bekleme), "gözleme" düzeyinde ise "az/düşük" (olumsuz puan aralığı – az düzeyde gözleme) olmasından kaynaklanabilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

SONUÇ

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanları; *yönetim, finansman, teknoloji, araştırma ve öğretme/öğrenme* süreçleri boyutlarındaki etkileri, küreselleşmenin “beklenen” etkileri olarak değerlendirilebilir ve bu etkiler araştırmaya alınan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında tam olarak gözlenmemektedir.

Yönetim boyutu sürecinde küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları üzerine etkileri özellikle yönetsel kararlara demokratik katılımın artması ve yönetim üzerinde ulusal ve uluslararası denetim mekanizmalarının artması olarak beklentisi aynı derecede gözlemlenmemiştir. Bununla beraber küreselleşme getirdiği uluslararası ölçüt, standart ve kavramlar giderek etkisini arttırmaya başlamıştır.

Küreselleşmenin tabi etkilerinden birisi olan kamu kaynaklarının azaltılarak, özel sektöre yükün devredilmesi hususu, araştırmada öne çıkan finansal boyuttaki bulgulardandır. Böylece öğretim elemanları yüksekokulu bir kar amaçlı şirket gibi algılayıp şirketleşmeye doğru gidilmesi gerekliliğini belirtmişler ve bu yönde piyasa ve rekabet koşullarına göre, yeniden yapılandırılması ve farklı finansman kaynaklarının başka bir ifadeyle sponsorluğun üzerinde durmuşlar ve fakat bunu gözlemleyemediklerini de açıkça belirtmişlerdir.

Teknolojik gelişmeler, küreselleşmenin olmazsa olmaz bir boyutudur. Bu bağlamda küreselleşmeden beklenen teknolojik etkiler yüksek olmakla beraber, teknolojik bakımdan araştırma ve geliştirme yatırımlarının artmaması öğretim elemanlarının ortak gözlemleri olmuştur.

Araştırma boyutu sürecindeki beklenti, disiplinlerarası araştırmaların artması olurken, sporun çokdisiplinli bir kavram olduğu ve

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarındaki öğretim elemanlarının küreselleşmenin, disiplinlerarası çalışmalarına katkı sağlayacak beklentilerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bilginin ise küreselleşme kavramındaki en büyük güç olmadığı gözlemlenmiş, böylece öğretim elemanları daha çok finansal erkin çalışmalara destek vermesi gerekliliğinin altını çizmişlerdir.

Öğrenme/öğretme boyutu sürecindeki beklenti, diğer ülkelerin müfredatlarıyla ülkemizin müfredatlarının harmanlanması ve böylece daha uluslararası ve geçerli bir müfredata kavuşulması gerekliliği belirtilmiştir. Gözlenen etkilerin çok düşük çıkması, beklentinin hala gerçekleşemediğini tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır.

ÖNERİLER

Küreselleşmenin etkileri, Eğitim Fakülteleri ve BESYO'larda araştırılmış ve tez haline getirilmiştir. Bunun yanında diğer fakülte, yüksek okullar, ilk ve orta öğretim kurumlarında kısacası tüm örgün eğitim veren kurumlarda da uygulanabilir.

Yapılacak araştırmalarda demografik öğelerden yaş, cinsiyet, çalışma süresi, özel, kamusal vb. gibi değişkenler arasındaki farklılıklar da değerlendirmeye alınabilir.

Ölçekte yer alan beş boyutun haricinde farklı boyutlar da (siyasi, coğrafi, jeopolitik, biyolojik, ekolojik, kültürel vb.) araştırılabilir.

Eğitimdeki kalite ve ölçüm değerleri uluslararası standartlar ışığında yeniden yapılandırılmalıdır. BESYO'lar özellikle ülke sporunun gelişmesindeki en önemli eğitim kurumları olduklarını, bu uluslararası standartları uygulayarak göstermelidirler.

BESYO'lardaki ğretim elemanları, ğrencilerinin, küresel teknoloji ve bilgiye erişimlerini sağlayacak donanıma kavuşmaladı. Bunu gerçekleştirebilmek için akademisyenler arasındaki etkileşim ve işbirliği geliştirilmeli, disiplinlerarası araştırmalar artırılmalıdır. Milli menfaatler doğrultusunda, küresel bilgi ve teknoloji süzgeçten geçirilmeli ve böylece bilginin “*tekrar edilmesi*” nlenerak, “*retilmesi*”nin n açılmalıdır.

Sportif anlamda uluslararası donanım ve yazılımlar mütemadiyen takip edilmeli ve ulusal boyutta yeniden yapılandırılmalıdır.

Küresel sermayenin spor eğitimindeki yeri belirlenmeli ve bundan istifade edebilmenin yolları aranmalıdır. Uluslararası sponsorluk ve içeriği hakkındaki hukuksal içerik irdelenerek, ulusal sponsorluk açısından tekrar değerlendirilmelidir.

7. ÖZET

Son yılların en tartışılan konularından biri, küreselleşme mi yoksa ulusallaşma (bölgelleşme) mi sorusudur. Diğer bir deyişle politika ve güçlü sermaye himayesindeki modernleşen teknolojinin, din ve milli kimlik, gelenek, kültür ve dil üzerinde oluşturduğu farklılıkların korunmasındaki karşı koyuşu! Küreselleşmenin etkilediği önemli alanlardan birisi de eğitim ve eğitim kurumlarıdır. Bu araştırma küreselleşmenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları (BESYO) üzerinde yönetim boyutundaki beklenen ve gözlenen etkilerini, öğretim elemanlarının görüşlerine dayanarak açıklamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla araştırmada iki alt sorun belirlenmiştir: BESYO’nda görev yapan öğretim elemanlarının, küreselleşmenin BESYO üzerindeki **yönetim, finansman, teknoloji, araştırma, öğrenme/öğretme süreci** boyutlarında (beş boyutta) “**gözlenen**” ve “**beklenen**” etkilerine ilişkin görüşleri nelerdir? Gözlenen ve beklenen etkilerine ilişkin görüşleri arasında fark var mıdır? Araştırma, varolan durumu betimleyen tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini üniversitelerin BESYO’nda bulunan Profesör, Doçent, Yardımcı Doçent ve Araştırma Görevlileri oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında Şentürk (2007)¹⁰² tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Araştırma aracının geçerlilik güvenilirlik çalışmaları yapılmış, faktör analizi ile madde faktör yükleri hesaplanmıştır. Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ise 0.05 anlamlılık düzeyinde 0.98 olarak bulunmuştur¹⁰².

Araştırma sonuçlarına göre, BESYO’nda görevli öğretim elemanları, beş boyuttaki etkileri, küreselleşmenin beklenen etkileri olarak değerlendirmektedir. Küreselleşmenin sözü edilen boyutlardaki beklenen etkileri, BESYO’nda tam olarak gözlenmemektedir.

Anahtar Sözcükler: *Küreselleşme, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları, Yönetim, Teknoloji, Finansman, Araştırma, Öğretme/Öğrenme Süreci.*

8. SUMMARY

One of the most discussed topics in recent years is the question of globalization or nationalization (regionalization). In other words, strong capital dominated policy and modernizing technology, religion, and national identity, tradition, protection of cultural and linguistic differences on the resistance created. One of the major areas affected by the globalization are education and training institutions. The purpose of this study is to determine the viewpoints of academic staff related to the expected and observed effects of globalization on the dimensions of administration, finance, technology, research and instruction, and whether there are significant differences between academic staff (research assistant, associate professor and professor) viewpoints of expected and observed effects of globalization. The items were grouped in relating with the dimensions of administration, finance, technology, research and instruction. Questionnaire was used to collect the data developed by Senturk (2007)¹⁰². The reliability and validity analysis was made and Cronbach alfa reliability coefficient was found 0,98. Means, paired t- tests, non-paired t test, One-Way ANOVA and LSD were used in the analysis of data. Significance level was accepted as 0,05 in comparing the views ¹⁰².

According to the results of this research, academic staffs evaluate the effects of globalization as expected ones. However they assert that they could not entirely observe the expected effects of the referred dimensions of globalization.

Key words: Globalization, Physical Education and Sports Academies, Administration, Finance, Technology, Research, Education-Instruction.

9. KAYNAKLAR

1. Newman, C. Realizm: Küreselleşme ve Bağımsız Devlet. Türker, M. (Çev) Türkiye Günlüğü, 2001; Kış (64): 79–88
2. Kazgan, G. Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen. İstanbul: Altın Yayınları; 1997. s. 122,202
3. Tutar, H. Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi. İstanbul: Hayat Yayıncılık; 2000. s. 18-21
4. Kwiek, M. Yüksek Öğretimi Yeniden Düşünürken Yeni Bir Paradigma Olarak Küreselleşme: Gelecek İçin Göstergeler. Akbaş, E. (Çev), Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2002; C. 2, (1) İstanbul: EDAM Yayınları; s. 133-154
5. Freeman,A., Kagarlitsky,B. Küreselleşmenin Krizi. Yıldız, İ., Kara, B. (Çev). İstanbul: Yordam Kitap Bas.Yay.; 2004. s. 109-110
6. Robertson, R. Küreselleşme. Yasal, Ü. (Çev), Ankara: Bilim Yay.; 1999. s. 10, 27, 99-102
7. Ateş, D. Küreselleşme: Ne kadar Tek Boyutlu? Doğu Üniversitesi Dergisi 2006; 7. (1): 26
8. Toprak, M. Küreselleşme ve Kriz Türkiye ve Dünya Deneyimi. Ankara: Siyasal Kitabevi; 2001. s. 8-9
9. Bolay, S.H. Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme. Küreselleşme ve Milli Kültürler. İstanbul: Ufuk Kitapları 27, Sosyal Bil.Dizisi 3; 2002, s. 57

10. Giddens, A. Sosyoloji. Ankara: Ayraç Yayınevi; 2000. s. 13,30,553,556
11. Bozkurt, V. Küreselleşme: Kavram, Değişim ve Yaklaşımlar. [internette]. 2003 [19.10.2010 okundu] URL: <http://www.stradigma.com/turkce/subat2003/makale10.html>
12. Şaylan, G. Küreselleşmenin Gelişimi – Küreselleşme. Ankara: İmge Kitabevi; 1997. s. 9
13. Çeçen, A. Dünyadaki ve Bölgesel Gelişmeler Açısından Küreselleşme. Emperyalizmin Yeni Masalı. Der. Işık Kansu Ankara: İmge Kit.; 1997. s. 143-145
14. Manisalı, E. Türkiye ve Küreselleşme. İstanbul: Derin Yayınevi; 2002. s. 4
15. Arıboğan, D.Ü. Globalleşme Senaryosunun Aktörleri. İstanbul: Der Yayınları; 1996. s. 71
16. Torres, R. Reports an Analysis of the Social Pillars of Globalization. Geneva: ILO Pub.; 2001. p. 7-9
17. Erdoğan, M. Siyaset ve Hukuk Perspektifinden Küreselleşme. İstanbul: Ufuk Kitapları; 2002. s. 25–45
18. Öymen, O. Geleceği Yakalamak, Türkiye ve Dünyada Küreselleşme ve Devlet Reformu. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2000, s. 26
19. Giddens, A. The Consequences of Modernity. London: Stanford University Press; 1990, p. 64

20. Akgüç, Ö. Cumhuriyet ve Küreselleşme. Ankara: TC. Kültür Bak. Yayınları; 2002, s. 2
21. Adda, J. Ekonominin Küreselleşmesi. İnci, S. (Çev), İstanbul: İletişim Yay.; 2002. s. 119,161-163
22. Bauman, Z. Küreselleşme. Yılmaz A. (Çev), İstanbul: Ayrıntı Yayınları; 1999. s. 7,23
23. Kongar, E. Küresel terör ve Türkiye: Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2001, s. 12
24. DPT raporu [internette] 2005 [25.11.2010 okundu] URL: <http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf>
25. Göker A. Niçin Bilim ve Teknoloji Politikası: Niçin Ulusal: Tarihsel Gelişim, Dünya Örnekleri ve Türkiye. [internette] 25.04.2000, [21.09.2010] URL: <http://www.inovasyon.org/html/AYK.Sosy.Dem.Der.Mart00.htm>
26. Güzelcik, E. Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı. İstanbul: Sistem Yay.; 1999. s. 19-21
27. Magdoff, H. The Age Of Imperialism, The Economics of U.S. Foreign Poicy. "Emperyalizm Çağı, A.B.D.'nin Dış Politikasının Ekonomik Temelleri". Şafak, D. (Çev), Ankara: Odak Yayınevi; 1974. s. 9-15
28. Kale, N. Modernizmden Post Modernist Söylemlere Doğru. Doğu Batı, 2002; Yıl 5 (19): s.29–46

29. Özbilen, Ş. Küreselizm Hegemonyası ve Küresel Demokrasi. [internette] 2003 [17.02.2009]. URL: <http://www.econturk.org/turkiyeekonomisi/Küreselleme.doc>
30. Yılmaz, A. Modernden Postmoderne Siyasal Arayışlar. Ankara: Vadi Yayınları; 1996. s. 59,161
31. Keyman, E.F. Sarıbay, A.Y. Global / Yerel Eksende Türkiye, Siyaset ve Toplumsal Yaşam. İstanbul: Alfa Yayınları; 2000. s. 1-19
32. Saage, R. Postmodernlik ve Aydınlanma. Arslan, A. (Çev), Yeni Forum, 1993; 14 (287): 51–55
33. Atasayar, P. Postmodernizmin İkili Yapısı. [internette] 2002 [18.09.2010] URL: <http://www.dergi.org/202002/0601.htm>.
34. Kellner, D. Toplumsal Teori Olarak Postmodernizm: Bazı Meydan Okumalar ve Sorunlar. Küçük, M. (Çev), 2. Baskı, Ankara: Vadi Yayınları; 1994. s. 227
35. Ryan, M. Postmodern Siyaset. “Modernite Versus Postmodernite”. Küçük, M. (Çev), 2. Baskı, Ankara: Vadi Yayınları; 1994. s.298–315
36. Sönmez, V. Küreselleşmenin Felsefi Temelleri. Eğitim Araştırmaları, 2002; Ocak (6): 2-11
37. Smith, A.D. Küreselleşme Çağında Milliyetçilik. Kömürcü, D. (Çev) İstanbul: Everest Yayınları; 2002. s. 106

38. Foreign Policy [internette] Kasım, 2003 [25.09.2010] URL:
<http://www.foreignpolicy.org.tr/arkaplan/kasim03/tr/aykonu.htm>
39. Jameson, F. Küreselleşme ve Politik Strateji. Birikim, 2000; Kasım (139): 39–50
40. Genel Bir Bakış Açısıyla Küreselleşmenin Temel Dinamikleri [internette] 2010 [28.09.2010] URL:
<http://superbilgiler.blogspot.com/2010/02/genel-bir-bakis-acisiyla.html>
41. Coşkun, V. Küreselleşme ve Ulus-Devletin Geleceği. Muhafazakâr Düşünce, 2004; 1 (1): 239–257
42. Coşkun, R. Küreselleşmeye Bütüncül Bir Yaklaşım, Milenyum Armağanı. Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, 2001; (ÖzelSayı) :49–77
43. Giddens, A. Sağ ve Solun Ötesinde Radikal Politikaların Geleceği. Sözen, M.,Yücesoy C. (Çev), Ankara: Metis Yayınevi; 2002. s.28
44. Ghai, D. Yapısal Uyum, Küresel Bütünleşme ve Sosyal Demokrasi. Eser,T. (Çev) İstanbul: Y. Kredi Yay.; 1995. s.14-24
45. Fox, J. Chomsky ve Küreselleşme. Kılıç, E.(Çev), İstanbul: Everest Yayınları; 2002. s. 6-31
46. Wallerstein, I. Yirminci Yüzyıl: Gün Ortasında Karanlık. Karahocagil, S. (Çev) Türkiye Günlüğü, 2001; Kış (64): 37–44.
47. Oran, B. Küreselleşme ve Azınlıklar. Ankara: İmaj Yayıncılık; 2000. s. 39

48. Bozkurt, V. Küreselleşmenin İnsani Yüzü. İstanbul: Alfa Yayınları; 2000. s.19-24,29
49. Bibeau. G. Cultural Psychiatry in a Creolizing World: Questions for a New Research Agenda. Transcultural Psychiatry, 1997; 34 (1): 9-41
50. Giddens, A. Üçüncü Yol ve Eleştirileri. Şad, S.N.(Çev) Ankara: Phoenix Yayınevi; 2001. s.60
51. Sarıbay, A.Y. Kültürel Bir Olgu Olarak Küreselleşme. Küreselleşme içinde: Uşak, C.(Ed), İstanbul: Ufuk Kitapları; 2002. s.45–55.
52. Doğan, İ. Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar. Ankara: Pegem Yay.; 2007. s.590
53. Doğan, İ. Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerinde Felsefik ve Sosyolojik Tahliller. Ankara: Pegem Yay.; 2004. s.340
54. Aktan, C.C. Türkiye’de Yoksulluğun Sosyo Ekonomik Analizi, Yoksullukla mücadele stratejileri. [internette] 2002 [15.08.2010] URL:www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/anasayfa-yoksuluk.htm
55. Berger, P.L., Huntington S.P. Bir Küre Bin Bir Küreselleşme, Çağdaş Dünyada Kültürel Çeşitlilik. Ortaç A.(Çev), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003. s.11-17
56. Bozkurt, V. Değişen Paradigma, Çatışan Uygarlıklar ve Bölgesel Bütünleşme. Liberal Düşünce, 1997; 2 (8): 72–85

57. Tuna, K. Dil ve Kimlik. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, (İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün Düzenlediği Sempozyum'a Sunulan Tebliğ); 2004
58. Kaplan, M. Türk Dili. Milli Eğitim, Ankara, 1996; (129): 9
59. Sezal, İ. Sosyolojiye Giriş. 2.Baskı, Ankara: Martı Yayınları; 2003. S.606-609
60. Teziç, E. Anayasa Hukuku. 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları; 1998. s.41-45,118
61. Yüksel, M. Küreselleşme Ulusal Hukuk ve Türkiye. Ankara: Siyasal Kitabevi; 2001. s.122
62. Kocacık, F. Toplum Bilim Ders Notları. Sivas: Cumhuriyet Üniv.Yay., 2003. s.170
63. Yeldan, E. Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi. İstanbul: İletişim Yay.; 2001. s.8
64. Erkal, E.M. İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri. İstanbul: Derin Yayınları; 2000. s.25-63,140
65. [internette] 2010 [13.09.2010] URL: www.undp.org
66. Şenses, F. Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk. İstanbul: İletişim Yayınları; 2002. s.17,201
67. Şenkal, A. Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika. İstanbul: Alfa Yayınları; 2005. S.363-382
68. [internette] 2010 [13.09.2010] URL: www.worldbank.org
69. Beyler, P. Globalization and Religion. London: Sage; 1994. s.82

70. Aslan, A. Küreselleşme ve Din : Küreselleşme ve İslam Dünyası ve Türkiye. Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi. İstanbul: Ensar Neşriyat; 2002. s.177-180
71. Huntington, S.P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon and Schuster; 1996. s.20
72. Çelik, V. Okul Kültür ve Yönetimi. Ankara: Pegem Yayınları; 2000. s.132-133
73. Özdemir, S. Eğitimde Örgütsel Yenileşme. Ankara: Pegem Yayınları; 1997. s.7
74. Akkoyunlu, B. Eğitimde Yeni Teknolojiler. Eskişehir: AÖF Yayınları; 1998. s.38
75. Talimciler, A. Futbolun “Meta”laşması, Toplum Bilim Futbol Özel Sayısı. Sert, M. (Ed.), İstanbul, 2002; Ekim (16): 37
76. Şahin, Y. Olimpiyat Kentinden Olimpiyat Devletine. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araş.Der., 2010; 12 (18): 73-80
77. Talimciler, A. Futbol Değil İş: Endüstriyel Futbol. G.Ü.İ.F. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2008; Kış-Bahar (26): 89-114.
78. İnal, R. Küreselleşme ve Spor. İstanbul,: Evrensel Basım Yay.368, Ezgi Mat.; 2008. s.20-22
79. Hempher. İngiliz Casusunun İtirafları ve İngiliz İslam Düşmanlığı. Gümüş, M.S. (Çev) İstanbul: Hakikat Kitabevi, Yay.No:8; 2009. s.58

80. Drucker, F.P. Kapitalist Ötesi Toplum. Çorakçı, B. (Çev) İstanbul: İnkılap Yay.; 1993. s.69,290
81. Bilgen, N. Çağdaş ve Demokratik Eğitim. İstanbul: M.E.B.Basımevi; 1993. s.38-40
82. Özden, Y. Eğitimde Dönüşüm: Eğitimde Yeni Değerler. Ankara: Pegem Yayıncılık; 2000. s.74-75
83. Bursalıoğlu, Z. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara: Pegem Yayınları; 2005. s.152
84. [internette] 2010 [13.09.2010] URL: www.tubitak.gov.tr
85. Arslanoğlu, R.A. Küreselleşme ve Üniversite. Uludağ Üni. İİBF Dergisi 2002; 21 (1): 142
86. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: <http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=1&i=3>
87. Ağrı, Gökçe, I. Küreselleşme Sürecinde Yüksek Öğretim Politikaları ve Erasmus Projesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi A.B.D., 2006.
88. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/990719BOLOGNA_DECLARATION.PDF
89. Kış,A., Konan, N. İnönü Üniversitesi Öğretim Elemanlarının A.B. Eğitim Programlarından Erasmus'a İlişkin Bilgi ve Görüşleri. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 2012; 11 (1):41-60

90. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/01032930SALAMANCA_CONVENTION.PDF.
91. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/010519PRAGUE_COMMUNIQUE.PDF.
92. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/030919Berlin_Communique.PDF
93. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf
94. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: <http://bologna.yok.gov.tr/index.php?page=yazi&c=2&i=81>
95. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: <http://bologna.yok.gov.tr/index.php?page=yazi&c=2&i=85>
96. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/Bologna/2010_conference/index.htm
97. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: <http://bologna.akdeniz.edu.tr/el-kitaplari.i1258.bukres-bildirgesi-yok-7-mayis-2012->
98. Çelik, V. Eğitim Yöneticisinin Vizyonu Ve Misyonu. Eğitim Yönetimi, 1995; 1 (1):51
99. Çelik, V. Küreselleşme Sürecinde Avrupa'da Eğitim Yönetimi. Eğitim Yönetimi, 1995; 1 (4):560

100. Gültekin, M. Eğitim Bilimlerinde Yenilikler. Eskişehir: AÖF Yayınları; 1998. s.74,85
101. Varış, F. Program Geliştirme Teori ve Teknikler. Ankara: Ankara Üniv. Basımevi; 1998. s.15
102. Şentürk, İ.K. Küreselleşmenin Eğitim Fakülteleri Üzerine Etkileri. Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üni. Sos.Bil.Ent.; 2007
103. Kurul, Tural, N. Küreselleşme ve Üniversiteler. Ankara, Kök Yayıncılık; 2004. s.96
104. Narlı, Ö. Küreselleşme – mesih mi şeytan mı? Hekimce Bakış, Bursa Tabip Odası Yayın Organı, 2002; (53): 25
105. Özdemir, S.M. Toplumsal Değişme ve Küreselleşme Bağlamında Eğitim ve Eğitim Programları: Kavramsal bir Çözümleme. Ahi Evran Üni. Eğitim Fak. Der., Nisan 2011; 12 (1): 93
106. [internette] 2012 [30.12.2012] URL: <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=380>
107. Tezcan, M. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu. Eğitim Araştırmaları, Ocak 2002; 6 : 56-60

EK 1. Anket Formu

Değerli Hocam,

Bu anketin amacı Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı doktora programı çerçevesinde yürütülen “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında Görevli Öğretim Elemanlarının, Küreselleşmenin Üniversite Üzerindeki Beklenen ve Gözlenen Etkilerine İlişkin Görüşleri” konulu doktora tez çalışması için veri toplamaktır. Toplanacak veriler yalnızca bilimsel amaçlarla değerlendirilecektir. Araştırmaya yapacağınız katkı için teşekkür ederim.

Saygılarımla

Arş.Grv. İbrahim Ümran AKDAĞCIK
Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enst.
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
e-mail: akdagcik@gmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Bulduğunuz üniversite:
2. Ünvanınız:
 1. () Prof. Dr.
 2. () Doç. Dr.
 3. () Yard. Doç. Dr.
 4. () Araştırma Görv.
 5. () Okutman
 6. () Uzman

YÖNERGE

Aşağıda küreselleşmenin üniversiteler üzerindeki olası etkileri ile ilgili ifadelere yer verilmiştir. Küreselleşmenin üniversiteler üzerinde bu türden etkileri olabileceğini düşünüyorsanız, **beklenti düzeyinizi A sütunundaki**; bu türden etkileri kendi üniversitenizde gözlüyorsanız, **gözleme düzeyinizi B sütunundaki** seçeneklerden birini yuvarlak içine alarak görüşlerinizi belirtiniz.

YÖNETİM	A. BEKLEME DÜZEYİ					B. GÖZLEME DÜZEYİ				
	HİÇ	AZ	ORTA	OLDUKÇA	ÇOK	HİÇ	AZ	ORTA	OLDUKÇA	ÇOK
1. Merkezietçi yönetim anlayışından uzaklaşılması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Yönetimde uluslararası kalite ölçütlerinin uygulanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. Kalite geliştirme uygulamalarının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Yönetimsel kararlara katılımın artırılması (demokratik karar verme süreci)	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Uzun ve kısa dönemli gelişim planlarının yapılması ve uygulanması (Stratejik Plan)	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yönetimde etkililik ve verimliliğin temel alınması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Bürokratik ve hiyerarşik yapılanmadan uzaklaşılması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8. Yönetimsel ve mali özerkliğin artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
9. Üniversiteler/ Yüksekokullar arasındaki rekabetin artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
10. Eğitim ve araştırma hizmetlerine ve kaynakların nasıl kullanıldığına ilişkin kamuya daha fazla bilgi verilmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
11. İş dünyası ile işbirliğinin artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
12. Yöneticilerin insan kaynakları yöneticisi ve lider olarak algılanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
13. Yönetime ilişkin kararlarda maliyetin ve etkin kaynak kullanımının ön planda olması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
14. Ulusal ve uluslararası şirketlerle işbirliği geliştirilmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
15. Çalışanlara yönelik uluslararası performans değerlendirme ve akademik yükseltme ölçütlerinin kullanılması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
16. Yönetim üzerinde ulusal ve uluslararası denetim mekanizmalarının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
17. Yönetim üzerinde siyasal baskıların artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
18. Yönetim üzerinde ulusal ve küresel düzeyde ekonomik baskıların artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
19. Yönetim üzerin de toplumsal baskıların artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
20. Yönetim süreçlerine yerel örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının katılımının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
21. Yüksekokulun, ekonominin gereksindiği işgücünü yetiştiren işletme olarak görülmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
22. Akademik özgürlük ve özerklik tartışmalarının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
FİNANSMAN										
23. Kamu kaynaklarının azalması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
24. Farklı finansman kaynaklarının yaratılması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
25. Amaçların, öncelikli olarak ekonomik gelişme plan ve uygulamalarıyla bütünleştirilmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
26. Yüksekokulun piyasa ve rekabet koşullarına göre yeniden yapılandırılması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
27. Yüksekokulun kar amaçlı şirket olarak algılanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
28. Yüksekokula gelir sağlayan proje ve araştırmalara öncelik ve destek verilmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
29. İş dünyasının yapılan araştırma ve projelere yönelik finans desteğinin artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
30. Uluslararası örgütlerden ve şirketlerden finans desteğinin sağlanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
TEKNOLOJİ										
31. Gelişmiş teknolojilerle bilgiye erişimin ve bilgi paylaşımının kolaylaşması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
32. Bilgi kaynağı olarak internette ve on-line veri tabanlarından yararlanmanın artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

	A. BEKLEME DÜZEYİ					B. GÖZLEME DÜZEYİ				
	HİÇ	AZ	ORTA	OLDUKÇA	ÇOK	HİÇ	AZ	ORTA	OLDUKÇA	ÇOK
33. Teknoloji destekli öğrenme ve öğretme olanaklarının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
34. Gelişmiş teknolojilere yönelik AR-GE (Araştırma-Geliştirme) yatırımının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
35. Yönetim süreçlerinde bilgisayar ve diğer teknolojilerden yararlanma olanağının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
36. Personelin teknoloji kullanma bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
37. Teknoloji ve bilgi yönetiminin önem kazanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
ARAŞTIRMA										
38. Uygulamalı ve araştırma-geliştirme (AR-GE) çalışmalarının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
39. Araştırmalarda uluslar arası kalite ölçütlerinin kullanılması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
40. Disiplinler arası araştırmaların artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
41. Araştırmaların ekonomik faydasının öne çıkması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
42. Bilgisayar ve bilgi teknolojilerinin yardımıyla araştırma sürecinin hızlanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
43. Araştırmaların uluslar arası alandaki değerlerinin ön plana çıkması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
44. Bilgi toplumu oluşturulmasında üniversitenin rolünün artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
45. İş dünyası ve diğer örgütlerle bilgi alışverişinin artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
46. Araştırma sürecinde akademisyenler arasındaki etkileşim ve işbirliğinin artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
47. Üretilen bilginin pazarlanabilirliğinin önem kazanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
48. Bilginin küresel yaşamda en büyük güç olarak algılanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
49. Akademisyenlerin, araştırma amacıyla uluslar arası hareketliliğinin artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜREÇLERİ										
50. Eğitim-öğretim sürecinde uluslar arası kalite ölçütlerinin temel alınması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
51. Yüksekokulun bulunduğu çevre içinde öğrenme merkezine dönüşmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
52. Yaşam boyu öğrenmenin esas alınması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
53. Kültürlerarası ve çok dilli öğretim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
54. Öğretim programları, yöntem ve tekniklerindeki değişimin ve çeşitliliğin artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
55. Öğrencilerin araştırma odaklı öğrenmeye yönlendirilmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
56. Etkileşimci ve çok yönlü öğretim ve öğrenmenin yaygınlaşması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
57. Öğretim programları ve yöntemlerinin iş gücü gereksinimine yanıt verecek şekilde düzenlenmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
58. Öğrencilerin bilimsel projelerde görev almaya yönlendirilmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
59. Piyasa yönelimi ve rekabetin, öğretim programlarını, süreç ve yöntemlerini belirlemesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
60. Öğretim sürecinde verimlilik ve etkinliğin esas alınması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
61. Öğretim programlarının yöntem ve tekniklerinin disiplinler arası yaklaşımı kapsamı	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
62. Program içeriklerinde uluslararası düzeyde standartlaşma ve kredi transferi çalışmalarının artması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
63. Öğrencilerin bireysel öğrenme süreçlerini planlamaları ve yönetmelerinin esas alınması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
64. Öğrencilerin yabancı dil bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine önem verilmesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
65. Öğrencilerin üniversitelerarası değişim projelerinden yararlanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
66. Küresel ilişkilere ve serbest piyasa ekonomisine uyumu kolaylaştıracak bilgi ve becerilerin önem kazanması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

EK 2. Teşekkür

Doktora tezimin tamamlanmasında ve bütün süreçlerinde bana maddi ve manevi desteğini hiç eksik etmeyen, fikirleri ve öngörüsüyle beni sürekli destekleyen danışmanım ve saygıdeğer hocam Prof.Dr. Suat KARAKÜÇÜK'e, tezimin ilham kaynağı olan ve bana ölçeği kullanmama ve revize etmeme müsaade eden Yrd.Doç.Dr. İlknur KÖKÇÜ ŞENTÜRK'e, değerli görüşlerini benimle tez sırasında paylaşan Prof.Dr. Güner EKENCİ'ye, Prof.Dr. Settar KOÇAK'a, Doç.Dr. Sema ALAY'a, Yrd.Doç.Dr. Fatih YENEL'e, Yrd.Doç.Dr. Velittin BALCI'ya ve Yrd.Doç.Dr. Tekin ÇOLAKOĞLU'na, verilerin istatistik değerlendirmelerinde bana yardımcı olan arkadaşım Melike TÜRKSEVER'e ve ölçeği cevaplandırarak tezime yardımcı olan bütün akademik camiaya en derin teşekkürlerimi arz ederim.

Tezimin her aşamasında varlığını bana en güzel şekilde hissettiren değerli eşime ve çocuklarıma minnettarlığımı sunarım.

Dr. İbrahim Ümran AKDAĞCIK

11. ÖZGEÇMİŞ

Adı : İbrahim Ümran
Soyadı : AKDAĞCIK
Doğum Yeri ve Yılı : İstanbul - 21 / 01 / 1975

Eğitim Durumu

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Bed.Eğt. ve Spor A.B.D. Doktora - ANKARA (2004 - 2013)

Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bed.Eğt.ve Spor A.B.D.Yüksek Lisans - NİĞDE (2000 - 2002)

Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Y.O. Lisans ANKARA
(1994 - 98)

İhtisas

Doğa Sporları - **Pratik Alan**
Antrenman Bilimleri - **Teorik Alan**

Yabancı Dil

İngilizce (Upper Intermediate)
Rusça (Pre-Intermediate / 1994 TÖMER)

Görev Aldığı Etkinlikler

(1989-90) Maltepe Askeri Lisesi Orkestrası (Piyano)

(1989-91) İzmir Yöresi Halk Oyunları Elemeleri (Maltepe Askeri Lisesi adına)

(1993) Amatör Müzik Grupları – İstanbul (Piyano – Gitar)

(1994-96) Hacettepe Üni. Halk Dansları Topluluğu, Türkiye Üniversiteler Halk Dansları Yarışmaları

(1997) Kano-Rafting Çoklu Takım Yarışları (1.nci) - Eymir Gölü

(2001) Badminton 1. ve 2. Kademe Antrenörlük Belgesi

- (2001) G.S.G.M. Niğde İli Badminton Turnuva Tertip Kom.Bşk.Yrd.
- (2002) Niğde Üniversitesi Spor Kulübü Kurucu Üyesi
- (2003) Ankara İli Voleybol Hakemliği
- (2007-2008) AFSAD (Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği) Kursları
- (2007-2008) TRT Ankara Radyosu "Çocuklarla Başbaşa" Programı, Sürekli Konuşu (2 Yıl, Her 15 günde bir - Spor Uzmanı)
- (2007-08) Herkes İçin Spor Federasyonu Fotoğrafçılığı
- (2008-09-10) GÜDAK (Gazi Ün.Dağcılık ve Arama Kurtarma Birimi) Doğa Fotoğrafçılığı Kurs Eğitmenliği
- (2009) Ulusal Voleybol Hakemliği
- (2009-10-11-12) 3.,4.,5.,6.Uluslararası Flamenko Ankara Festivali Resmi Sahne Fotoğrafçılığı
- (2009-2012) TRT Ankara Radyosu Türk Halk Müziği Korusu ve Sanatçılarının Sahne Fotoğrafçılığı ve Afiş Düzenlemeleri
- (2009-) Sanatçı Albüm Kapakları ve Afiş Tasarımları (Göksel Arsoy, Doğan Canku, Yıldız İbrahimova, Hakan Aysev, Emel Taşçioğlu, Tahir Aydoğdu, Bilgin Canaz, Hakan Ali Toker, Abdurrahman Tarikçi, Hasan Yükselir, İhsan Eş, Tanini Trio, Mavi-Siyah Flamenko Topluluğu, Cafe Aman İstanbul, Sema'da Raks, Grup Egeli, Balkan Orkestrası...vs)
- (2010-12) Otizm Vakfı yararına yapılan projelerde Fotoğrafçılık
- (2010-) Gazi Üni. Akademik Türk Halk Müziği Koro Solistliği
- (2011) Sarıkamış Şehitlerini Anmak için yapılan "Doksan Bin Kar Tanesi" Orotoryosu Sahne Fotoğrafçılığı (Çayyolu Tiyatrosu Cüneyt Gökçer Sahnesi)
- (2011) "Nazım'dan Yunus'a Kantatlar" Orotoryosu Sahne Fotoğrafçılığı (Eskişehir)
- (2012) KOBAT Sanat Akademisi Fotoğrafçılık Bölüm Başkanlığı
- (2012) ODTÜ THBT ile ortak çalışma (Sahne Fotoğrafçılığı)
- (2012) TRT "İmece" Programı Sahne Fotoğrafçılığı
- (2012-) TRT İstanbul Radyosu THM Korusu ve Sanatçılarının Sahne Fotoğrafçılığı ve Afiş Düzenlemeleri

Sergiler

(2009) ODTÜ Kongre ve Kùltür Merkezi Kemal Kurdaş Salonu - Şahsi Fotoğraf Sergisi (Flamenko)

(2010) Gazi Üni. Eğitim Fak. Resim-İş Eğitimi A.B.D. Malik Aksel Sergi Salonu – Şahsi Fotoğraf Sergisi (Kurtuba'dan Madrid'e Flamenko)

İletişim

E – Posta Adresi : akdagcik@gmail.com

Gsm : 0 532 560 1101